

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษารูปแบบและกระบวนการในการจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำน้ำต่อน
ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย
จังหวัดพิษณุโลก

คณะผู้วิจัย

นายประจักษ์ แต่งท้าวและคณะ

กันยายน 2547

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษารูปแบบและกระบวนการในการจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำน้ำตอน
ตำบลนาบัว อำเภอหนองไทร
จังหวัดพิษณุโลก

คณะผู้วิจัย

นายประจักษ์ แต่งท้าวและคณะ

กันยายน 2547

ข้อเสนอแนะต่อรายงานของ สกว.สำนักงานภาค

อ้างอิงหนังสือของ สกว.สำนักงานภาค ที่ นร.6810/0417/2548 ลงวันที่ 8 เมษายน 2548

1. ขอชื่นชมว่ารายงานดังกล่าวสามารถนำเสนอกระบวนการทำงานได้ค่อนข้างละเอียดในระดับหนึ่ง
2. โครงการวิจัยยังมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในด้านวัตถุ เช่น การทำป้ายเส้นทางเดินป่าที่จอดรถ แต่ยังให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างควมเข้าใจร่วมกับคนในชุมชนค่อนข้างน้อย เช่น การสร้างความเข้าใจเรื่องแนวคิดในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น ซึ่งเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้งานวิจัยดังกล่าวยังไม่ถึงเป้าหมายในเรื่องการท่องเที่ยว
3. รายงานมีข้อมูลการศึกษาภายในชุมชนค่อนข้างน้อย ดังนั้น จึงขอเสนอให้เพิ่มเติมข้อมูลด้านบริบทชุมชน และวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ในด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ องค์ประกอบในด้านพื้นที่ ด้านกิจกรรม ด้านการจัดการ และด้านการมีส่วนร่วม
4. เพิ่มประวัติที่มิวิจัยไว้ในภาคผนวกท้ายเล่ม

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการศึกษารูปแบบและกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำน้ำตอน ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย
จังหวัดพิษณุโลก

คณะผู้วิจัย

1. นายประจักษ์	แดงท้าว
2. นายกัลป์วีร์	จันทร์ดี
3. นายประปักษ์	คลังทอง
4. นายหนด	แดงท้าว
5. นายประสิทธิ์	อ่อนบุญ
6. นายระวี	แจ่มโถง
7. นายปรีชา	แดงท้าว
8. นายคำตัน	จันทร์ดี
9. นายสมศักดิ์	น้อยอินทร์วงศ์
10. นายนิโรม	จินดา
11. นายประจวบ	สีใส
12. นายสมจัน	พิมพ์แดง
13. นายรัฐเทิง	วงศ์ต่อน
14. น.ส.รสสุคนธ์	จันทร์ดี
15. นางเนียมฤทธิ์	แดงท้าว
16. นางอรทัย	سوبมัว
17. นายวิโรจน์	หมวกคำ
18. นายวิจิตร	กวนอ้าง
19. นายสออัน	ติดไฮย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป" กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ "คน" ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ "กระบวนการ" มากกว่า "ผลลัพธ์" เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย "เวที" (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ช่างราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามา ร่วมหา ร่วมใช้ "ปัญญา" ในกระบวนการวิจัย

"กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น" หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ "คำถาม" หรือ "ความสงสัย" บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น "คำถาม" ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา "ข้อมูล" ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ "วางแผน" การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ "บันทึก" มีการ "ทบทวน" ความก้าวหน้า "วิเคราะห์" ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ "ถอด" กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ "สรุปบทเรียน" ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย "ผู้ที่สงสัย" ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวคนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้ เป็น ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยมีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.สำนักงานภาค

สารบัญ

	หน้า
ทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
พื้นที่ศึกษา	2
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	2
ทที่ 2 ระเบียบวิธีวิจัย	3
ขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการ	5
ขอบเขตการวิจัย	7
ทที่ 3 รูปแบบการบริหารจัดการและแผนการพัฒนากองทั่วยิวเชิงอนุรักษ์	8
ทรัพยากรการทั่วยิว	8
รูปแบบการทั่วยิวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่บ้านน้ำตอน	10
แผนการพัฒนากองทั่วยิวเชิงอนุรักษ์	11
ทที่ 4 การมีส่วนร่วมในการจัดการการทั่วยิวเชิงอนุรักษ์	18
(ก) รูปแบบการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	18
การแสวงหาความร่วมมือจากคนในชุมชน	18
การหารูปแบบการจัดการการทั่วยิวที่เหมาะสมกับชุมชน	21
ผลจากการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากการดำเนินงาน	46
ข้อเสนอแนะจากโครงการ	50
ภาคผนวก	51

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ป่าชุมชนบ้านน้ำคอง ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย เป็นป่าที่มีความสำคัญต่อคนตำบลนาบัว และคนอำเภอไทย เพราะเป็นป่าที่เป็นต้นน้ำของลำน้ำคองและลำน้ำแควน้อยที่ไหลผ่านอำเภอ นครไทย หากสภาพป่าถูกทำลายต้นน้ำจะไม่มีน้ำไหลออกมา คนตำบลนาบัวและคนอำเภอไทย จะเหมือนกับร่างกายที่ถูกตัดเส้นเลือดใหญ่ในการส่งเลือดไปหล่อเลี้ยงร่างกาย เมื่อป่าต้นน้ำที่เป็น หัวใจหลักของตำบลนาบัวได้เริ่มถูกทำลายโดยระบบการเมืองและเศรษฐกิจของแผนพัฒนาด้าน เศรษฐกิจแห่งชาติ มีการให้สัมปทานป่ากับนายทุน ต้นไม้ใหญ่ถูกตัดโค่น ชาวบ้านเริ่มบุกรุกทำไร่ เลื่อนลอย การลักลอบตัดไม้นอกเขตสัมปทาน จากคนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน นายทุนและ ข้าราชการที่แสวงหาผลประโยชน์จากป่า เมื่อทุกคนแสวงหาแต่ผลประโยชน์จากป่าตอนสภาพที่ เคยอุดมสมบูรณ์ของป่าเริ่มถูกทำลาย ป่ายังคงสภาพอยู่เพียงร้อยละ 40

ปี พ.ศ. 2510 ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านบอกว่าเมื่อก่อนสามารถก่อไฟรอดัม หน่อไม้ที่ไปเก็บมาจากป่าโดยใช้เวลาประมาณ 10-15 นาทีพอดีกับน้ำที่ตั้งไว้รอ แต่ในปัจจุบันใช้ เวลาครึ่งวันในการไปหาหน่อไม้มาต้มเพราะต้องไปหาไกลออกไป การเก็บดอกหญ้าที่ทำไม้กวาด สามารถหาได้จากสองข้างทาง แต่ปัจจุบันต้องไปเก็บพื้นที่รอยต่อบ้านภูซัด สัตว์ป่าที่เป็นอาหารก็ หายากขึ้น ประชาชนบ้านน้ำคองส่วนใหญ่มีฐานะยากจนวิถีชีวิตอาหารการกินต้องอาศัยป่าเป็น ผู้ให้ เมื่อทุกคนต้องการเอาผลประโยชน์จากป่ามากขึ้นกว่าเดิมทั้งคนในและนอกชุมชน จึงทำให้ สภาพป่าที่มีน้ำตกไหลตลอดปี ตั้งแต่ศาลาเรือลงมาจนถึงศาลาใหญ่ น้ำเริ่มน้อยลง การปรับเปลี่ยน ทิศทางของสายน้ำ การพังทลายของหน้าดินเมื่อมีการตัดไม้มากขึ้นเริ่มส่งผลให้เห็นอันตรายที่จะ เกิดขึ้นกับคนตำบลนาบัว

จากสภาพฝนตกหนักและมีน้ำท่วมในตำบลนาบัวเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2541 กับปีพ.ศ. 2544 พบว่าปี พ.ศ. 2544 จะมีดินโคลนไหลลงมามากเนื่องจากสภาพหน้าดินถูกทำลาย หลังจากน้ำลดพบ ดินโคลนสูงประมาณ 10-15 ซม. ค้างอยู่ตามถนนบ้านช่องของประชาชน ซึ่งเป็นที่น่าตกใจเป็น อย่างมาก ซึ่งในปี พ.ศ. 2541 นั้นทางตำบลนาบัวได้เริ่มการอนุรักษ์ป่าชุมชนและการเปิดให้คนที่ สนใจเข้าศึกษาธรรมชาติ โดยใช้เส้นทางจากการขนไม้ของบริษัทสัมปทานไม้ที่ยังคงเหลือเส้นทาง อยู่เป็นทางในการศึกษาธรรมชาติและการท่องเที่ยว แต่สิ่งที่พบคือนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวโดยไม่ มีใครดูแลจะเป็นผู้ทำลายธรรมชาติ และฉกฉวยผลประโยชน์จาก

ป่าเป็นส่วนใหญ่ทั้งพืชและสัตว์ป่า สัตว์น้ำ กุ้ง ปลา ปูผาถูกทำลายด้วยการวางยา การใช้ ไฟฟ้า การระเบิดปลา การลักลอบตัดไม้ของประชาชนทั้งในหมู่บ้านและนอกหมู่บ้าน จึงทำให้เกิด

เป็นกลุ่มที่สนใจในการที่จะอนุรักษ์สภาพป่าให้คงอยู่ในสภาพปัจจุบันและใช้เวลาดูแลรักษาให้ป่า
คืนสภาพด้วยตัวเองและให้ประชาชนที่ดูแลป่ามีรายได้จากการดูแลร่วมด้วย เพราะมีฐานะยากจน
เมื่อมีรายได้จะได้ไม่ทำลายป่าที่เป็นแหล่งชุมชนทรัพย์ของตนเอง

จากสภาพปัญหาทั้งหมดที่กล่าวมาตอนต้น คนในชุมชนบ้านน้ำตอนเริ่มเกิดจิตสำนึกที่
อยากจะอนุรักษ์ทรัพยากรเหล่านี้ไว้ จึงได้นำปัญหามาปรึกษากับผู้นำชุมชนโดยแกนนำในการ
อนุรักษ์จะเป็นเยาวชนและกรรมการหมู่บ้านร่วมกัน เมื่อได้ข้อสรุปจากการพูดคุยพบว่าน่าจะมีการ
เปิดให้มีการท่องเที่ยว โดยชาวบ้านเป็นผู้ดูแลและหารูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการการ
ท่องเที่ยวด้วยตนเอง เพื่อนำมาวางแผนการพัฒนาเป็นธุรกิจของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวให้
สอดคล้องกับวิถีชีวิตและการอยู่ร่วมกันกับป่าในฐานะผู้ดูแลไม่ใช่ผู้ทำลายอีกต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการและแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่
เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน
2. เพื่อสร้างกระบวนการในการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์
3. เพื่อจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลำน้ำตอน

พื้นที่ศึกษา

หมู่บ้านน้ำตอน ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีรูปแบบและกระบวนการในการจัดการบริหารการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำตอนที่
เหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิตและเป็นความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง
2. มีข้อมูลและแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำตอน
3. แผนการจัดการและดูแลบริหารการท่องเที่ยวเป็นของชาวบ้าน เพื่อชาวบ้าน โดยชาวบ้าน

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory research) เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นบทบาทสำคัญอยู่ที่ชาวบ้านเป็นนักวิจัย และผู้ร่วมกระบวนการในการวิจัย เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้านคิดค้นโจทย์และปัญหาในการวิจัย วางแผนในการวิจัย กำหนดวัตถุประสงค์ การรวบรวม ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล การค้นหาทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวให้มีความชัดเจน ซึ่งการวิจัยแบบนี้ มุ่งเน้นให้ชาวบ้านเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน หาทางออกในการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง ทดลองวิธีการแก้ปัญหาพร้อมกัน และร่วมกันตรวจสอบการดำเนินงานต่าง ๆ ด้วยกัน การวิจัยในลักษณะที่ว่าเป็นคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่มุ่งหวังและตั้งใจที่จะให้สังคม มุ่งไปสู่ “สร้างสรรค์ปัญญาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น” ซึ่งมีขั้นตอนของการวิจัยดังนี้

1. เวทีอบรมวิธีการสำรวจ และการเก็บข้อมูล

1.1 กระบวนการเตรียมทีมวิจัย

- เพื่อเตรียมความพร้อมนักวิจัย
- อบรมวิธีการสำรวจ
- อบรมการเก็บข้อมูล
- นำวิธีการที่ได้รับการอบรมมาเป็น แนวทางการสำรวจและแนวทางการจัดเก็บข้อมูล

1.2 ข้อมูลความรู้ที่ได้รับ

- เกิดเป้าหมายที่เด่นชัด
- ได้แนวทางการสำรวจและการเก็บข้อมูล

2. สำรวจแหล่งท่องเที่ยว

2.1 กระบวนการสำรวจแหล่งท่องเที่ยว

- เดินสำรวจแหล่งท่องเที่ยวโดยการเดินป่าใช้เวลา 1 คืน 2 วัน
- เก็บข้อมูลการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวทั้งในมิติเชิงประวัติศาสตร์ และเชิงกายภาพ และบันทึกภาพ
- ศึกษาเส้นทางท่องเที่ยว
- จัดเวทีหลังสำรวจ

2.2 ข้อมูลความรู้ที่ได้รับ

- ทราบถึงเส้นทางท่อที่ขุดเจาะน้ำตอน
- สักยภาพของพื้นที่ที่เป็นทุนต่อการท่อที่ขุด

3. ศึกษาดูงาน

3.1 กระบวนการศึกษาดูงาน

- เดินทางไปศึกษาดูงานวิถีชีวิตของชาวบ้านแม่กำปอง หมู่ 3 ตำบลห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่
- ศึกษาแนวความคิดการท่อที่ขุดเจาะเชิงนิเวศและเศรษฐกิจหมู่บ้าน

3.2 ข้อมูลความรู้ที่ได้รับ

- ทราบแนวความคิดการท่อที่ขุดเจาะเชิงอนุรักษ์ของพื้นที่อื่นนอกชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการท่อที่ขุดเจาะในพื้นที่
- ได้ร่างแผนรูปแบบการจัดการท่อที่ขุดเจาะของชุมชนน้ำตอน
- ได้รับรู้การแก้ปัญหาของแหล่งท่อที่ขุดเจาะที่ทำสำเร็จแล้ว

4. เวทีถอดบทเรียน จัดทำแผน

4.1 กระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้

- ผู้เข้าร่วม 20 คนมาวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาดูงานร่วมกัน
- วิทยากร + ทีมงานที่มาจากเชียงใหม่ 7 คน + ทีมวิจัยชาวบ้าน 10 คน ร่วมกันกันทำแผนที่และแผนการท่อที่ขุดเจาะป่าต้นน้ำลำน้ำตอน

4.2 ข้อมูลความรู้ที่ได้

- ได้บทสรุปของการถอดบทเรียนการท่อที่ขุดเจาะ 3 ประเด็น ดังนี้
  - สภาพปัญหาในการจัดการท่อที่ขุดเจาะของชุมชน
  - ข้อดีทางกายภาพและชีวภาพของแหล่งท่อที่ขุดเจาะ
  - ข้อเสนอแนะในการจัดการท่อที่ขุดเจาะ

ได้รูปแบบและแผนที่การท่อที่ขุดเจาะของชุมชนที่ทำการวางแผนร่วมกัน

ขั้นตอนการดำเนินงานของโครงการ

ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์	เครื่องมือ/วิธีการ	ผู้เข้าร่วมกิจกรรม	ระยะเวลา วัน/เดือน/ปี	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่จะได้รับ
1. อบรมวิธีการสำรวจและการเก็บข้อมูล	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อเตรียมความพร้อมนักวิจัย - เพื่อให้ทีมวิจัยมีแนวทางเดียวกันในการสำรวจและเก็บข้อมูล 	<ul style="list-style-type: none"> - อบรมวิธีการสำรวจ - อบรมการเก็บข้อมูล 	<ul style="list-style-type: none"> - ทีมวิจัย - ผู้นำชุมชน - นักวิชาการ 	2 วัน เดือนแรก	นายประจักษ์ แต่งท้าว	<ul style="list-style-type: none"> - แนวทางการสำรวจ - แนวทางการจัดเก็บข้อมูล
2. การสำรวจแหล่งท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อสำรวจแหล่งท่องเที่ยวทั้งในมิติเชิงประวัติศาสตร์ และเชิงกายภาพ - เพื่อศึกษาเส้นทางการท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> - เดินสำรวจแหล่งท่องเที่ยวโดยการเดินป่าใช้เวลา 1 คืน 2 วัน - เก็บข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ถ่ายภาพ - จัดเวทีหลังสำรวจ 	<ul style="list-style-type: none"> - ทีมวิจัย - ผู้นำชุมชน - นักภูมิทัศน์ - ช่างภาพ 	2 วัน เดือนแรก	นายประจักษ์ แต่งท้าว	<ul style="list-style-type: none"> - ได้เส้นทางการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ - ศักยภาพของพื้นที่ที่เป็นทุนต่อการท่องเที่ยว - ข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ และบริบทชุมชน - บัญชีเสริมด้านการท่องเที่ยวเชิงกายภาพ
3. การศึกษาชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - เตรียมความพร้อมนักวิจัย - ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ 	<ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ทีมวิจัย - ผู้นำชุมชน - ชาวบ้าน 	3 วัน เดือนที่ 2	นายประจักษ์ แต่งท้าว นายกัลป์วีร์ จันทร์ดี	<ul style="list-style-type: none"> - แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ชื่อกิจกรรม	วัตถุประสงค์	เครื่องมือ/วิธีการ	ผู้เข้าร่วม กิจกรรม	ระยะเวลา วัน/เดือน/ปี	ผู้รับผิดชอบ	ผลที่จะได้รับ
4. เวทีถอดบทเรียนเพื่อ จัดทำแผนการท่องเที่ยวโดย ชุมชน	- เพื่อทำแผนการท่องเที่ยวโดย ชุมชน	- จัดเวทีถอดบทเรียน โดยนำข้อมูลใน กิจกรรมที่ 1-3 มา วางแผน	- ทีมวิจัย - ผู้นำชุมชน	1 วันเดือนที่ 3	นายประจักษ์ แดงท้าว นายกัลป์วีร์ จันทร์ดี	- แผนการจัดการการท่องเที่ยว
5. จัดทำรายงานสรุป	- เพื่อจัดทำรายงานสรุปส่ง สกว.ภาค	- เวทีนักวิจัย - รวบรวมข้อมูล เอกสาร จัดทำเป็นรูปเล่ม	- ทีมวิจัย	1 เดือน เดือนที่ 4	นายประจักษ์ แดงท้าว นายกัลป์วีร์ จันทร์ดี	- รายงานสรุปการศึกษาหา รูปแบบและกระบวนการใน การจัดการการท่องเที่ยวเชิง อนุรักษ์ ป่าต้นน้ำลำธารตอน ต้นสนบ่าว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้มีเป้าหมายครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจของชุมชน ทั้งในเรื่องสถานที่ เช่น ป่า เขา ลำธาร น้ำตก ถ้ำต่าง ๆ และเหตุการณ์ เช่น ประเพณีพิธีกรรมในพื้นที่บ้านน้ำตอน ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

บทที่ 3

รูปแบบการบริหารจัดการและแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

วัตถุประสงค์ของโครงการข้อที่ 1 คือ เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการและแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับชีวิตของชุมชน ผลที่เกิดขึ้นดังนี้

พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยชุมชนบ้านน้ำตอน ในช่วงก่อนเริ่มโครงการวิจัย ปัญหาการจัดการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาเรื่องการท่องเที่ยวเป็นครั้งแรก ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน ไม่มีกรอบทิศทางในการพัฒนาด้านต่าง ๆ ไม่มีกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านที่ชัดเจนพอ จึงทำให้ทางทีมวิจัยต้องริบหา ค้นคว้า ศึกษาจากที่ต่าง ๆ เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับท้องถิ่น โดยการนำตัวแทนชาวบ้านดูงานนอกสถานที่ เพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์และนำความรู้มาพัฒนากลุ่มของตนเองต่อไป โดยไปดูงานของชุมชนแม่กำปอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เน้นกระบวนการจัดการโดยชาวบ้าน

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยว

จากการออกเดินทางสำรวจแหล่งท่องเที่ยวและเส้นทางท่องเที่ยวของทีมวิจัยชาวบ้านจำนวน 19 คน โดยมีทีมติดตามจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก คณะอาจารย์และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยนเรศวรเดินทางร่วมสำรวจด้วยสำรวจ ภายในพื้นที่ป่าต้นน้ำลำน้ำตอนมีทรัพยากรธรรมชาติที่น่าสนใจสามารถพัฒนามาเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวหลายประการด้วยกัน ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ สังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตและประเพณี จากการสำรวจพบว่ามทรัพยากรที่มีศักยภาพที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่บ้านน้ำตอนประมาณ 9 รายการ ดังนี้

(ก) ทรัพยากรทางธรรมชาติที่เหมาะสมจะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่น่าสนใจ และมีศักยภาพต่อการส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักได้ ถ้าได้รับการพัฒนา/ปรับปรุง มี 7 แห่ง ประกอบด้วย

1.1) บ่อเกลือ เป็นบ่อน้ำมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เมตร ลึกประมาณ 3 เมตรเป็นบ่อที่มีน้ำเค็มผุดขึ้นมาจากดิน ในสมัยก่อนชาวบ้านสังเกตจากการที่มีคราบเกลือเกาะอยู่รอบบ่อ จึงทดลองนำน้ำไปต้มจนแห้งเป็นเกลือ ในปัจจุบันมีทรายทับถมอยู่เพราะไม่ได้มีคนเข้าไปใช้ประโยชน์

1.2) น้ำตกวังครุเยี่ยม เป็นน้ำตกที่แรกที่จะพบในการล่องลำน้ำตอน มีการเล่าต่อกันมาว่านานมาแล้วมีครูที่สอนเด็กในหมู่บ้าน มีชื่อว่าครูเยี่ยม ได้ใช้น้ำตกนี้เป็นที่พักผ่อนเป็นประจำในยามว่าง จนเมื่อครูท่านนี้ได้เสียชีวิตไปแล้ว ชาวบ้านในแถบนั้นจึงเรียกติดปากว่า “ น้ำตกวังครูเยี่ยม ” เป็นน้ำตกขนาดเล็กที่มีน้ำไหลจากลานหน้าผา ลงสู่สระน้ำด้านล่าง มีความกว้างประมาณ 8 เมตร ยาว 150 เมตร ลึก 4 เมตร บริเวณโดยรอบจะเป็นหน่พนทราย มีหาดทรายสวยงามมาก

1.3) ตาดต่ำ เป็นหน้าผาขนาดเล็กไม่สูงมากนัก สามารถเล่นน้ำตกได้ น้ำจะไหลจากตาดลงสู่สระน้ำด้านล่าง มีความกว้างประมาณ 8 เมตร ยาว 100 เมตร ลึก 1-2 เมตร ฝั่งหนึ่งจะมีลักษณะเป็นหินที่มีต้นไม้ขึ้นแซมและอีกฝั่งหนึ่งเป็นหาดหินทราย

1.4) ตาดดีหมี ห่างจากตาดต่ำประมาณ 200 เมตร มีลักษณะเป็นหน้าผาสูง 2 ชั้น ข้างหน้าผาจะมีถ้ำขนาดเล็ก ซึ่งมีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า มีนายพรานรุ่นเก่าเข้าไปล่าหมีในป่า แล้วลืมหมีไว้ในถ้ำชาวบ้านจึงเรียกถ้ำนี้ว่า “ ถ้ำดีหมี ” รอบสระน้ำจะเป็นหาดทรายทั้งหมด มีความกว้างประมาณ 10 เมตร ยาว 7 – 8 เมตร

1.5) ตาดใหญ่ เป็นหน้าผาที่มีขนาดสูงใหญ่มาก และมีน้ำตกไหลลงสู่สระน้ำขนาดใหญ่ด้านล่าง มีความกว้างประมาณ 50 เมตร ยาว 10 เมตร ลึก 4 เมตร มีต้นไม้ล้อมรอบ ด้านบนหน้าผาเป็นลานหินบริเวณกว้างมาก

1.6) น้ำตกท้ายเรือ เป็นหน้าผาสูงมีน้ำไหลลงมาจากหน้าผาลงสู่สระด้านล่างมีความกว้างประมาณ 10 เมตร ทั้งสองฝั่งจะมีหินที่มีลักษณะคล้ายเรือ มีหินงอก หินย้อยและในช่วงเดือนเมษายนจะมีรังผึ้งมาสร้างรังตามหินทั้งสองฝั่ง นอกจากนี้ยังมีถ้ำขนาดใหญ่ที่สามารถจุคนได้ประมาณ 200 คน และมีค้างคาวอาศัยอยู่ในถ้ำนี้ด้วย

1.7) น้ำตกวังหลุม เป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งสุดท้ายของลำน้ำตอน มีหน้าผาสูงประมาณ 200 เมตรและน้ำจะไหลลงมาที่เดิยวนทำให้สระน้ำเป็นหลุมลึก 10 เมตร ทั้งสองฝั่งข้างจะมีหินงอกหินย้อยตลอดทางจากตาดท้ายเรือ

(ข) ทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ ประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิต

แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ในบ้านน้ำตอน ซึ่งจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และสามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ มีดังนี้

2.1) ปูหลวงนครชุม เป็นศาลเจ้าที่ตั้งอยู่ริมถนนสายนครไทย – นาเมือง เป็นศาลหลวงปูที่ศักดิ์สิทธิ์มากตั้งอยู่ก่อนที่จะขึ้นเขานครชุม สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกถึงคนเฒ่าคนแก่ของหมู่บ้านที่ชาวบ้านให้ความนับถือ

2.2) การแสดงวัฒนธรรมประเพณี ทั้งอาหารการกินพื้นบ้าน การแต่งกายแบบชาวบ้าน การแสดงวัตถุ โบราณวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านน้ำตอนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์ น่าสนใจและมีศักยภาพพอที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่กรุงชิงได้มีดังนี้

2.3) วิถีชีวิต ที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของชาวบ้านน้ำตอน คือ การเก็บ/หาของป่า โดยเฉพาะการเก็บหาหน่อไม้เป็นลักษณะของวิถีชีวิต ที่สัมพันธ์กับการอนุรักษ์ป่า น่าสนใจ ศึกษาเรียนรู้ พัฒนา และเผยแพร่

๒. รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่บ้านน้ำตอน

ในการดำเนินการวิจัยของทีมวิจัยในชุมชนบ้านน้ำตอน พบว่าในชุมชนมีสถานที่ท่องเที่ยว หรือกิจกรรมท่องเที่ยวในหมู่บ้านหลากหลายมาก ผลจากการที่ทีมวิจัยร่วมกันปฏิบัติและพัฒนาพร้อมกับการร่วมทดลองสำรวจแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่น มีชาวบ้านที่สนใจอยู่บางส่วน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญของผู้ใหญ่บ้านที่จะพัฒนาพื้นที่ป่าต้นน้ำลำน้ำตอนให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการให้บริการอาหาร และที่พักให้กับนักท่องเที่ยว ผลจากการประชุมวางแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าลำน้ำตอน ทีมวิจัยคิดว่าการทำแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร ชาวบ้านจะต้องร่วมมือกันดูแลรักษาสถานที่และป่าร่วมมือกันบริหารจัดการและอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวประทับใจซึ่งรูปแบบหรือโปรแกรมการท่องเที่ยว 2 รูปแบบ ดังนี้

(ก) แบบเข้าไปเย็นกลับ

8.00 น.	ถึงหมู่บ้านน้ำตอน
8.00 น. - 8.30 น.	ต้อนรับพร้อมชี้แจงกฎระเบียบวิธีการท่องเที่ยว
8.30 น. - 8.45 น.	จุดเริ่มต้นเส้นทางเดินป่า
8.45 น. - 12.00 น.	ถึงศาลใหญ่ ผ่าน - ไปงกระท้าว - ตาดวังอุ้ม - ตาดต้า - ตาดคีมี่
12.00 น. - 13.00 น.	รับประทานอาหารที่ศาลใหญ่
13.00 น. - 14.30 น.	พักผ่อนเล่นน้ำตามอัยาศัย
14.30 น. - 15.30 น.	เดินทางกลับหมู่บ้าน

(ข) แบบโฮมสเตย์ (พักในหมู่บ้าน)

1. ต้อนรับ
2. เข้าที่พัก
3. กินข้าวเที่ยง
4. เดินชมหมู่บ้านตามอัยาศัย
5. กลับที่พักเพื่อรับประทานอาหารเย็น
  - บายศรีสู่ขวัญ
  - ผูกข้อต่อแขน

- คนตรีพื้นเมือง

- เล่าประวัติของหมู่บ้าน

6. กลับที่พัก

7. โปรแกรมวันต่อมา

8.00 น.	ถึงหมู่บ้านน้ำตอน
8.00 น. - 8.30 น.	ต้อนรับพร้อมชี้แจงกฎระเบียบวิธีการท่องเที่ยว
8.30 น. - 8.45 น.	จุดเริ่มต้นเส้นทางเดินป่า
8.45 น. - 12.00 น.	ถึงศาลใหญ่ผ่าน โป่งกระท้าว ศาลวังคูเข็ม ศาลคำ ศาลคีมี่
12.00 น. - 13.00 น.	รับประทานอาหารที่ศาลใหญ่
13.00 น. - 14.30 น.	พักผ่อนเล่นน้ำตามอัยาศัย
14.30 น. - 15.30 น.	เดินทางกลับหมู่บ้าน

(3) แผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จากการลงไปสำรวจพื้นที่ พบว่า พื้นที่ป่าต้นน้ำลำน้ำตอนของหมู่บ้านมีความสวยงาม มีความเหมาะสมในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยว หลังจากนั้นทีมวิจัยได้คุยกันถึงการดำเนินการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งชาวบ้านเห็นด้วย จึงดำเนินงานในขั้นตอนการรวบรวมสมาชิก และการหารูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ต่อไป ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น คือ เกิดการรวมกลุ่มของชาวบ้านในชุมชน ที่สนใจเรื่องท่องเที่ยวและเกิดแนวคิดในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนขึ้น โดยที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ปัญหาซึ่งกันและกัน เกิดวิธีการจัดการกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น และเกิดการพัฒนาคุณภาพผู้ให้บริการมากขึ้น เป็นการพัฒนาแผนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านน้ำตอน ในพื้นที่ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก จึงทำการวางแผนและนำแผนการท่องเที่ยวที่ได้ไปศึกษาดูงานมาบูรณาการ เกิดเป็นแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านน้ำตอนขึ้น ดังนี้

3.1 แผนกิจกรรมการท่องเที่ยว

กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่บ้านน้ำตอน มีทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ ชมถ้ำ ถ้ำนกและศึกษา ธรรมชาติ และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ เล่นน้ำตก ถ่ายรูป พักผ่อน รับประทานอาหาร การพักผ่อน ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน การละเล่นพื้นบ้านและวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นอื่น ๆ ซึ่งมีรูปแบบการท่องเที่ยวเป็น 2 รูปแบบ คือ 1)แบบเข้าไปเย็นกลับ 2)แบบโฮมสเตย์ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

3.2 แผนประชาสัมพันธ์

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผู้ร่วม	ระยะเวลา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. ทำแผ่นพับ	- เพื่อให้พนักงานท่องเที่ยวได้ทราบถึงรายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยว	- ว่าง้างในการจัดทำ - นำไปแจก ณ สถานที่ท่องเที่ยว	ชาวบ้านและคณะกรรมการ	3 วัน	- นักท่องเที่ยวได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวโดยละเอียด
2. จัดทำป้ายประกาศแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวตามพื้นที่ชุมชนที่สำคัญ เช่น ตลาด	- เพื่อให้ผู้อื่นได้รู้ว่ามีสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่	- จัดทำขึ้นเองโดยคณะกรรมการ	ชาวบ้านและคณะกรรมการ	1 วัน	- ทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่
3. สถานีวิทยุกระจายเสียง	- เพื่อให้เป็นการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวให้รู้โดยทั่วถึง	- เป็นการประชาสัมพันธ์โดยการใช้อีโอดีวิทยุกระจายเสียง	คณะกรรมการและเอดี	ไม่มีกำหนด	- เพื่อให้ประชาชนได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวในวงกว้างขึ้น ซึ่งอาจจะครอบคลุมทั้งจังหวัด

3.3 แผนการบริหารจัดการ การเงิน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผู้ร่วม	ระยะเวลา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. ค่าธรรมเนียม	- นำค่าธรรมเนียมไป บำรุงรักษาแหล่ง ท่องเที่ยว - เป็นรายได้ให้กับชุมชน	- 10% เข้าหมู่บ้าน - 30% ให้คณะกรรมการ - ค่าธรรมเนียม 5 บาท/ คน	คณะกรรมการ	ไม่มีกำหนด	- ค่าธรรมเนียมผู้เข้าไป เที่ยวคนละ 5 บาท
2. ค่าอครด	- ดูแลความปลอดภัย - เพื่อให้เกิดความ ระเบียบเรียบร้อย - ลดอุบัติเหตุ	- จัดสรรผลประโยชน์	คณะกรรมการ	ไม่มีกำหนด	- ค่าอครดยนต์ 10 บาท/ คัน - ค่าอครดมอเตอร์ไซด์

3.4 แผนการเตรียมคนในหมู่บ้าน

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผู้ร่วม	ระยะเวลา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. ทำความเข้าใจชุมชน	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วม - เพื่อให้ชุมชนเข้าใจ - เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาตามมา 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดประชุมหมู่บ้าน - นำเสนอวิธีการจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน 	ชาวบ้าน	ทุกเดือนๆละ 1 วัน ในการประชุมผู้ใหญ่บ้าน	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชน ได้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว - ช่วยกันรักษาแหล่งท่องเที่ยว
2. จัดประชุมหมู่บ้านเลือกคณะกรรมการท่องเที่ยวหมู่บ้าน	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อคัดเลือกกรรมการหมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดประชุมหมู่บ้าน - ให้ชาวบ้านคัดเลือกโดยการเสนอชื่อ 	ชาวบ้าน	1 วัน	<ul style="list-style-type: none"> - ได้คณะกรรมการ 10-15 คน
3. อบรมคนของเราให้เป็นไกด์	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้คนมีความรู้ และเป็นแนวเดียวกัน - เพื่อให้ไกด์ท่องเที่ยวได้ความรู้ในหมู่บ้าน - เพื่อที่จะมีคนบรรยายให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักบ้านเราเป็นอย่างดี 	<ul style="list-style-type: none"> - เตรียมสถานที่อบรม - คนในหมู่บ้านมาอบรม - จัดเวทีกอบรม 	<ul style="list-style-type: none"> - วิทยากรเรื่องความปลอดภัย - วิทยากรสอนการฝึกพูด 	3 วัน	<ul style="list-style-type: none"> - ได้ไกด์ของหมู่บ้าน 10-15 คน

3.5 แผนเตรียมนักท่องเที่ยว

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผู้ร่วม	ระยะเวลา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. ดือนรับนักท่องเที่ยวและทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อสร้างความประทับใจ - เพื่อทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวในด้านความปลอดภัย ภาวะเบี่ยงของหมู่บ้านที่ต้องปฏิบัติ 	<ul style="list-style-type: none"> - พูดต้อนรับและทำความเข้าใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - นักท่องเที่ยว - ไกด์ - คณะกรรมการ 	ไม่มีกำหนด	
2. พานักท่องเที่ยวชมหมู่บ้านตามรูปแบบ - เข้าไปเย็นกลับ - โฮมสเตย์	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมศึกษาประวัติหมู่บ้านดูสถานที่ท่องเที่ยว, สัมผัสบรรยากาศภายในหมู่บ้าน 	ให้ไกด์หมู่บ้านนำเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> - ไกด์ - นักท่องเที่ยว 	ไม่มีกำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างรายได้ให้กับชุมชน - อยากโชว์แหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้าน
3. เก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อนำข้อมูลของนักท่องเที่ยวมาใช้ในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> - ตามนักท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> - ไกด์ 	ไม่มีกำหนด	<ul style="list-style-type: none"> - ได้ข้อมูลที่จะนำไปแก้ไขปรับปรุง

3.6 แผนสถานที่

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผู้ร่วม	ระยะเวลา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
1. เตรียมเส้นทางเดิน	- เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยว เดินทางตามเส้นทางที่ กำหนด - เพื่อความสะดวกของ นักท่องเที่ยว - เพื่อความปลอดภัย	- สร้างเส้นทางการท่องเที่ยว 1. สะพาน 2. ถ่างหญ้าให้เป็น ทางเดิน 3. สร้างขั้นบันได	- ชาวบ้าน - คณะกรรมการการท่องเที่ยว	7 วัน	- ได้เส้นทางการท่องเที่ยว ที่ปลอดภัยและ สะดวก
2. เตรียมป้ายบอก ลักษณะของพื้นที่	- เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยว ทราบจุดสถานที่ ท่องเที่ยว - ป้อนักนักท่องเที่ยว หลงทาง - แจ้งเตือนนักท่องเที่ยว ถึงจุดที่อันตราย	- ทำป้ายบอกเส้นทาง - ป้ายบอกสถานที่ ท่องเที่ยว - ป้ายบอกจุดอันตราย	- ชาวบ้าน - คณะกรรมการการท่องเที่ยว	9 วัน	- ได้ป้ายบอกสถานที่ ท่องเที่ยว - ได้ป้ายบอกเส้นทาง เดินทวนนักท่องเที่ยว - ได้ป้ายบอกถึงจุด อันตราย

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการ	ผู้ร่วม	ระยะเวลา	ผลที่คาดว่าจะได้รับ
3. สถานที่เก็บรถ	- เพื่อเก็บรถให้เป็นระเบียบ - เพื่อความปลอดภัย	- สร้างลานจอดรถไว้บริเวณสนามปฏิบัติธรรม - จัดผู้ดูแลรักษาความปลอดภัย - เก็บค่าจอดรถ	- ชาวบ้าน - คณะกรรมการการท่องเที่ยว	3 วัน	- ได้ลานจอดรถ - ได้รายได้จากการจอดรถ
4. เตรียมที่พักนักท่องเที่ยว (ศาลา)	- เตรียมไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว - เตรียมไว้ให้นักท่องเที่ยวที่พักผ่อน	- สร้างศาลาพักไว้ที่ตาดคำ/ตาดใหญ่	- คณะกรรมการการท่องเที่ยว - ชาวบ้าน	4 วัน	- ได้ศาลาพักผ่อน
5. ปรับปรุงสถานที่	- เพื่อซ่อมแซมปรับปรุงสถานที่ที่ชำรุด	- ตรวจสอบสถานที่ถ้าพบชำรุดก็ดำเนินการซ่อมแซม	- คณะกรรมการการท่องเที่ยว - ชาวบ้าน	2 วัน	- สถานที่ท่องเที่ยวจะคงสภาพที่ดีขึ้นพร้อมรับรองนักท่องเที่ยว

บทที่ 4

การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

การศึกษาของโครงการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบและกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าลำน้ำตอน ตำบลนาบัว อำเภอนครไทยจังหวัดพิษณุโลก โดยนายประจักษ์ แดงท้าวและคณะ เป็นการศึกษาเพื่อ (1) เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการและแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน (2) เพื่อสร้างกระบวนการในการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (3) เพื่อจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ลำน้ำตอน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้กระบวนการการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เกิดจากการร่วมมือของทีมวิจัยชาวบ้านซึ่งมีทั้ง ผู้นำหมู่บ้านทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยร่วมกันทำงานตั้งแต่ การตั้งคำถามวิจัย การวางแผนงานวิจัย การปฏิบัติการวิจัย และการสรุปผลการวิจัย โดยกระบวนการเรียนรู้เริ่มจากการตั้งคำถามร่วมกัน แสวงหาคำตอบ เพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ วิธีการดำเนินงานการมาร่วมกันระดมแนวคิด ความต้องการ ตลอดจนจัดทำแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งหมดเริ่มต้นจากชาวบ้านโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนการศึกษา โดยอาศัยรูปแบบการจัดเวทีพูดคุย เน้นการนำเสนอทั้งรูปแบบกิจกรรม วิธีการต่างๆที่นำมาใช้และเนื้อหาที่ได้จากการทำกิจกรรม โดยมีกิจกรรมที่หลากหลายซึ่งจะนำเสนอต่อไปนี้

(ก) รูปแบบการมีส่วนร่วมในกิจกรรม (ปฏิบัติการ) ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

กระบวนการที่ 1 การแสวงหาความร่วมมือของคนในชุมชนเพื่อเป็นทีมวิจัยและรวมแนวความคิดในเรื่องการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

- 1.1 กิจกรรมที่ 1 การเตรียมความพร้อมนักวิจัยและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำวิจัยในโครงการศึกษารูปแบบและกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าลำน้ำตอน

เวทีนี้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2546 สถานที่ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านน้ำตอน ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย ผู้เข้าร่วมเป็นชาวบ้านในหมู่บ้านน้ำตอน หมออนามย์ตำบลนาบัว และทีมวิจัย

การจัดเวทีเตรียมความพร้อมทีมวิจัยและอบรมการสำรวจ การเก็บข้อมูลนี้ เป็นกิจกรรมหนึ่งของโครงการวิจัย โดยมีนายประจักษ์ แดงท้าว เป็นหัวหน้าโครงการ ซึ่งทีมวิจัยได้เข้าร่วมในเวทีและใช้เวทีนี้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเบื้องต้นที่จะเริ่มดำเนินงานของโครงการสร้างความเข้าใจและได้กำหนดแผนงานของโครงการ

กระบวนการที่ใช้คือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้วิทยากรซึ่งเป็นหมอนามัยเข้ามาช่วยในการดำเนินการชวนคิดชวนคุยระดมความคิด สำหรับผลการดำเนินงานนั้นทำให้ทราบแนวทางในการดำเนินงานและทราบถึงเป้าหมายที่สำคัญของการทำโครงการนี้ ดังนี้

เป้าหมายและเหตุผลที่สำคัญของการทำโครงการ คือ

สมัยก่อนป่าแถบนี้อุดมสมบูรณ์มาก มีน้ำใส สัตว์ป่าเยอะแยะซึ่งปัจจุบันป่าถูกทำลายลงไปมากมาย สัตว์ป่าที่เคยมีชุกชุมได้ลดน้อยลงไปมากมายอย่างน่าใจหาย ดังนั้นชาวบ้านต้องเข้ามาจับหาหนุ่ยในการอนุรักษ์ป่า จะรอให้รัฐเข้ามาดูแลคงยาก เพราะรัฐไม่ได้อยู่ในพื้นที่อย่างชาวบ้าน จึงมีคำถามในเวทีว่า ทำไมถึงอยากทำแหล่งท่องเที่ยว นำไปสู่คำตอบที่เป็นเป้าหมายและเหตุผลของการที่จะจัดการท่องเที่ยวด้วยตัวชุมชนเองขึ้นดังนี้

เป้าหมายคือ

- ต้องการอนุรักษ์ป่าและต้นน้ำลำธาร
- ต้องการให้ชาวบ้านรู้คุณค่าป่าและช่วยกันรักษาป่า

เหตุผลคือ

- อยากพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและน้ำตกที่มีอยู่แล้ว
- อยากมีรายได้เพิ่ม
- อยากรู้วิธีการจัดการการท่องเที่ยว

ต่อเนื่องจากคำถามที่ว่าทำไมถึงอยากทำแหล่งท่องเที่ยว จนได้เป้าหมายและทราบเหตุผลแล้ว ก็เกิดคำถามอีกว่าถ้าอยากทำแหล่งท่องเที่ยวจะต้องทำอย่างไร จากเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นก็ได้คำตอบว่า

1) **ต้องมีเอกลักษณ์** จากการพูดคุยในเวที นอกจากน้ำตกที่สวยงามและป่าต้นน้ำลำธารแล้ว เกล็ดลักษณะที่มีอยู่คือ ภาษาพูดของคนท้องถิ่นและต้นไม้ใหญ่ ๆ และแปลกๆที่มีอยู่มากมาย เช่น มะเดื่อว่าว ต้นกระบก ต้นแหวน พืชผักต่างๆ เช่น ผักกูด ผักหนาม และเห็ดต่างๆ ที่มีขึ้นตามฤดูกาล

2) **ต้องมีตำนาน** นักท่องเที่ยวส่วนมากจะสนใจในตำนานของสถานที่ ที่เข้าชมอยู่ สถานที่ที่มีตำนานอยู่ก็มีบ่อเกลือโบราณ แก่งนางเงิน

3) **ความยั่งยืน** สถานที่ท่องเที่ยวจะยั่งยืนอยู่ได้ชาวบ้านจะต้องร่วมมือกันอนุรักษ์ธรรมชาติที่มีอยู่ ดูแลความเป็นระเบียบเรียบร้อย ระบบนิเวศน์ต่างๆ ให้สมดุล ป่าต้นน้ำ และน้ำตกจะอยู่กับเราตลอดไป

4) **ระบบบริหารจัดการ** นักท่องเที่ยวจะประทับใจมาก ถ้าชาวบ้านร่วมมือกัน สามัคคี และช่วยดูแลรักษาป่าต้นน้ำและสถานที่ท่องเที่ยวและช่วยกันบริหารจัดการ

5) **ต้องมีของที่ระลึก** ที่จะจำหน่ายหรือมอบให้แก่นักท่องเที่ยวเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของบ้านน้ำตอน

แผนงานในการดำเนินโครงการ

บทสรุปในการประชุมคือ ถ้าจะทำแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร ชาวบ้านจะต้องร่วมมือกันดูแลรักษาสถานที่และป่า ร่วมมือกันบริหารจัดการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวประทับใจและป่าต้นน้ำลำน้ำคอนอยู่กับเราตลอดไป จึงได้กำหนดแผนงานโครงการเพื่อศึกษาหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสม แผนงานก็มีดังนี้

1. อบรมเตรียมทีม
2. ศึกษาดูงาน
3. สำรวจแหล่งท่องเที่ยว
4. เวทีถอดบทเรียน จัดทำแผน
5. จัดทำรายงาน

เมื่อได้แผนการทำงานแล้วก็ได้เลือกกรรมการขึ้นมาบริหารงาน เพื่อให้การทำงานเป็นระบบและสะดวกมากยิ่งขึ้น ซึ่งก็มีผู้รับผิดชอบตามตำแหน่งงานดังนี้

(1) ประธาน	นายประจักษ์	แดงท้าว
(2) เลขานุการ	นายประปักษ์	คลังทอง
	นายนิโรม	จันดา
(3) การเงิน	นายจุมพล	จินตนากรกุล
	นายสมจิน	พิมแดง
(4) คณะกรรมการ	นายวิโรจน์	หมวกคำ
	นายปรีชา	แดงท้าว
	นายระวี	แจ่มโถง
	นายธัญเทิง	วงศ์ก่อน
	นายประจวบ	สีใส
	นายนค	แดงท้าว
	นางเนียมฤทธิ	แดงท้าว
	นางจำเนียร	สีใส
	นางอมิตา	ประสมทรัพย์
	นางสมบัติ	คลังทอง
	นางอรทัย	สุขบัว
	นางอารี	แก้วกองทัพ

กระบวนการที่ 2 การหารูปแบบและการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารเพื่อ
ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาในการจัดการการท่องเที่ยวของบ้านน้ำตอนและ
หาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับหมู่บ้าน

2.1 กิจกรรมที่ 1   สำรวจแหล่งท่องเที่ยวและสำรวจเส้นทางท่องเที่ยว

การประชุมพูดคุยครั้งนี้มีชาวบ้านเข้าร่วมประชุมราวๆ 30 กว่าคน ทีมวิจัยและอาจารย์เพชรศรี นนทสิริ จากสาขาการท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นวิทยากร มาเล่าประสบการณ์ต่างๆที่ได้ไปท่องเที่ยวที่อื่นๆมาชวนชาวบ้านพูดคุยแลกเปลี่ยน ซึ่งภายในชุมชนเองก็มีทั้งสิ่งที่มีพร้อมที่สามารถจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้และก็มีข้อที่ควรปรับปรุง เพื่อให้สนองต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ในวันนี้อาจารย์ก็ได้แลกเปลี่ยนเรื่ององค์ประกอบการท่องเที่ยว ปัญหาการท่องเที่ยว การแก้ไขปัญหาและพูดเข้าเรื่องของโครงการที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รูปแบบการท่องเที่ยวและกระบวนการจัดการ การจัดเวทีในครั้งนี้ทำให้ชาวบ้านสามารถมองเห็นแนวทางการหารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมได้มากขึ้นอย่างน้อยที่สุดก็เป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถใช้จริงได้ ผลของกิจกรรมในเวทิมื่อดังต่อไปนี้

(1) องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

จากการพูดคุยในเวทีโดยนักวิชาการที่เชิญมาเป็นวิทยากร ชาวบ้านได้ทราบถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการท่องเที่ยว

- 1) นักท่องเที่ยว
  - นักท่องเที่ยวในประเทศและนักท่องเที่ยวต่างประเทศ
- 2) การขนส่ง
- 3) ทรัพยากรการท่องเที่ยว
  - แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ น้ำตกและป่าเขา
  - แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ วิถีชีวิตชาวบ้าน โบราณวัตถุ
- 4) สิ่งอำนวยความสะดวก
  - ที่พักนักท่องเที่ยว
  - มีห้องน้ำมีคิซิด
  - มีที่นั่งชยะ
  - มีป้ายบอกทาง
  - มีที่พักระหว่างทาง
- 5) การตลาด
  - ต้องทำให้บุคคลภายนอกรู้จัก

(2) ปัญหาการท่องเที่ยว

- การทำลายโบราณสถาน
- สถานที่คับแคบ
- เกิดปัญหาต่างๆ มากมาย

(3) การแก้ไข

หารูปแบบการท่องเที่ยว

- ทรัพยากรไม่ถูกทำลาย
- อนุรักษ์ทรัพยากรและวัฒนธรรม
- เที่ยวแล้วไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ช่วยกันรักษาความสะอาด มีถังขยะให้ทิ้งเป็นที่ เป็นทาง

(4) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ เป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

- มีคนสนใจเฉพาะกลุ่ม กลุ่มเล็กๆ ไม่มาก
- ขอมรับในรูปแบบที่เราจัดขึ้น
- เรียนรู้วิถีชีวิตแบบชาวบ้าน
- เตรียมพร้อมทางร่างกาย

(5) องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

- พื้นที่ทรัพยากร มีความเหมาะสมที่จัดได้ใหม่
- เพื่อศึกษาระบบนิเวศน์ทางธรรมชาติ เช่น เดินป่าศึกษาธรรมชาติ เช่น นก ก้อนหินแปลก เปลือกต้นไม้ สิ่งแปลกๆ เรียนรู้การเกิดของแม่น้ำ เป็นต้น
- วัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจ เช่น งานเทศกาลของท้องถิ่น ความเชื่อ เป็นต้น
- เตรียมการด้านความปลอดภัย คนในท้องถิ่นเป็นไกด์นำทางนักท่องเที่ยว

(6) สิ่งที่จะดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

- แสดงวัตถุโบราณ ประวัติศาสตร์
- อาหารการกิน อาหารพื้นบ้าน
- การแสดงวัฒนธรรม ประเพณี
- การแต่งกายแบบชาวบ้าน
- ความเข้มแข็งในชุมชน การจัดการรูปแบบในชุมชน
- วิถีชีวิตชาวบ้านแบบเดิมๆ
- เอกลักษณ์ของชาวบ้าน

(7) กระบวนการในการจัดการท่องเที่ยว

- เจ้าบ้านต้อนรับ
- รับประทานอาหารร่วมกัน เป็นอาหารพื้นบ้าน
- แสดงโชว์วัฒนธรรม
- อยู่ด้วยกันเหมือนญาติมิตร
- คนในชุมชนต้องร่วมมือกัน

หลังจากที่ได้พูดคุยแลกเปลี่ยน ชาวบ้านก็ได้เห็นถึงข้อที่ตนเองต้องปรับปรุงในการที่จะส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีแนวร่วมกันในหมู่บ้าน คือคนในชุมชนต้องให้ความร่วมมือ ช่วยกันต้อนรับและอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวเหมือนกับเป็นญาติมิตรกัน ชาวบ้านต้องเชื่อว่าคนๆ เดียวจะไม่สามารถที่จะทำการท่องเที่ยวในชุมชนได้ แต่ทุกคนในชุมชนต้องร่วมมือกัน ในเรื่องของการท่องเที่ยวที่อาจจะเกิดผลกระทบต่อสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ชาวบ้านทุกคนต้องช่วยกันสอดส่องดูแลไม่ให้มีใครทำลายได้

ข้อสังเกต

ลักษณะของเวทีในวันนี้เป็นการพูดคุยกันอย่างธรรมชาติ ไม่ใช่การประชุมอย่างเป็นทางการ ชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุมต่างก็รู้จักกัน สนิทสนมกันเป็นอย่างดี เพราะคนที่เข้าร่วมก็เป็นสมาชิกในหมู่บ้านน้ำตอนทั้งสิ้น และวิทยากรที่เข้าร่วมก็ให้ความคุ้นเคยและเป็นกันเองมากจึงทำให้การแลกเปลี่ยนและพูดคุยในเวทีเป็นไปด้วยความราบรื่นและสนุกสนาน การประชุมครั้งนี้ นอกจากจะได้อบรมข้อมูลการจัดการท่องเที่ยวของที่อื่นๆ โดยการเล่าผ่านประสบการณ์ของอาจารย์เพชรศรี นนทสิริ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการท่องเที่ยวของชุมชนลำน้ำตอนได้แล้ว ยังได้ช่วยให้ชาวบ้านเห็นหนทางสร้างรายได้ให้กับชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

2.2 กิจกรรมที่ 2 การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำตอน

กิจกรรมนี้จัดในวันที่ 22 มีนาคม 2546 มีคณะผู้ร่วมเดินทางออกสำรวจพื้นที่ท่องเที่ยวประมาณ 30 กว่าคน ซึ่งประกอบไปด้วยชาวบ้านน้ำตอน 30 คน ฝ่ายติดตามโครงการ 4 คน คณะนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยนเรศวร 5 คนและประธานสภา อบต.นาบัว คณะผู้สำรวจออกเดินทางจากบ้าน ผู้ใหญ่ประจักษ์ ไปจอดรถไว้ที่สถานปฏิบัติธรรมน้ำตอนแล้วเดินเท้ากันเข้าไป สถานที่ท่องเที่ยวที่สำรวจพบมีดังนี้

- ชมบ่อเกลือโบราณ
- ดันกระบอกใหญ่ ผ่านถ้ำให้คณะสำรวจลองชิมดู
- ตาดศิหมี
- ดันมะเดื่อคว่ำ

- ดอกกล้วยไม้(ดอกน้ำผึ้ง) บานอยู่บนต้นไม้ใหญ่
- โปงกะท้าว
- วังครุเยี่ยม
- ตาคต่ำ
- ผักกูดหลังตาคดีหมี
- น้ำตกตาคใหญ่

ถึงน้ำตกตาคใหญ่ ชาวบ้านที่ไปด้วย ช่วยกันเก็บผ้าหาปลา และปลีกกล้วยนำมาหลามให้คณะสำรวจกินกัน คณะสำรวจรับประทานอาหารร่วมกัน และจากนั้นก็นั่งคุยกันที่หลังตาคใหญ่ สรุปลักษณะต่างๆที่พบในตอนเช้า อาจารย์เพชรศรี นนทสิริ บอกว่าที่ธรรมชาติสวยงามมาก น้ำตกก็สวยดี แก่งหินก็สวยงามเหมาะสมสำหรับทำแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จุดที่จะต้องแก้ไขมีดังนี้

- ต้องทำเส้นทางเดินท่องเที่ยวให้ดีขึ้นกว่าเดิม คิดตั้งป้ายบอกทางให้นักท่องเที่ยวได้รู้ ในแต่ละช่วงของระยะทางต้องมีป้ายบอกระยะด้วย และทำแผนที่อนุรักษ์ป่า
- ต้องสร้างจุดพักนักท่องเที่ยว โดยทำเป็นเตียงนาฬิกากลมกลืนกับธรรมชาติต้องมีถึงขยะและต้องทำให้กลมกลืนกับธรรมชาติ
- มีการอธิบายพันธุ์ไม้ที่พบระหว่างการท่องเที่ยว รวมถึงคำอธิบายสถานที่แต่ละแห่งด้วย เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้นักท่องเที่ยว ให้ได้ประสบการณ์กลับไป อาจจะเป็นการทำสื่อให้นักท่องเที่ยวรู้ว่าต้นไม้มีชื่ออะไร ทีมวิจัยและชาวบ้านต้องช่วยกันคิดหาวิธีการจัดการในเรื่องการนำทาง วิธีการถ่ายทอดความรู้ให้นักท่องเที่ยว และวิธีสร้างสัมพันธภาพกับนักท่องเที่ยวให้ประทับใจ ซึ่งภาษาถิ่นเป็นเรื่องหนึ่งที่นักท่องเที่ยวแสวงหา การให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในวิถีชีวิตของชาวบ้านจะดีมาก เช่นการทำอาหารการกิน เป็นต้น
- ต้องกำหนดขีดความสามารถในการรับนักท่องเที่ยว ให้จำกัดนักท่องเที่ยวให้สมดุลกับธรรมชาติ
- ให้ความปลอดภัยกับนักท่องเที่ยว เรื่องนี้เป็นสิ่งสำคัญ ต้องดูไม่ให้นักท่องเที่ยวทำลายสิ่งแวดล้อมด้วย
- ให้แสดงออกถึงความรักในทรัพยากรธรรมชาติของคนในท้องถิ่น เพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีอารมณ์ความรักธรรมชาติของนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจ ถ้ามีนักท่องเที่ยวชุดเดิมกลับมาอีกแสดงว่านักท่องเที่ยวประทับใจ
- ต้องมีคนนำเที่ยวด้วย ไม่ควรให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวเอง โดยไม่มีคนนำเที่ยว เพราะนักท่องเที่ยวจะไม่ได้รับความรู้

- นำจะมีจักรยานให้นักท่องเที่ยวชมทัศนียภาพข้างทาง ก่อนแล้วเดินเข้ามาชมธรรมชาติ ประยงค์เอาไม้ไผ่มาทำเป็นกระบอกน้ำแล้วเอาเถาวัลย์ทำสายสะพายให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้ระบบนิเวศน์ในระหว่างสองข้างทาง
- สร้างกฎระเบียบของชุมชนให้นักท่องเที่ยวทราบ ให้ปฏิบัติตามกฎของแหล่งท่องเที่ยว

ซึ่งอาจารย์เพชรศรี นนทสิริ บอกว่ารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับที่นี่ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ (คนกับน้ำ คนกับธรรมชาติ) วิถีชีวิตของชาวบ้าน จะทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจมาก ซึ่งสิ่งที่น่าจะเสนอให้นักท่องเที่ยวได้รู้และเข้าชม มีดังนี้

- ชมบ่อเกลือโบราณ	- ตาดดีหมี่
- ดันกระบอกใหญ่ ผ่านเมล็ดให้คณะสำรวจลงชิมดู	- ดันมะเคี้ยวว่าว
- คอกกล้วยไม้(คอกน้ำผึ้ง) บานอยู่บนต้นไม้ใหญ่	- ตาดต้า
- ไปงกะท้าว	- การบวชป่า
- วังครุเยี่ยม	- น้ำตกตาดใหญ่
- ผาท้ายเรือ	- วังหลุม
- หินงอก หินย้อย	

เส้นทางการเดินทางในวันนี้มีมาสิ้นสุดที่วังครุเยี่ยม ทีมสำรวจแวะเล่นน้ำกันที่แล้วเดินทางกลับ

2.3 กิจกรรมที่ 3 การไปดูงานการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่บ้านแม่คำปอง หมู่ 3 ต.ห้วยแก้ว กิ่ง อ.แม่อน จ.เชียงใหม่

ออกเดินทางจากบ้านโดยรถตู้ 1 คัน ในวันที่ 8 เม.ย. 2546 เพื่อนร่วมทาง มีผู้ร่วมเดินทางเป็นทีมวิจัย 10 คน ผู้ประสานงาน 2 คน เมื่อไปถึงพ่อหลวงพรมมินทร์ พวงมาลา ผู้ใหญ่บ้านไปประชุม แต่ได้จัดไกด์ไว้ต้อนรับทีมดูงาน คือ คุณสุรพล พาเข้าไปที่บ้านพักแยกชาย 1 หลัง หลัง 1 หลัง รับประทานอาหารเช้ากลางทาง ไกด์พาเที่ยวชมวิถีชีวิตของชาวบ้าน อาชีพของชาวบ้าน คือ การทำสวนเมี่ยง ทำสวนกาแฟ ไม่มีนาทำ เจ้าชมวิธีการทำเมี่ยง นึ่งเมี่ยงของชาวบ้าน ในหมู่บ้านนี้มีกฎที่ชาวบ้านยอมรับร่วมกันคือ

กฎต้องห้ามของหมู่บ้าน

- ห้ามถอนดินหญ้า
- ห้ามดื่มสุรา
- ห้ามเสพหรือขายสิ่งเสพติด
- ห้ามทำลายสภาพแวดล้อม ถ้านำต้นไม้ออกไป ต้องโดนปรับคันละ 5,000 บาท

สภาพของหมู่บ้านอยู่ในหุบเขา มีทางเข้าทางเดียว ลำน้ำไหลผ่านกลางหมู่บ้าน บริเวณหมู่บ้านถูกจัดไว้อย่างสะอาดตา และเป็นระเบียบเรียบร้อย พอดอนเที่ยงก็รับประทานอาหารกลางวัน บ่ายโมงครึ่งก็ออกเดินทางเข้าขมน้ำตกแม่คำปอง สภาพของน้ำตกเป็นน้ำตกอยู่ในหุบเขา มีเจ็ดชั้น มีบันไดเดินขึ้นจากชั้นที่ 1 ขึ้นไปเป็นชั้นๆ การก่อสร้างได้งบประมาณสนับสนุนมาจาก อบต. เป็นผู้สนับสนุน เดินขึ้นไปจนถึงชั้นที่ 5 ถ่ายรูปกันตามอัธยาศัย สภาพป่าที่นี้อุดมสมบูรณ์ดี น้ำตกที่นี้ น้ำไม่มากนักแต่น้ำใสและเย็นสบายดี ต่อจากการท่องเที่ยวชมน้ำตกแล้วก็ได้ก็พาไปชมการผลิตไฟฟ้าในหมู่บ้านโดยใช้พลังน้ำ พอดอนเย็นก็รับประทานอาหารเช้าและมานั่งคุยกับพ่อหลวงพรหมมินทร์ พ่อหลวงเล่าว่า เริ่มแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ เมื่อปี พ.ศ. 2539 โดยเริ่มจากการคมนาคมก่อน พอปีพ.ศ. 2542 เริ่มรับนักท่องเที่ยวชุดแรกโดยมีจุดนำเสนอกับนักท่องเที่ยวที่ชื่อว่า น้ำตก วิถีชีวิตของชาวบ้าน ได้แก่ การทำเหมือง การอนุรักษ์ป่า และนำน้ำมาผลิตกระแสไฟฟ้า

สิ่งที่ชาวบ้านจะได้ คือต้องการให้ชาวบ้านขายผลผลิต ซึ่งเรื่องการท่องเที่ยว คุณสมศักดิ์ บริษัท ทัวร์เอราวัณ เป็นผู้มาให้ความรู้กับชาวบ้าน ในการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ คือ การที่นักท่องเที่ยวมาพักอยู่กับชาวบ้าน อยู่กินอย่างชาวบ้าน ทำงานร่วมกับชาวบ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็เห็นด้วย แล้วชาวบ้านก็ได้เข้ามารู้จักกับงานวิจัย ซึ่งการทำวิจัยช่วยสร้างความรู้ให้แก่ชาวบ้านแม่คำปอง หมู่ 3 จนสามารถพัฒนาออกมาเป็นการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการวางแผนการท่องเที่ยวโดยชาวบ้านแม่คำปอง หมู่ 3 ร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผนจนได้รูปแบบการท่องเที่ยวดังนี้

รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่คำปอง มี 3 รูปแบบคือ

1. แบบไปกลับ
  - มาดูงาน
  - มาดูน้ำตก
2. แบบมาพักค้างคืน
  - ต้องมีไกด์นำเที่ยวและคอยดูแลความเรียบร้อย
3. แบบมาศึกษา

การดำเนินเริ่มต้นที่ชุมชนแม่คำปอง โดยแบ่งกลุ่มย่อย แล้วมารวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ มีปัญหาที่ร่วมกันแก้ไข มติของชาวบ้านเกี่ยวกับเรื่องที่จะจัดการท่องเที่ยวนี้ พบว่า ไม่มีผู้ที่คัดค้าน ส่วนผู้ที่เข้าใจว่าจะเป็นไปได้มีอยู่พอสมควรส่วนใหญ่จะเห็นด้วย พ่อหลวงบอกว่าถ้าไม่ลองทำดูก็ไม่รู้ว่าเรามีศักยภาพทำได้หรือไม่ ผู้นำชุมชนต้องตั้งใจทำจริง เสียสละ พยายามประสานงานกับผู้ที่มิประสบความสำเร็จ ขอการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆ ต้องสร้างชุมชนให้เข้มแข็งก่อน แล้วหน่วยงานอื่นๆ จะยื่นมือเข้ามาเอง ชุมชนร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์ และช่วยกันดูแลรักษา อย่างที่ชุมชนนี้เป็นนั้น เมื่อชุมชนช่วยกันดูแลตนเองได้แล้ว หน่วยงานหรือองค์กรจากภายนอกก็เข้า

มาสนับสนุน เช่น สื่อต่างๆ ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ นสพ. ช่วยประชาสัมพันธ์ และได้จัดนิทรรศการที่อาคารเวสต์เทรคเซ็นเตอร์ เป็นต้น มีโครงการ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ เป็นโครงการนำร่อง และบริษัททัวร์ร่วมประสานงาน

ในตอนแรก สถาบันองค์กรพัฒนาชุมชน (พอช.) ลองเอาลูกค้าญี่ปุ่นมาลงก่อน จำนวนเกือบ 20 หลัง 4 วัน โดยส่งข้อมูลบ้านที่พิกไปให้ลูกค้าก่อน ว่ามีอะไรบ้าง บ้านมีอยู่ที่คน มีสัตว์เลี้ยงอะไรบ้าง แต่ปัญหาที่ตามมา คือ ภาษาพูด แต่แก้ปัญหาโดยมีล่ามมาช่วยพูด

ความต้องการของแขกที่มาพัก คือ ต้องการให้จัดการต้อนรับภายในบ้านมากกว่าจะไปจัดรวมกันที่วัด เว้นแต่แขกเยอะก็ไปจัดที่วัดถ้ามากกว่านั้นก็ไปจัดที่โรงเรียน

ผลที่ได้จากการทำการท่องเที่ยวคือ

1. ชาวบ้านพัฒนาขึ้น
2. ถนนหนทางดีขึ้น
3. ได้งบประมาณเข้ามาสนับสนุนในการพัฒนาหมู่บ้าน
4. มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว
5. จัดเป็นสหกรณ์และปันผลให้ลูกบ้านทุกคนที่มีหุ้นให้กับชาวบ้าน

การบริหารจัดการที่ยากที่สุด คือ การสร้างจิตสำนึกความเข้าใจให้ชุมชนก่อน ต้องใช้เวลาขอความร่วมมือให้ความรู้ สร้างความเข้าใจให้ชุมชน การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวทั้งที่เที่ยว ที่อยู่ที่กิน เมื่อทำการท่องเที่ยวแล้วการทำมาหากินของชาวบ้านก็ยังทำได้ตามปกติไม่จำกัดเขต ส่วนเรื่องการจัดการขยะ เราก็สร้างเตาเผาขยะขอความร่วมมือชาวบ้านให้เข้าใจและมาช่วยกันรักษาความสะอาด ซึ่งชุมชนเองก็มีวิธีการจัดการและดำเนินงานในการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน ดังนี้

1. ทำความเข้าใจกับชาวบ้านให้เข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำแหล่งท่องเที่ยว
2. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานและรับสมัครสมาชิกเข้าร่วมงาน
3. จัดอบรมชาวบ้านให้รู้วิธีการต้อนรับนักท่องเที่ยวและใช้วิถีชีวิตของชาวบ้านแบบปกติ อาหารการกินแบบชาวบ้าน
4. อบรมไกด์นำเที่ยว ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว

ตั้งแต่จากนั้นกลุ่มท่องเที่ยวบ้านแม่คำปองก็มาดำเนินการโดย

1. จัดทำแผนแหล่งท่องเที่ยว
2. ทำเส้นทางเดินเข้าชมป่าและน้ำตก
3. จัดทำป้ายบอกทาง บอกสถานที่ บอกระยะทาง
4. จัดทำที่พักนักท่องเที่ยว โดยให้กลมกลืนกับธรรมชาติ
5. ทำถังขยะไว้เป็นจุดๆ และมีป้ายบอกไว้
6. สร้างกฎระเบียบแหล่งท่องเที่ยว

พ่อหลวงแห่งบ้านแม่คำปองเล่าให้ทีมดูงานฟังถึงประวัติหมู่บ้านว่าหมู่บ้านมีอายุประมาณ ร้อยกว่าปีชาวบ้าน เข้ามาตั้งรกรากเดินทางมาจากอำเภอคอบสะเกิด โดยการปลูกเมี่ยง ยี่ดาชีพทำสวนเมี่ยงเป็นหลัก ภายในหมู่บ้านมีลำธารไหลผ่านและมีต้นไม้สีเขียวชอุ่มขึ้นใกล้ๆ ลำห้วยชาวบ้านเรียกไม้ชนิดนี้ว่า ต้นดอกกำปอง จึงนำมาเรียกชื่อหมู่บ้านว่า บ้านกำปอง ที่ตั้งหมู่บ้านอยู่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ของกิ่ง อำเภอแม่อน ระยะทางจากหมู่บ้านถึงกิ่งอำเภอที่ระยะทางประมาณ 18 กิโลเมตรถึงเชียงใหม่ 50 กิโลเมตร หมู่บ้านนี้เป็นหมู่ 3 ตำบลห้วยแก้วในจำนวน 8 หมู่บ้าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 416 คน เป็นชาย 217 คน หญิง 199 คน จำนวนครัวเรือน 128 ครัวเรือน

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อบ้านแม่ลาย ตำบลห้วยแก้ว
ทิศใต้	ติดต่อบ้านแม่รวม ตำบลห้วยแก้ว
ทิศตะวันออก	ติดต่อบางอำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง
ทิศตะวันตก	ติดต่อบ้านธารทอง ตำบลห้วยแก้ว

กฎระเบียบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

1. นักท่องเที่ยวจะต้องแจ้งล่วงหน้าให้คณะกรรมการรับทราบและตอบรับก่อนเดินทางเข้ามาในหมู่บ้าน
2. ต้องกรอกใบสมัครตามแบบที่คณะกรรมการกำหนดไว้และต้องชำระเงินค่าใช้จ่ายก่อนเข้าพัก อัตราการให้บริการท่องเที่ยว
  - ค่าที่พัก คินละ 100 บาท/คน
  - ค่าอาหารมื้อละ 50 บาท/คน
  - ค่าบริการเจ้าของบ้าน วันละ 100 บาท/คน
  - ค่าบำรุงกิจกรรมในหมู่บ้านที่พาไปชม 100 บาท/คน (เก็บครั้งเดียว)
  - ค่าบำรุงสถานที่ท่องเที่ยวของหมู่บ้าน 100 บาท/คน (เก็บครั้งเดียว)
  - ค่าเช่าเต็นท์ของหมู่บ้าน เต็นท์เล็ก 100 บาท เต็นท์ใหญ่ 150 บาท/วัน
  - ค่าบำรุงสถานที่ ถ้านำเต็นท์มาเอง 50 บาท/วัน
  - ค่าชมการแสดงและร่วมพิธีบายศรีสู่ขวัญ ชุดละ 1,500 บาท/ครั้ง
  - ค่าดูชมการแสดงดนตรีพื้นเมือง 1,000 บาท/ครั้ง
  - ค่าดูชมการแสดงศิลปะพื้นบ้าน (ฟ้อนเล็บฟ้อนเทียน) 1,000 บาท/ครั้ง
  - ค่าจ้างผู้นำเที่ยว 200 บาท/วัน กรณีพักในป่าหรือพาเที่ยวกลางคืนเพิ่มอีก 100 บาท/คืน

- ค่าเช่าพาหนะ (ตามประเภทที่นักท่องเที่ยวใช้บริการ) 100 – 1,000 บาท/ครั้ง

* หมายเหตุ ทุกอย่างชำระเงินตามที่ใช้บริการจริง เพราะกิจกรรมการท่องเที่ยวนี้เป็นของชุมชน ต้องการให้มีการกระจายรายได้ให้ชุมชน อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย

3. การเดินท่องเที่ยวในพื้นที่ป่า ต้องใช้หมวกเพื่อเดินทางตามเส้นทางที่กำหนดเพื่อป้องกัน ผลกระทบที่อาจจะเกิดอันตรายแก่นักท่องเที่ยว
4. ตลอดเส้นทางการท่องเที่ยวจะต้องไม่ทิ้งขยะ โดยเด็ดขาดกรุณานำไปทิ้งตามจุดที่กำหนดให้
5. ไม่ส่งเสียงดัง ยิงปืนหรือสัตว์ซึ่งเป็นการรบกวนสัตว์ป่าและนักท่องเที่ยวอื่น
6. ไม่ก่อไฟก่อนได้รับอนุญาตและต้องดับให้สนิทเมื่อเสร็จภารกิจแล้ว
7. ต้องดับบุหรี่ให้สนิทก่อนทิ้งและทิ้งตามจุดที่กำหนด
8. ไม่อนุญาตให้ขีดเขียน ทำสัญลักษณ์อื่นใดเป็นการทำลายธรรมชาติและสภาพแวดล้อม
9. ไม่อนุญาตให้นำของป่าออกจากพื้นที่
10. พ่อค้าแม่ค้าที่นำของมาจำหน่ายต้องเสียค่าบำรุงสถานที่วันละ 20 –100 บาทและต้องจำหน่ายในพื้นที่ที่กำหนดให้ และต้องดูแลพื้นที่จำหน่ายให้สะอาดตลอดเวลา
11. ไม่ทำการอันใดที่ผิดจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น
12. เมื่อจะเดินทางกลับ เพื่อมิให้นำทรัพยากรสิ่งอื่นใดออกจากพื้นที่ก่อนได้รับอนุญาต

ในวันที่ 9 เมษายน 2546 ออกเดินทางจากบ้านแม่กำปอง ก่อนเดินทางก็ต้องถ่ายรูปหมู่ ชื่อของฝากก็มีใบชาและกาแฟ หลายคนซื้อคุกกี้ยี่ห้อประมาณ 11.10 น. เดินทางมาถึงค่ายปางแฟน บ้านแม่เลา ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ อาจารย์สงวน จันทะเล ออกมาต้อนรับและนำเข้าสู่ค่ายปางแฟน อาจารย์สงวนและอาจารย์สวาท กล่าวต้อนรับแนะนำตัวและลูกๆ ของอาจารย์สงวนมาต้อนรับด้วยน้ำบ๊วย พร้อมแนะนำตัวเองในฐานะเป็นวิทยากรของปางแฟน ก็มีน้องเดือน น้องปู น้องค่อมและน้องครีม พุดคุยกันพอหอมปากหอมคอแล้วก็พากันเข้าบ้านพักที่อาจารย์สงวนจัดไว้ให้ พอเที่ยงแล้วก็ลงมารับประทานอาหารร่วมกัน ลูกๆ ของอาจารย์สงวนทำอาหารไว้ 2-3 อย่าง บ่ายโมงก็ทำกิจกรรมแรกเดินสำรวจป่าของปางแฟน ไกด์นำทาง คืออาจารย์สงวน กับอาจารย์สวาทและลูกๆ ของอาจารย์สงวน

ป่าที่ค่ายปางแฟนเป็นป่าที่ใกล้เคียงกับป่าของบ้านเรามาก อาจารย์สงวนชวนคุยและถ่ายทอดความรู้ให้เป็นระยะ ป่าปางแฟนอุดมไปด้วยดินมะแฟนและบ๊วย ระหว่างที่เราเดินเที่ยวกันนั้น อาจารย์สงวนก็แก้งถามว่าต้นไม้ชื่ออะไร มีประโยชน์อะไรบ้าง ซึ่งทีมดูงานได้ความรู้จากอาจารย์สงวน หลายอย่างอย่างแรกก็คือแบบอย่างของอาจารย์สงวนในการเป็นไกด์นำมา

ปรับปรุงเอาแบบอย่างของเราได้ โดยการชวนนักท่องเที่ยวพูดคุยไปเรื่อย ๆ เป็นการถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวเป็นการสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวอย่างที่เราได้รับในวันนี้ ลูกๆของอาจารย์สงวนก็คัดแปลงกิจกรรมต่างๆ มาให้พวกเราเล่น เช่น ลูกๆ ของอาจารย์สงวนชวนของไว้แล้วให้พวกเราสังเกตโดยขึงแนวเชือกไว้ โดยมีของ 10 อย่าง บางคนได้ 2 - 3 อย่างก็มี เวลา 16.00 น. ทำกิจกรรมที่ 2 แบ่งกลุ่มสำรวจน้ำ โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม โดยมีเครื่องมือคือ แวนขยายและลูกๆของ อาจารย์สงวน เป็นพี่เลี้ยงกลุ่มละ 1 คน และคู่มือการดูสัตว์น้ำเล็กๆ กลุ่มละ 1 เล่ม ทำให้เราเพลิดเพลินและได้รับความรู้เกี่ยวกับสัตว์น้ำเล็กๆ เพิ่มมากขึ้นด้วย

พอเวลาประมาณ 19.00 น. เราก็มานั่งคุยกัน ถึงวัตถุประสงค์ที่เข้ามาดูงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและพูดคุยถึงปัญหา อุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น ก็ดีกพอสมควร

วันที่ 10 เมษายน 2546 ตอนเช้าวันนี้ทางค่ายปางแฟนแจกกอล์ฟให้พวกเราคนละอันเพื่อคุณกและคู่มือการดูนกอีก 1 เล่ม เห็นนกอะไรก็ไปดูในคู่มือว่าเป็นนกอะไรชนิดไหน ทีมวิจัยเพลิดเพลินกับการดูนกมากจนเวลาล่วงเลยมาถึง 12.00 น. ก็รับประทานอาหารกลางวัน และก็เตรียมตัวเดินทางกลับก่อนกลับทีมจากปางแฟนก็จัดละครใบ้ให้พวกเราดู 1 ตอน เป็นการคลายเครียด ลูกๆของอาจารย์สงวนแสดงละครใบ้ได้ตลกมาก พวกเราหัวเราะครื้นเครง พอเวลาประมาณ 13.00 น. พวกเราเตรียมเดินทางกลับ อาจารย์สงวนและลูกๆมาส่งพวกเราที่รถ แวะชมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวน้ำพุร้อนโป่งเดือดของป่าไม้ เราเสียค่าเข้าชมทั้งหมด 230 บาท (คนละ 20 บาท รถอีก 30 บาท) เราแวะดูศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ภายในศูนย์เขาจัดแผนที่ ทำไว้ให้นักท่องเที่ยวดูอย่างเป็นระเบียบ มีบอร์ดรูปถ่าย พร้อมคำบรรยายสถานที่ถูกจัดไว้อย่างดี ทำให้นักท่องเที่ยวเข้าชมได้ถูก จวบจนเวลานานพอสมควรแล้ว เราก็ออกเดินทางกลับถึงพิษณุโลก ประมาณ 23.00 น. โดยสวัสดิภาพและปลอดภัย

2.4 กิจกรรมที่ 4 การสรุปผลจากการไปดูงานที่บ้านแม่คำปอง หมู่ 3 ตำบลห้วยแก้ว ถึงอำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่

การดำเนินกิจกรรมและอภิปรายผล

เวทีนี้เป็นการสรุปผลจากการไปดูงาน ทางทีมวิจัยนั่งคุยกันร่วมกับชาวบ้านที่ไม่ได้ไปว่าเราได้อะไรบ้างจากการไปดูงานที่เชียงใหม่ ทีมวิจัยที่ได้ไปดูงานเล่าว่า เราได้ประสบการณ์จากที่ไปดูงานที่แม่คำปอง และปางแฟน ได้แบบอย่างมาคิดแปลงปรับปรุงของเราโดยเฉพาะที่ปางแฟนป่าใกล้เคียงกับของเรามาก ได้ความรู้ ความเพลิดเพลิน ความสนุกมาเล่าสู่กันฟัง ได้รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยว และได้รับการแก้ปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวที่ทำสำเร็จแล้ว เราก็มายคุยกันว่าเราจะจัดการกับแหล่งท่องเที่ยวของเราอย่างไรดี ซึ่งจากการคุยกันเหล่าพวกห้องทีมวิจัยและชาวบ้านที่เข้าร่วมก็คิดว่า เราต้องทำความเข้าใจให้ชาวบ้านได้รับความรู้และเข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุด ทีมและชาวบ้านตกลงกันว่าจัดตั้งเป็นสหกรณ์การท่องเที่ยว โดยให้ชาวบ้านทุกหลังคา

เรือนเข้ามาถือหุ้นและร่วมเข้ามาเป็นกรรมการดำเนินการด้วย ซึ่งการจัดตั้งคณะดำเนินงานก็จะให้ชาวบ้านที่เป็นสมาชิก ได้ทำการเลือกตั้งคณะกรรมการเข้ามาบริหารจัดการและเมื่อเกิดปัญหาที่ร่วมกันแก้ไขโดยชาวบ้านช่วยกันเสนอความคิดเห็นและหาแนวทางแก้ปัญหาร่วมกัน

เรามาคุยกันว่าตอนนี้เรายังไม่ถึงขั้นนั้น เราเพิ่งเริ่มต้นแผนการดำเนินงานของเราอาจล้มเลิกก็ได้ ถ้าเราไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านคนอื่นๆ เราต้องหาแนวทางดึงชาวบ้านในหมู่บ้านเข้ามาร่วมและช่วยกันประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจกับชาวบ้านคนอื่นๆ เพื่อให้ชาวบ้านเข้าใจว่าเรากำลังทำอะไร และทำไปแล้วได้อะไรเราควรยกตัวอย่าง จากแหล่งที่ทำงานสำเร็จแล้ว จากที่เราได้ไปดูงานมา ดังนั้นทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมในเวทีวันนี้ช่วยกันกระจายข่าวเรื่องการจะทำการจัดการท่องเที่ยวให้ทุกคนในหมู่บ้านได้ทราบทั่วกัน และได้หารือกับทุกคนในที่ประชุมในเรื่องแผนการทำการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ว่าเราจะเริ่มทำกันอย่างไร ซึ่งผู้เข้าร่วมทุกคนทั้งทีมวิจัยและชาวบ้านได้ให้ความร่วมมือดีมาก ในการประสานความร่วมมือกับชาวบ้านคนอื่นๆ ในหมู่บ้าน เราคุยกันพอสมควรแก่เวลาแล้ว ผู้ใหญ่ประจักษ์จึงปิดการประชุมในวันนี้

2.5 กิจกรรมที่ 5 การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวและจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวบ้านน้ำตอน

การดำเนินกิจกรรมและอภิปรายผล

ทีมวิจัยบ้านน้ำตอน 15 คน ร่วมเดินทางกับ ทีมติดตามจากศูนย์ประสานงานวิจัย จังหวัด พิษณุโลก 2 คน คือ คุณรัตเกล้า สถิติกับคุณเพ็ญพร ประไพพิณ และทีมงานที่มาจากปางแฟน จังหวัดเชียงใหม่ 7 คน คือ อาจารย์สงวน อาจารย์สวาท ขอนทะเล, นริสา พงษ์โสภณี, อนุ วิทย์ สุภากร, เฉลิมชัย ศรีอรุณ, จารุ ชูติมา และณัฐ์ นาระศักดิ์

ออกเดินทางด้วยรถยนต์ 2 คัน ไปส่งที่สำนักปฏิบัติธรรมน้ำตอน นั่นคือจุดเริ่มต้นของการเดินทาง ทีมวิจัยส่วนหนึ่งเดินทางล่วงหน้าไปก่อน ทีมงานจากปางแฟนเริ่มวัดระยะ เพื่อวัดระดับทำแผนที่ โดยมีทีมวิจัยส่วนหนึ่งคอยช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้ทีมปางแฟน ทีมงานปางแฟนวัดระยะทางและทำแผนที่ละเอียดมาก การเดินทางจึงไปได้ช้ามาก ทีมวิจัยคอยสังเกตและคอยดูวิธีการทำงานของทีมปางแฟน เพื่อวันหน้าพวกเขาอาจจะนำไปทำเองได้ (แต่ก็ยากมากเพราะเครื่องมือและความรู้พวกเรามีไม่พอ) เวลา 11.30 น. ทีมงานก็ถึงวังครุเข็ม พักเหนื่อยกันครู่หนึ่งก็ทำงานกันต่อ และรับประทานอาหารกลางวันกันที่ตลาดค้าหลังรับประทานอาหารแล้วก็ถ่ายรูปหมู่ร่วมกันทุกคน หลังจากพักหายเหนื่อยแล้วก็ทำงานกันต่อไป ทีมของอ.สงวน ก็วัดระยะทำแผนที่ถึงน้ำตกคาดใหญ่ อ.สวาท กับ อ.สงวนถ่ายรูปแล้วก็พากันไปพักที่หลังน้ำตกคาดใหญ่เดินทางกันต่อสักครู่ ก็ถึงที่เราจะพักค้างคืนกัน แต่ทีมวิจัยที่เดินทางล่วงหน้ามาก่อน ก็เดินทางไปพักที่ข้างวังท้ายเรือทีมงานของ อ.สงวน ก็ต้องเดินทางไปสมทบ แต่เดินทางไปถึงครึ่งทางทีมวิจัยที่เดินทางล่วงหน้าไปก่อนก็เดินทางกลับมากัน สาเหตุคือไม่มีน้ำประกอบอาหารเนื่องจากก่อนวันเดินทางเข้ามาที่นี่ 2 วัน ได้เกิดฝนตกหนักทำให้น้ำในลำน้ำตอนขุ่น ซึ่งวันนี้ก็ยังไม่วาย เป็นปัญหากับทีมงาน

เรามากพอสมควร เราจึงมานั่งคุยกันทั้งสองทีมและได้ข้อสรุปว่า เราต้องเดินทางไปให้ถึงวังหลุม ใครจะไปด้วยก็ให้ตามมา ใครไม่ไปก็ให้จัดสถานที่รออยู่ที่นี้ ตกกลางคืนแล้วทีมงานที่จะเดินทางสำรวจกันต่อไปให้ถึงวังหลุมก็มีประมาณ 11 คน เดินทางกันต่อไปและอีกส่วนหนึ่งก็เตรียมที่พักและอาหารไว้รอทีมที่ไปวังหลุม

ทีมที่เดินทางมาสำรวจวังหลุมเดินทางมาได้ประมาณ 15 นาทีก็มาถึงผาท้ายเรือ ทีมงานก็พากันถ่ายรูปเก็บไว้ดู ลักษณะของผาท้ายเรือคือ เป็นผาสองข้างตั้งแต่ริมแม่น้ำไปจนถึงยอดเขาและที่ยอดเขามีหน้าผาอยู่อันหนึ่งมีก้อนหินใหญ่วางทับอยู่ข้างบนก้อนหินก้อนนี้มีลักษณะแหลมๆ คล้ายกับท้ายเรือ ชาวบ้านจึงเรียกว่าผาท้ายเรือ

ทีมงานเราเดินทางกันต่อไปที่จุดหมายคือวังหลุม เส้นทางที่เดินไปเราต้องปีนหินลัดเลาะไปตามลำน้ำตอนสองข้างฝั่งของลำน้ำเป็นผาสองข้างสองด้าน การเดินทางจึงเป็นไปด้วยความยากลำบากพอสมควร สำหรับผู้หญิงสองคนที่ร่วมเดินทางมา เราใช้เวลาในการเดินทางเกือบชั่วโมงก็ถึงจุดหมายปลายทาง แต่ก็ต้องผิดหวังเพราะวังหลุมปิดตัวเอง ไม่มีทางขึ้น จะไปตามสายน้ำก็ไม่ได้ เพราะน้ำลึก สองข้างเป็นหน้าผา ทำให้ทีมงานต้องผิดหวังกลับไป เพราะเข้าไม่ถึงเราจึงพากันเดินทางกลับ พอกลับมาถึงที่จะตั้งเต็นท์ที่พักก็ไม่มีใครเลยเราจึงพากันเดินทางกลับ มาถึงทางเข้าสำนักปฏิบัติธรรมน้ำคอน เราใช้เวลาเดินทางกลับประมาณชั่วโมงกว่าๆ หลังรับประทานอาหารเย็น เราก็มานั่งคุยกัน เราก็ได้บทสรุปในวันนี้ว่า วันนี้เราได้สำรวจแผนที่ เห็นศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวที่เหมาะสม พอที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยวได้นั้นมีอยู่ที่แห่ง ความสะดวกความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวด้วยเพราะบางสถานที่เช่น วังหลุมอันตรายมากเพราะเป็นผาและน้ำลึกต้องหาวิธีการป้องกันอันตรายให้กับนักท่องเที่ยวถ้าเกิดว่าจะทำเป็นสถานที่ท่องเที่ยว

จากการพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน ก็เห็นปัญหาและข้อจำกัดในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนคือ ชาวบ้านมีงานรัดตัวเกินไปหาเวลาเข้าร่วมกิจกรรมได้น้อย ปัญหาเรื่องการสร้างความเข้าใจในชุมชนว่า ถ้าทำแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ตัวเองจะได้อะไร ชุมชนได้อะไร ทำไปเพื่ออะไร และถ้าทำเป็นที่ท่องเที่ยวจริงๆ ปัญหาคือ ชุมชนขาดความรู้ด้านบัญชี มีชาวบ้านคนหนึ่งพูดขึ้นในเวทีว่า การเงินเราไม่เข้าใจทำหรรอกแต่ถ้าเป็นเรื่องการงานใช้แรง เราสู้เต็มทีและถ้าเราได้แผน ได้แหล่งท่องเที่ยว เราจะสร้างแนวร่วมประชาสัมพันธ์ยังไง แต่จากการคุยกันเราก็สามารถกำหนดระยะเวลาในการท่องเที่ยวได้ในช่วงเดือน พฤษภาคม - เมษายน เพราะเป็นช่วงอากาศกำลังเย็นสบายและเป็นช่วงที่ป่าน้ำตอนผลิตใบสวของามปลายฝนต้นหนาวพอดี ถ้าไปเที่ยวในฤดูฝนน้ำหลาก น้ำจะขุ่นไม่สวยงาม และเส้นทางก็จะลื่นเป็นอันตรายจึงไม่เหมาะมาเที่ยวในช่วงนี้ อาจารย์สงวนและทีมงานจากปางแฟนมีบทสรุปให้เรา 3 ข้อใหญ่ๆ ด้วยกันคือ

1) สภาพปัญหา

ทีมปางแฟนบอกกับเราว่า เส้นทางในการท่องเที่ยววันนี้ หลายจุดที่ค่อนข้างรกชากไม้ล้มจากภัยธรรมชาติ คุรุภไม่เจริญหูเจริญตาหลายจุดที่แคบมากและชันมาก ทางข้ามห้วยอันตรายมาก เส้นทางเดินก็แคบเกินไปต้องขยายให้กว้างกว่าเดิมเพื่อสะดวกในการเดินทาง และเส้นทางตัดผ่านพื้นที่ของเอกชนก็เป็นปัญหา ประจวบกับฤดูกาลท่องเที่ยวทำได้เป็นบางช่วงเท่านั้น

2) ข้อดีของสภาพเส้นทางท่องเที่ยวแบบนี้คือ

เส้นทางแบบผาดโผนแบบนี้ ถ้าเป็นนักผจญภัย เส้นทางแบบนี้ จะเหมาะสมมากกว่าเป็นรูปแบบท่องเที่ยวแบบที่ปางแฟนทำอยู่ ระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวตามเส้นทาง มีจุดขายตามเส้นทางเยอะ มีพันธุ์ไม้อนุรักษ์มากมาย และมีไม้เดิมเหลืออยู่บ้าง ถ่าน้ำ ดาด หินทรายเอามาเป็นสิ่งที่นำเสนอ สำหรับดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้

วัฒนธรรมของชาวบ้านน้ำตอน ก็สามารถนำมาเข้ากับวิถีชีวิตได้และถ่ายทอดให้เด็กๆ สืบทอดต่อไป รวมถึงการแสดงความเคารพธรรมชาติ ส่วนบ่อเกลือนำพัฒนาโดยให้กรมทรัพยากรธรณีมาช่วยสำรวจให้ได้ ประวัติศาสตร์ (ค่าย ผ.ก.ศ.) ก็สามารถดึงออกมาเป็นจุดขายได้เช่นกัน เราต้องหาข้อมูลจากคนเฒ่าคนแก่และต้องสืบทอดวิถีชีวิตนี้ต่อไปให้ได้

3) ข้อเสนอแนะ

การที่จะรวมสำนักปฏิบัติธรรมเป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวต้องดูกลุ่มเป้าหมายก่อน ถ้าคนไม่สนใจตัดออกไป บ่อเกลือก็สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ แต่สิ่งที่ควรปรับปรุงเพื่อที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวคือ เส้นทางข้ามลำธารควรมีทางเดินที่ปลอดภัยและกลมกลืนกับธรรมชาติมากที่สุด หากเอกชนที่เป็นปัญหาเขาร่วมมือการที่เขาทำสวนผลไม้ นั่น เราอาจจะทำเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศก็ได้ และถ้าทำสวนเกษตรธรรมชาติจะดีมากอาจารย์สวาทบอกว่า ข้าวที่นึ่งอร่อยมาก (กข.15) สามารถนำไปขายเป็นข้าวญี่ปุ่นได้ ควรปลูกเพื่อกินมากกว่าปลูกเพื่อขาย เรามีทั้งวิถีชีวิตและทรัพยากรการท่องเที่ยวอยู่แล้วควรนำมาเป็นจุดขาย ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือร่วมสมองของชาวบ้าน

สิ่งที่ต้องปรับปรุงเพิ่มคือควรมีจุดพักนักท่องเที่ยวเป็นระยะๆ โดยแต่ละจุดมีระยะห่างกันประมาณ 1 ก.ม. ถิ่นน่าจะเพียงพอแต่ต้องให้กลมกลืนกับธรรมชาติ ต้องมีคนคอยบริการนักท่องเที่ยว การจัดการขยะเป็นเรื่องสำคัญ ที่เราต้องเตรียมพร้อมที่จะรับมือกับปัญหาขยะ ควรมีป้ายบอกจุดต่างๆ ตามความจำเป็นและต้องเป็นรูปแบบเดียวกันหมด ชาวบ้านต้องตั้งข้อห้ามหรือกฎเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นและทุกคนในหมู่บ้าน ต้องรู้และปฏิบัติตามด้วย แต่การกระทำทุกอย่างต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งคือต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ ทุกคนที่ทำงานจำต้องช่วยกันดึงคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านเข้ามาร่วมงานด้วยกันให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชาวบ้านคนอื่นๆ ให้เข้าใจและพร้อมที่จะเข้ามาร่วมงานถ้าร่วมมือร่วมใจกันทำแล้ว อ.สงวนบอกว่าทำได้แน่นอน โดยต้องสร้างกฎระเบียบขึ้นมา

ต้องมีรูปแบบการจัดการที่ดีและการดำเนินการที่ดี ชาวบ้านทุกคนจะต้องร่วมมือกันทำมันก็จะมีความเป็นไปได้แน่นอน ซึ่งทุกคนก็สรุปกลุ่มเป้าหมายของเรา คือ ชมรมนักเรียนธรรมชาติ เราต้องจัดเตรียมทำที่รองรับกิจกรรมธรรมชาติศึกษา ต้องเตรียมคนไว้หรือเราจะทำในลักษณะจัดค่ายก็ได้ แต่ให้เน้นด้านความปลอดภัยไว้เป็นอันดับแรก ตอนนี้อย่าล้วงเลขมาจนตึกพอสมควร ทุกคนต่างก็แยกย้ายกันไปนอน

2.6 กิจกรรมที่ 6 แผนการท่องเที่ยวป่าต้นน้ำลำน้ำดอน

เริ่มประชุมมี อาจารย์อัจฉริยา เนตรเซข ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลกเป็นวิทยากร ร่วมด้วยผู้ช่วยผู้ประสานงานคือ คุณเพ็ญพร ประไพพิณ และคุณรัตเกล้า สถิติ สอบถามผู้ใหญ่ประจักษ์และทีมวิจัยว่าโครงการตอนนี้ก้าวหน้าไปถึงไหนแล้ว ซึ่งทีมวิจัยได้ตอบอาจารย์ว่าตอนนี้กำลังทำนากันอยู่ อาจารย์สอบถามเกี่ยวกับการไปดูงานว่าได้อะไรมาบ้าง ทีมวิจัยตอบว่าได้หลายอย่างทั้งประสบการณ์และวิธีต้อนรับแขกผู้มาเยือนและการจัดการท่องเที่ยวของแต่ละสถานที่ที่ได้ไปเห็นมา ค่อยจากนั้นเราก็มาเริ่มสรุปแผนการท่องเที่ยวของเราเองว่าเราจะดำเนินการต่อไปอย่างไรการจัดเตรียมซึ่งก็พอสรุปจากการคุยกันในวันนี้ได้ดังนี้

ต้องเริ่มจากการเตรียมคนก่อน เมื่อได้คนพร้อมแล้วก็มาต่อโดยการเตรียมสถานที่และมีแผนปรับปรุงสถานที่ให้พร้อมต่อไป ก่อนที่จะประชาสัมพันธ์ในชุมชนต้องพร้อมก่อนทั้งเรื่องคนและสถานที่ที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว จากนั้นก็เตรียมแผนด้านการประชาสัมพันธ์ให้คนภายนอกรู้จักต่อไปซึ่งแผนการจัดการในแต่ละเรื่องก็มีดังนี้

1) การเตรียมคนแบ่งออกเป็น 2 ทาง คือ

1.1) คนของเรา สิ่งที่จะต้องเตรียมคือการพูด การรับแขก ต้องให้ความรู้เรื่องการจัดการความปลอดภัย เตรียมชุมชนต้อนรับโฮมสเตย์ จัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยว เตรียมไกด์นำเที่ยวอาจจะต้องทำการอบรมเพื่อเตรียมความพร้อมในหลายด้าน จัดเตรียมข้อมูลให้ความรู้ชาวบ้านเกี่ยวกับประวัติชุมชน ใช้ภาษาถิ่นเป็นภาษาในการต้อนรับเพราะเป็นสัญลักษณ์ประจำหมู่บ้าน

1.2) นักท่องเที่ยวจะมี 2 แบบ คือ นักท่องเที่ยวที่มาแบบเข้าไปเย็นกลับและนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวพักค้างคืน ต้องศึกษา นักท่องเที่ยว กำหนดช่วงเวลาที่จะเที่ยวจากการพูดคุยและระดมความคิดในที่ประชุมแล้วได้กำหนดระยะเวลาท่องเที่ยว คือ ช่วงเดือน พฤศจิกายน - เมษายน จากนั้นก็เก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวสำรวจความพอใจเพื่อจะได้นำมาปรับปรุงการท่องเที่ยวของหมู่บ้านให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2) เตรียมแผนด้านประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์ในการประชุมคุยว่า ต้องอาศัยหน่วยงาน ซึ่งต้องหาหน่วยงาน มาช่วยทำเรื่องการประชาสัมพันธ์เพราะถ้าพึ่งตัวชาวบ้านเองทำอะไรไม่ได้มาก เพราะไม่ค่อยรู้เรื่อง สื่อและไม่ค่อยได้ออกไปรู้จักกับนอกชุมชนมากเท่าใด ซึ่งหลายคนมีหน้าที่หลักคือต้องทำนา ทำไร่ เป็นอาชีพหลักกันอยู่แล้ว ฉะนั้นจึงต้องอาศัยหน่วยงานที่สามารถช่วยได้เป็นที่พึ่งในเรื่องนี้ และจะ ลงทุนทำแผ่นพับ หาผู้รู้เรื่องการประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่ออินเทอร์เน็ต ส่วนชาวบ้านก็ใช้วิธีการ กระจายข่าวแบบปากต่อปากอีกทางหนึ่งด้วย

3) การจัดเตรียมสถานที่

ทีมคุยกันว่าต้องหาสถานที่เก็บรถที่เหมาะสม จัดเตรียมเส้นทางรถท่องเที่ยวให้ สะดวกเดินมากยิ่งขึ้น เตรียมป้ายบอกลักษณะของแต่ละพื้นที่ เตรียมศาลาพักนักท่องเที่ยว แผนปรับปรุงสถานที่คือ จุดอันตรายต่างๆในเส้นทางรถท่องเที่ยวต้องติดป้ายบอก ซึ่งการ เตรียมการทั้งหมดนี้จะขอแรงชาวบ้านในหมู่บ้านน้ำตอนมาช่วยกัน ถ้าทุกคนร่วมมือกันทำก็จะ เสร็จเร็วยิ่งขึ้น มิฉะนั้นงานนี้ล้มเป็นแน่

ข้อสรุปจากการประชุม

ลำน้ำตอนของเรามีป่าซึ่งเป็นป่าต้นน้ำลำธาร มีน้ำตกสวยงามหลายแห่ง น้ำใสไหลเย็น ทีม วิจัยบ้านน้ำตอนอยากจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้น เพื่อเป็นการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารให้ยั่งยืน ค่อยไป โดยมีแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวลำน้ำตอน ดังนี้

1) เส้นทางรถท่องเที่ยวโดยทำเป็นทางเดินเท้าไปทางน้ำขม น้ำตกหรือทางเดินป่าแล้วมา บรรจบกันเป็นรูปวงกลมจะไปทางน้ำหรือทางป่าก่อนก็ได้

2) รูปแบบหรือโปรแกรมการท่องเที่ยวมี 2 รูปแบบ คือ เข้าไปเย็นกลับและโฮมสเตย์ จะ พักในหมู่บ้านหรือนอนในป่าก็ได้ แล้วแต่ความสมัครใจของนักท่องเที่ยวแต่จะต้องมีชาวบ้านคอย ดูแลความปลอดภัยนักท่องเที่ยวด้วย

3) ศึกษานักท่องเที่ยว ซึ่งเรื่องที่จะต้องศึกษาคือ พื้นเพของนักท่องเที่ยว อายุ มาแบบ ครอบครัวยุ ลักษณะการท่องเที่ยว ไปด้วยเรือโฮมสเตย์ โดยการเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว

4) แผนค้นหานักท่องเที่ยวต่างอำเภอ คือจะทำแผ่นพับ จะประชาสัมพันธ์ทางอินเทอร์เน็ต หาหน่วยงานช่วยประชาสัมพันธ์และชาวบ้านเองก็จะใช้วิธีปากต่อปากในการประชาสัมพันธ์ สถานที่ท่องเที่ยวด้วย

5) เตรียมคนในชุมชนบ้านน้ำตอน จัดฝึกอบรมชาวบ้านให้เป็นไกด์ ให้ความรู้เรื่องความ ปลอดภัย การปฐมพยาบาลเบื้องต้น เก็บข้อมูลประวัติหมู่บ้านเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการให้ความรู้

แก่นักท่องเที่ยว ให้ความรู้เรื่องกับชาวบ้านในการต้อนรับแบบโฮมสเตย์ รวมทั้งจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานและตั้งกฎการท่องเที่ยว

6) ทำแผนบริหารจัดการค่าธรรมเนียม จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานเข้ารับผิดชอบ

จากการประชุมทุกคนอยากให้มีการจัดการอบรมให้ความรู้กับชาวบ้านในเรื่องของการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อเตรียมความพร้อมของชุมชนและกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าน้ำคอนด้วย เกิดจิตสำนึกและเห็นถึงการกระทำในครั้งนี้ ว่าต้องปฏิบัติกันอย่างจริงจัง เพื่อที่จะดำเนินการได้ ซึ่งทั้งคนที่จะเข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารงานในเรื่องต่างๆ นั้น ต้องมาจากความสมัครใจของชาวบ้านและเป็นคนที่ชาวบ้านยอมรับจริงๆ เพื่อไม่ให้เกิดปัญหา ส่วนคนที่ได้รับเลือกแล้วก็ต้องตั้งใจทำงานและเต็มใจด้วย เพื่อให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ

ก่อนที่จะมีเวทีวันนี้ ทางทีมวิจัยได้คุยกันเองหลายครั้ง และได้เข้าไปคุยกับชาวบ้านในหมู่บ้านหลายคนแล้ว เพื่อหาแนวร่วมและเป็นการตรวจสอบความคิดและความต้องการของชาวบ้าน โดยอาศัยความสัมพันธ์คุ้นเคยของทีมวิจัยซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้านและเป็นชาวบ้านในชุมชนเดียวกันมานานคุยกับชาวบ้านคนอื่นๆ ที่ยังไม่ได้มาเข้าร่วมเลย เป็นการสร้างความคุ้นเคยกันให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งเวทีที่ใช้ในการพูดคุยเป็นวงเล็กๆ หรือการเดินทางไปมาไปไ้ผ่านกันก็หักทากันตามปกติแต่แทรกเรื่องการทำแหล่งท่องเที่ยวไปด้วย เพราะไม่เป็นทางการและยังเพิ่มความเป็นกันเองทำให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ ทางทีมวิจัยเห็นว่าบางครั้งการประชุมตกลงเพื่อมติจากที่ประชุมไม่ควรมีคนนอกเข้ามาเกี่ยวข้องมากนัก เพราะคิดว่าจะเป็นการครอบงำหรือบางครั้งอาจจะทำให้ชาวบ้านไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นอะไรบางอย่างก็ได้

2.7 กิจกรรมที่ 7 จัดทำแผนการท่องเที่ยวป่าลำน้ำคอน

เพื่อนร่วมเดินทาง ทีมวิจัย 8 คน 8.00 น. เดินทางออกจากบ้านน้ำคอน โดยเหมารถยนต์ 1 คัน และได้แวะรับนักศึกษา 2 คน ที่บ้านแก่งทุ่ง ต. ขางโกลน ก็เสียเวลาเดินทางไปมากพอสมควรเหมือนกัน ถึงม. นครสวรรค์ อาจารย์เกล้า อาจารย์จอย รออยู่แล้ว เรามาคุยกันเรื่องแผนการจัดการท่องเที่ยวว่าผลสรุปเป็นเช่นไร จากการพูดคุยเพื่อวางแผนการจัดการได้ดังนี้

1) แผนการเตรียมคนในหมู่บ้าน

กิจกรรมที่ 1 ทำความเข้าใจชุมชน

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วม
- เพื่อให้ชุมชนเข้าใจ
- เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาตามมา

วิธีการ

- จัดประชุมหมู่บ้าน
- นำเสนอวิธีการจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

ผู้ร่วม

- ชาวบ้านในหมู่บ้าน

ระยะเวลา

- ทุกเดือนๆ ละ 1 วัน ในการประชุมผู้ใหญ่บ้าน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ชุมชนได้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยว
- ช่วยกันรักษาแหล่งท่องเที่ยว

กิจกรรมที่ 2 จัดประชุมหมู่บ้านเลือกคณะกรรมการการท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์

- เพื่อคัดเลือกกรรมการหมู่บ้าน

วิธีการ

- จัดประชุมหมู่บ้าน
- ให้ชาวบ้านคัดเลือกโดยการเสนอชื่อ

ผู้เข้าร่วม

- ชาวบ้านทุกคน

ระยะเวลา 1 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ได้คณะกรรมการของหมู่บ้าน 10 -15 คน

กิจกรรมที่ 3 อบรมคนของเราให้เป็นไกด์

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้คนมีความรู้และเป็นแนวเดียวกัน
- เพื่อให้ นักท่องเที่ยว ได้ความรู้ในหมู่บ้าน
- เพื่อที่จะมีคนบรรยายให้นักท่องเที่ยว ได้รู้จักบ้านเราเป็นอย่างดี

วิธีการ

- เตรียมสถานที่อบรม
- จัดคนในหมู่บ้านมาอบรม
- จัดเวทีอบรม

ผู้เข้าร่วม

- วิทยากรเรื่องความปลอดภัย
- วิทยากรสอนการฝึกพูด

ระยะเวลา 3 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ได้ไกด์ของหมู่บ้าน 10-15 คน

2) แผนสถานที่

กิจกรรมที่ 1 เตรียมเส้นทางเดิน

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินตามเส้นทางที่กำหนด
- เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยว
- เพื่อความปลอดภัย

วิธีการ

- สร้างเส้นทางท่องเที่ยวคือ สะพาน รางหญ้าให้เป็นทางสร้างขั้นบันได

ผู้เข้าร่วม

- ชาวบ้าน
- คณะกรรมการการท่องเที่ยว

ระยะเวลา

- 7 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ได้เส้นทางท่องเที่ยวที่สะดวกและปลอดภัย

กิจกรรมที่ 2 เตรียมป้ายบอกลักษณะของพื้นที่

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวทราบจุดสถานที่ท่องเที่ยว
- ป้องกันนักท่องเที่ยวหลงทาง
- แจ้งเตือนนักท่องเที่ยวถึงจุดอันตราย

วิธีการ

- ทำป้ายบอกเส้นทาง
- ทำป้ายบอกสถานที่ท่องเที่ยว
- ทำป้ายบอกจุดอันตราย

ผู้เข้าร่วม

- ชาวบ้าน
- คณะกรรมการการท่องเที่ยว

ระยะเวลา

- 9 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ได้ป้ายบอกสถานที่ท่องเที่ยว
- ได้ป้ายบอกเส้นทางเดินทางของนักท่องเที่ยว
- ได้ป้ายบอกถึงจุดอันตราย

กิจกรรมที่ 3 สถานที่เก็บรถ

วัตถุประสงค์

- เพื่อเก็บรถให้เป็นระเบียบ
- เพื่อความปลอดภัย

วิธีการ

- สร้างลานจอดรถไว้ที่บริเวณข้างสถานปฏิบัติธรรม
- จัดผู้ดูแลรักษาความปลอดภัย
- เก็บค่าจอดรถ

ผู้เข้าร่วม

- ชาวบ้าน
- คณะกรรมการการท่องเที่ยว

ระยะเวลา

- 3 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ได้ลานจอดรถ
- ได้รายได้จากการจอดรถ

กิจกรรมที่ 4 เตรียมศาลาพักนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์

- เตรียมไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว
- เตรียมไว้ให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อน

วิธีการ

- สร้างศาลาพักนักท่องเที่ยวไว้ที่ศาลาดำและศาลาใหญ่

ผู้เข้าร่วม

- ชาวบ้าน
- คณะกรรมการการท่องเที่ยว

ระยะเวลา

- 4 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ได้ศาลาพักผ่อน

กิจกรรมที่ 5 ปรับปรุงสถานที่

วัตถุประสงค์

- เพื่อซ่อมแซมปรับปรุงสถานที่ที่ชำรุดให้คงสภาพเดิมไว้

วิธีการ

- ตรวจสอบสถานที่ ถ้าพบว่าชำรุดก็ดำเนินการซ่อมแซม

ผู้เข้าร่วม

- ชาวบ้าน
- คณะกรรมการการท่องเที่ยว

ระยะเวลา

2 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- สถานที่ท่องเที่ยวจะคงสภาพที่ดีขึ้นพร้อมรับรองนักท่องเที่ยว

3) แผนประชาสัมพันธ์

กิจกรรมที่ 1 ทำแผ่นพับ

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบถึงรายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยว

วิธีการ

- ว่าจ้างในการจัดทำ
- นำไปแจก ณ สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ

ผู้เข้าร่วม

- ชาวบ้าน
- คณะกรรมการการท่องเที่ยว

ระยะเวลา

3 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- นักท่องเที่ยวได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวโดยละเอียด

กิจกรรมที่ 2 จัดทำป้ายประกาศแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวตามพื้นที่ชุมชนที่สำคัญ เช่น ตลาด

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ผู้อื่นได้รู้ว่ามีสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่

วิธีการ

- จัดทำขึ้นเองโดยคณะกรรมการ

ผู้เข้าร่วม

- ชาวบ้าน
- คณะกรรมการการท่องเที่ยว

ระยะเวลา

1 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่

กิจกรรมที่ 3 สถานีวิทยุกระจายเสียง

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้เป็นการเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้รู้โดยทั่วกัน

วิธีการ

- เป็นการประชาสัมพันธ์โดยการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียง

ผู้เข้าร่วม

- คณะกรรมการการท่องเที่ยว
- ไกด์

ระยะเวลา

ไม่มีกำหนด

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- เพื่อให้ประชาชนได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวในวงกว้างขึ้นซึ่งอาจจะครอบคลุมทั้งจังหวัด

4) แผนเตรียมนักท่องเที่ยว

กิจกรรมที่ 1 ต้อนรับนักท่องเที่ยวและทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์

- เพื่อสร้างความประทับใจ
- เพื่อทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวในด้านความปลอดภัย กฎระเบียบของหมู่บ้านที่ต้องปฏิบัติ

วิธีการ

- พูดยต้อนรับและทำความเข้าใจ

ผู้เข้าร่วม

- นักท่องเที่ยว
- ไกด์
- คณะกรรมการการท่องเที่ยว

ระยะเวลา

ไม่มีกำหนด

กิจกรรมที่ 2 พานักท่องเที่ยวชมหมู่บ้านตามรูปแบบ

- เข้าไปเย็นกลับ

- โฮมสเตย์

วัตถุประสงค์

- เพื่อพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมศึกษาประวัติหมู่บ้านดูสถานที่ท่องเที่ยวสัมผัสบรรยากาศภายในหมู่บ้าน

วิธีการ

- ไกด์นำเที่ยวพาชมหมู่บ้าน

ผู้เข้าร่วม

- ชาวบ้าน

- ไกด์

ระยะเวลา

ไม่มีกำหนด

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- สร้างรายได้ให้กับชุมชน
- อนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

กิจกรรมที่ 3 เก็บข้อมูลจากนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์

- เพื่อนำข้อมูลของนักท่องเที่ยวมาใช้ในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหาการท่องเที่ยว

วิธีการ

- ตามนักท่องเที่ยว

ผู้เข้าร่วม

- ไกด์

ระยะเวลา

ไม่มีกำหนด

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ได้ข้อมูลที่จะแก้ไขปรับปรุง

5) แผนการบริหารจัดการการเงิน

กิจกรรมที่ 1 ค่าธรรมเนียม

วัตถุประสงค์

- นำค่าธรรมเนียมไปบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว
- เป็นรายได้ให้กับชุมชน

วิธีการ

- 10 % เข้าหมู่บ้าน
- 30 % ให้คณะกรรมการ
- 60 % ไว้บำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยว
- ค่าธรรมเนียม 5 บาท / คน

ผู้เข้าร่วม

- คณะกรรมการท่องเที่ยว

ระยะเวลา

ไม่มีกำหนด

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ค่าธรรมเนียมผู้เข้าไปเที่ยวคนละ 5 บาท

กิจกรรมที่ 2 ค่าจอดรถ

วัตถุประสงค์

- ดูแลความปลอดภัย
- เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อย
- ลดอุบัติเหตุ

วิธีการ

- จัดสรรผลประโยชน์

ผู้เข้าร่วม

- คณะกรรมการการท่องเที่ยว

ระยะเวลา

ไม่มีกำหนด

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ค่าจอดรถยนต์ 10 บาท / คัน
- ค่าจอดรถจักรยานยนต์ 5 บาท / คัน

ข้อสังเกต

ทีมวิจัยทั้ง 8 คนได้ร่วมกันวิเคราะห์และวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน วิเคราะห์ถึงจุดอ่อนของการจะทำแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน โดยจากการเก็บข้อมูลมาจากการพูดคุยกับชาวบ้านในหมู่บ้านเห็นปัญหาและหาแนวทางการแก้ไขออกมาเป็นแผนดังกล่าว ซึ่งกระบวนการแก้ไขและพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวขึ้นนั้นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากทุกคนในชุมชน ซึ่งจากกิจกรรมนี้พบว่าพวกเราเหล่านั้นักวิจัยชาวบ้านทุกคนเริ่มมีการวิเคราะห์วางแผนการปฏิบัติได้ พร้อมทั้งเสนอวิธีการในการหาทางออกในหลายๆ รูปแบบ เริ่มจากตั้งคำถามว่าหากทำแบบนี้แล้ว จะแก้ปัญหาได้เพราะอะไรและถ้าไม่ได้จะทำอย่างไรต่อ ซึ่งก็ต้องเอาข้อมูลที่เราวางแผนกันในวันนี้มาคุยกันเวทีแสดงแผนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ที่จะเอาคนในชุมชนมาฟังและร่วมแสดงความคิดเห็นอีกครั้ง เพื่อดูว่าแผนที่ทีมวิจัยไปคุยกับทีมที่เลี้ยงมานั้นสามารถเป็นไปได้จริงหรือไม่ นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างความเข้าใจกับคนอื่นๆ ในชุมชน ก่อนการทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวด้วย

2.8 กิจกรรมที่ 8 การจัดเวทีคุยกันในกลุ่มทีมวิจัยและคณะกรรมการหมู่บ้านเรื่องแผนการจัดการท่องเที่ยว

ก่อนการจัดเวทีแสดงแผนการท่องเที่ยวให้กับชาวบ้านได้ฟัง ทีมวิจัยและคณะกรรมการหมู่บ้านได้มาจัดเวทีเล็กๆ คุยกันเพื่อเป็นการตรวจสอบแนวความคิดในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน ในที่ประชุมนี้ได้เสนอว่า แผนการเรามีไว้กันก็คิดแต่ว่า การลงมือทำนั้นต้องอาศัยเวลาและการประสานงานขอความร่วมมือกับหน่วยงานอีกมาก เพราะแค่ลำพังเราทำกันเองเป็นไปได้ไม่ได้แน่ๆ มีคนเห็นด้วยกับความคิดนี้เยอะพอสมควร บางส่วนก็เริ่มไม่ตอบสนองถามอะไรก็ไม่ค่อยตอบ บางคนเริ่มไม่อยากจะทำการท่องเที่ยวแล้ว เพราะด้วยสาเหตุหลายประการ จากที่ประชุมพอสรุปได้ว่า เนื่องจากชาวบ้านมีงานหลักที่ต้องทำถ้าให้ต้องมานั่งอบรมเพื่อเตรียมการท่องเที่ยวต้องยุ่งยากแน่ๆ เพราะงานหลักก็ต้องทำงานรองก็เข้ามาอีก กลัวว่าถ้าเราทำแล้วชาวบ้านคนอื่นๆ ไม่ทำด้วยจะลำบาก ซึ่งแตกต่างกับในตอนแรกที่มีคนอยากให้เราทำการท่องเที่ยวในชุมชนมากแต่พอหาคำตอบจนเห็นออกมาเป็นแผนงานแล้ว ก็ลงมติเห็นว่าแผนการจัดการท่องเที่ยวนี้ ต้องมีการพัฒนาความพร้อมทั้ง คน สถานที่ และความร่วมมือจากหน่วยงานอื่นๆ อีก ซึ่งต้องใช้เวลานาน แต่การทำงานที่ผ่านมาจะให้คนมาเข้าร่วมมากๆ ก็ยังทำไม่ได้ เราเห็นข้อดีของเราหลายประการ รวมทั้งกิจกรรมนี้ทั้งช่วงนานมากจากกิจกรรมในการวางแผนออกมา เนื่องจากเหตุผลคือ ชาวบ้านไม่มีเวลามาเข้าร่วม จึงเลื่อนกิจกรรมออกมาจนล่วงเลยมานานทำให้โครงการชะงักไม่ต่อเนื่อง ชาวบ้านคนอื่นรวมทั้งพวกเราเองก็ละการจกกิจกรรมไปเพราะมีงานหลักที่ต้องทำ

แต่เมื่อชุมชนได้กลับมาคุยกันอีกครั้ง ทางทีมวิจัยอย่างพวกเราและคณะกรรมการหมู่บ้าน จึงได้จัดเวทีสรุปบทเรียนการทำงานและการคุยเรื่องอนาคตของการพัฒนาบ้านน้ำตอนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว พบว่า

ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานโครงการวิจัย

1. การประสานงานไม่ดี การกระจายข้อมูลข่าวสารยังไม่ดีและล่าช้า หลังจากที่ได้ดำเนินโครงการมาได้ระยะหนึ่งเหลือคนทำงานเพียงไม่กี่คน ถึงแม้จะเปลี่ยนแผนการทำเวที เปลี่ยนแผนการพูดคุยแล้วก็ตาม แต่ก็ได้ผลตรงที่คนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นมากขึ้นถึงแม้ว่าคนจะน้อยก็ตาม แต่ก็ยังมีเหตุให้เป็นด้วยคือระบบการติดต่อสื่อสารไม่ดี เพราะยังไม่มีเครื่องมือสื่อสารทำให้ติดต่อกันยากก็เป็นเหตุผลหนึ่ง

2. ยังมีชาวบ้านในชุมชนที่ยังไม่เข้าร่วมมือกับเรา เราไม่ได้กลับมาทบทวนดูว่าเป็นเพราะอะไรเลย จึงไม่ได้ทำการแก้ไข

ข้อสังเกต

หลังจากที่ร่วมกันสรุปบทเรียนจากกิจกรรมที่ผ่านมาแล้วนั้น จะเห็นได้ว่าเริ่มมีการทบทวนถึงสิ่งที่ได้ทำผ่านมาแล้ว เพื่อวิเคราะห์ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งจะเห็นว่าที่ผ่านมานั้นทีมวิจัยขาดการทบทวนปัญหาะหว่างการทำงาน แก้ปัญหาเรื่องการมีส่วนร่วมของชาวบ้านไม่ได้

กระบวนการที่ 3 ผลการสร้างกระบวนการในการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมจากการดำเนินการในโครงการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านน้ำตอน

การศึกษาหารูปแบบและกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำน้ำตอน ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ได้ดำเนินการเพื่อตอบข้อสงสัยของเราที่เป็นทีมวิจัยชาวบ้าน ในประเด็นที่ว่า ชาวบ้านจะสามารถหารูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองอย่างไรและกระบวนการที่เหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนเป็นอย่างไร จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาจะแบ่งเป็นหัวข้อดังนี้

1. เงื่อนไขในการสร้างกระบวนการในการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

จากการศึกษา ทีมวิจัยพบว่าเงื่อนไขในการสร้างกระบวนการในการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

(1) การมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง ทั้งผู้นำทางธรรมชาติและผู้นำที่เป็นทางการ ที่สามารถปรับใช้ความรู้และภูมิปัญญาที่มีมาปรับใช้กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในชุมชนของตนเองได้ คุณลักษณะที่สำคัญที่สุดของผู้นำชุมชนคือ การทำงานบนพื้นฐานของการรักษาประโยชน์ของชุมชนโดยรวม และต้องเห็นความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมต่อการทำงาน เปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นของการดำเนินงาน และจะพบว่าชุมชนจะสามารถพัฒนาการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง สามารถแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของทุกคนในชุมชนได้ ซึ่งจากบทเรียนการดำเนินงานของโครงการนี้ ผู้นำยังไม่สามารถดึงลูกบ้านให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมได้เท่าที่ควร ชาวบ้านบางส่วนที่ไม่มาเข้าร่วมโครงการเพราะเขาไม่เห็นประโยชน์และคิดว่าการจัดการการท่องเที่ยวเป็นเรื่องไม่สำคัญ แต่ถ้าผู้นำมีความเข้มแข็งใช้ความรู้มาประยุกต์ดึงคนในชุมชนมานั่งคุยกัน ทำข้อตกลงและเห็นถึงประโยชน์และเห็นถึงสภาพปัญหาพร้อมกันก่อน น่าจะสามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านน้ำตอน นี้เป็นบทเรียนที่ทีมวิจัยมานั่งคุยกันหลังจากที่ดำเนินงานมาถึงในช่วงสุดท้ายของโครงการและเกิดปัญหาการไม่มีส่วนร่วมของชุมชนในการทำกิจกรรม สืบเนื่องจากการทำกิจกรรมที่ไม่ต่อเนื่อง เพราะมีปัญหาเรื่องคนในชุมชนไม่สนใจ

(2) การได้รับการกระตุ้นเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วม จากการดำเนินงานสมาชิกในชุมชนไม่ได้รับการกระตุ้นจากผู้นำเท่าที่ควรในการให้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่รวมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนหาแนวทางแก้ไขและร่วมปฏิบัติงานตามแผน ถ้าชาวบ้านทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนดังกล่าวนั้น ทุกคนก็จะเกิดกระบวนการเรียนรู้กระบวนการทำงานเป็นทีม การระดมความคิดได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเองในชุมชน ซึ่งจะสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนเอง ส่งผลให้เกิดการทำงานและพัฒนาได้เร็วยิ่งขึ้น ซึ่งเรื่องนี้เป็นบทเรียนในการทำงานของทุกคนทั้งทีมวิจัยเองและผู้นำในชุมชนที่จะต้องเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยที่ชุมชนมีส่วนร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาและวางแผน เพื่อมุ่งตอบสนองความจำเป็นที่ต้องมีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และร่วมรับผลประโยชน์จากการที่จะพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

3) การทำแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตลอดจนการร่างกฎหรือแนวทางการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ต้องให้ทุกคนในชุมชนทราบไม่ว่าจะเป็นตัวหนังสือหรือเป็นเพียงคำพูดก็ตาม เพื่อให้ชุมชนได้รับทราบการดำเนินงานว่าใครกำลังทำอะไร ได้รับทราบผลกระทบที่เกิดกับแต่ละคนเอง ที่สำคัญต้องมีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างการดำเนินงานเป็นครั้งคราวเพื่อทบทวนการทำงานและปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อหาวิธีแก้ไขร่วมกันและแก้ปัญหาได้ทันที่

4) จิตสำนึกในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้ยั่งยืน ผลจากการดำเนินงานของโครงการฯ พบว่า

(4.1) แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับธรรมชาติและตัวชาวบ้านนั้นสูญหายไปหมด ดังนั้นการเข้าไปใช้ประโยชน์จากป่าจึงไม่มีกฎเกณฑ์ใดๆ เลย ในลักษณะนี้การใช้ประโยชน์จากป่าของชาวบ้านน้ำตอนหรือจากชาวบ้านในหมู่บ้านอื่นๆ จึงไม่ได้วางอยู่บนพื้นฐานของจารีตประเพณีและกฎเกณฑ์ที่ไม่ได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ไม่มีการสั่งสานสืบทอดต่อกันจากรุ่นสู่รุ่นทำให้กฎจารีตสูญหายไป

(4.2) จิตสำนึกในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชาวบ้านบางส่วนที่สนใจมาเรียนรู้ในโครงการจัดการการท่องเที่ยวเกิดจากการที่เห็นถึงความจำเป็นในการป้องกันและรักษาระบบนิเวศของป่าลำน้ำตอน ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้เราที่สนใจที่จะหาแผนการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนคือการรักษาป่าต้นน้ำหรือแหล่งหากินของทุกคนในหมู่บ้าน เพื่อแก้ปัญหาที่ป่าไม้ในแถบหมู่บ้านสูญหายจากการที่มีสัมปทานป่าไม้ และการที่นักท่องเที่ยวเข้าไปโดยที่ไม่มีใครดูแลจะเป็นผู้ทำลายธรรมชาติและลดทอนผลประโยชน์จากป่า จึงทำให้เกิดกลุ่มที่สนใจในการที่จะอนุรักษ์ป่าให้คงอยู่

5) การต่อสู้กับปัญหาร่วมกันคือ การที่ชาวบ้านรวมตัวกันหารูปแบบและแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่นักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวโดยไม่มีใครดูแลและนักท่องเที่ยวจะทำลายธรรมชาติและลดทอนผลประโยชน์จากป่าทั้ง พืชและสัตว์ จนทำให้ระบบนิเวศป่าเกิดความเสียหาย

6) การดึงเอาผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญและเกิดจิตสำนึกที่จะทำการจัดการการท่องเที่ยวด้วยชุมชนเอง การที่ชาวบ้านมีรายได้จากการดูแลร่วมด้วยในการจัดการการท่องเที่ยวนี้ เพราะชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีฐานะยากจนเมื่อมีรายได้ ก็จะส่งเสริมให้ช่วยกันดูแลแหล่งชุมชนทรัพย์ของตนเอง

สรุปข้อค้นพบจากการทำวิจัย พบว่า บทเรียนของการสร้างกระบวนการให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของโครงการนี้ คือ ผู้นำยังไม่สามารถดึงลูกบ้านให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมได้เท่าที่ควร การได้รับการกระตุ้นเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วม การทำแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยที่ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการทำ และการที่จะกระตุ้นให้ชาวบ้านเกิดจิตสำนึกโดยใช้แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งศักดิ์สิทธิ์กับธรรมชาติกับที่นี่ไม่เป็นผลสำเร็จจึงทำให้การทำงานไม่ต่อเนื่องเกิดปัญหาการดำเนินงานของโครงการต้องชะงักและล่าช้า แต่ส่วนสร้างกระบวนการให้ชาวบ้านที่เป็นผลสำเร็จเกิดจากการมีจิตสำนึกของชาวบ้านในการจัดการการท่องเที่ยวมีทั้งปัจจัยภายใน ซึ่งก็ได้แก่ การเกิดความคิดจะป้องกันและรักษาระบบ

นิเวศของป่าลำน้ำตอน เกิดจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ การดึงเอาผลประโยชน์ที่ได้จากการจัดการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และปัจจัยภายนอกที่สำคัญ ได้แก่ การที่นักท่องเที่ยวจะทำลายธรรมชาติและ
ลดทอนประโยชน์จากป่า

เพราะฉะนั้นการที่จะสร้างแนวคิดกระบวนการมีส่วนร่วม จะต้องให้ชาว ทุกคนใน
หมู่บ้านมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา ตลอดจนถึงการวางแผนการจัดการและติดตามประเมินผล
ร่วมกันจะทำให้ทุกคนในชุมชนดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน และการ
แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานกับต่างที่ ทำให้เกิดแนวคิดใหม่และสามารถนำความคิดของที่
อื่นๆ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบ้านของเราได้

จุดแข็ง ข้อมูลจำกัดและปัญหาของการดำเนินงานในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์

จากกิจกรรมทั้งหมดที่ได้ร่วมกันปฏิบัติ ทำให้เราพบว่าการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชนถ้า
จะให้ประสบความสำเร็จแล้วนั้น ต้องเกิดจากปัจจัย/เงื่อนไข/ข้อจำกัดและอุปสรรคหลายสิ่งหลาย
อย่าง ไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือของคนในชุมชน ความรักความสามัคคี ความเข้าใจและเห็น
ความสำคัญของปัญหาาร่วมกัน ความเสียสละ หากชุมชนใดมีสิ่งเหล่านี้คิดว่า การแก้ปัญหาต่างๆ ใน
ชุมชนต้องผ่านไปด้วยดี อีกสิ่งหนึ่งการมีจิตสำนึกที่ดีแต่ว่าการมีจิตสำนึกที่ดีไซ้จะมีกันทุกคนและ
หากจะสร้างให้เกิดขึ้นเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความพยายามและระยะเวลาพอสมควร เพราะเรื่องของ
จิตสำนึกเป็นเรื่องของความคิด ซึ่งเป็นสิ่งที่ปรับเปลี่ยนกันได้ยาก แต่ไซ้ว่าจะทำไม่ได้ แต่ทุกอย่าง
ต้องค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความยั่งยืนนั่นเอง การวิจัยในครั้งนี้จึงคิดว่ายังมีคนอื่นๆ ใน
หมู่บ้านที่ยังไม่จิตสำนึกที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ยังขาดความ
ตระหนักในการที่จะให้ความร่วมมือแก้ปัญหา

ข้อจำกัดในการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ ผู้นำและ
สมาชิกบางคนยังขาดความเข้าใจต่อกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม ส่งผลให้เกิดการทำงาน
และการพัฒนาอย่างล่าช้า

การทำวิจัยในครั้งนี้ ทีมวิจัยยังไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างความร่วมมือกับคน
ในชุมชน ซึ่งการทำงานที่ผ่านมากกระบวนการสร้างแนวคิดในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ก็ยังมี
ค่อนข้างน้อย จะเห็นได้จากการที่ข้อมูลในรายงานวิจัยครั้งนี้ ไม่ค่อยแสดงให้เห็นถึงกระบวนการ
สร้างแนวคิดและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญมากในการที่จะทำให้
งานวิจัยประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายคือ ชุมชนมีแนวทางและกระบวนการในการจัดการการ
ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำน้ำตอน

ถึงแม้โครงการจะไม่สามารถสร้างแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับคนในชุมชนได้
แต่ชุมชนเองก็มีแนวทางในการใช้ประโยชน์เช่น การทำประปาภูเขา การหาของป่า เป็นต้น และมี

แนวทางในการอนุรักษ์ป่า เช่น ชุมชนใช้ประโยชน์จากป่าจึงร่วมกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ซึ่งกลุ่มว่า “กลุ่มอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำน้ำตอน” ซึ่งกิจกรรมที่กลุ่มทำคือ (1) กิจกรรมการบวชป่า (2) กิจกรรมการปลูกป่าทดแทน (3) การช่วยกันดับไฟป่า

ทั้งหมดก็เป็นกิจกรรมที่ชาวบ้านลำน้ำตอนทำกับป่า หลังจากที่แนวคิดที่จะทำการท่องเที่ยวไม่ใช่ตัวเลือกที่จะเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร ชาวบ้านหันมาอนุรักษ์ป่าก็เพื่อที่จะใช้น้ำจากป่าเพื่อใช้ในการทำเกษตรให้ได้ตลอดปี ก็เป็นทางเลือกที่ชาวบ้านเลือกในการทำรายได้ให้กับตนเอง

การพัฒนาชาวบ้านธรรมดาให้เป็นนักวิจัย

จากการดำเนินการของโครงการวิจัยการศึกษาหารูปแบบและกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำน้ำตอน ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก โดยให้ชาวบ้านมาเป็นนักวิจัยเอง กระบวนการเรียนรู้ของเราชาวบ้านน้ำตอนที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานวิจัยนั้น สามารถพัฒนาชาวบ้านที่มีความรู้เพียงแค่ประถมศึกษาปีที่ 4 ให้สามารถนำประสบการณ์ในการวิจัยไปปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชนอย่างเหมาะสม

ในช่วงแรกของการวิจัยนั้น บทบาทหน้าที่ในการประสานงานให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของพี่เลี้ยง โครงการคอยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการต่างๆ แต่ในระยะต่อไปพวกเรานักวิจัยชาวบ้านเริ่มที่จะขับเคลื่อนให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับพวกเราเองหลังจากที่พี่เลี้ยงโครงการลดบทบาทลงไป เพื่อที่การทำงานต่างๆ ในอนาคตของเราเหล่าทีมวิจัยสามารถที่ขับเคลื่อนงานในชุมชนเองได้ โดยไม่ต้องขอความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกเพียงอย่างเดียว

บทบาทหลักของทีมวิจัยเป็นผู้กระตุ้นการมีส่วนร่วม ประสาน ดังนั้นจึงต้องพยายามที่จะให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาปัญหา ร่วมค้นหาสาเหตุ ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมแสดงความคิดเห็น ตลอดจนร่วมปฏิบัติ สรุปบทเรียนจนจบกระบวนการ แต่เท่าที่ผ่านมามบทบาทนี้ทีมวิจัยยังไม่สามารถทำได้ดีเท่าที่ควร ซึ่งวิธีการแก้ไขคงต้องใช้ระยะเวลาบ้างพอสมควร

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัย ทีมวิจัยพบว่าการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีปัจจัยและข้อจำกัดด้วยกันหลายประการ ดังนั้นทางทีมวิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างการทำงาน ในการได้มาซึ่งทีมวิจัย หรือคณะกรรมการในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวนั้น ทีมวิจัยขอเสนอว่าควรเป็นการได้มาซึ่งความสมัครใจ ไม่ควรเป็นการบังคับหรือ

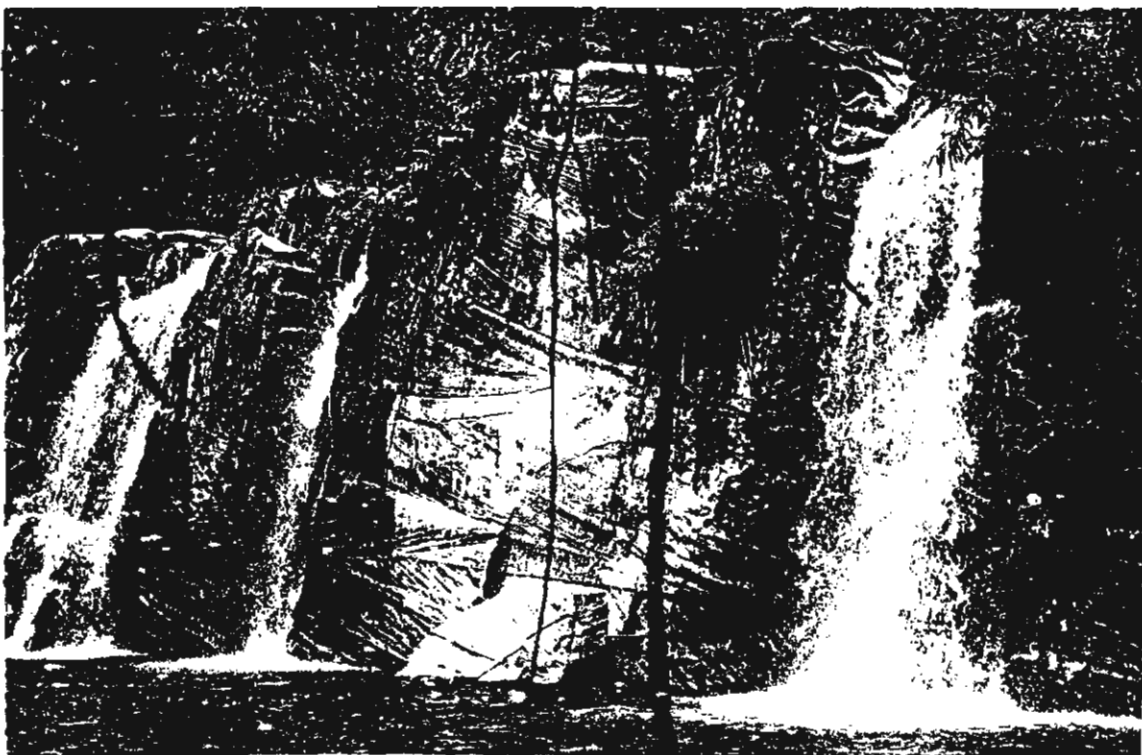
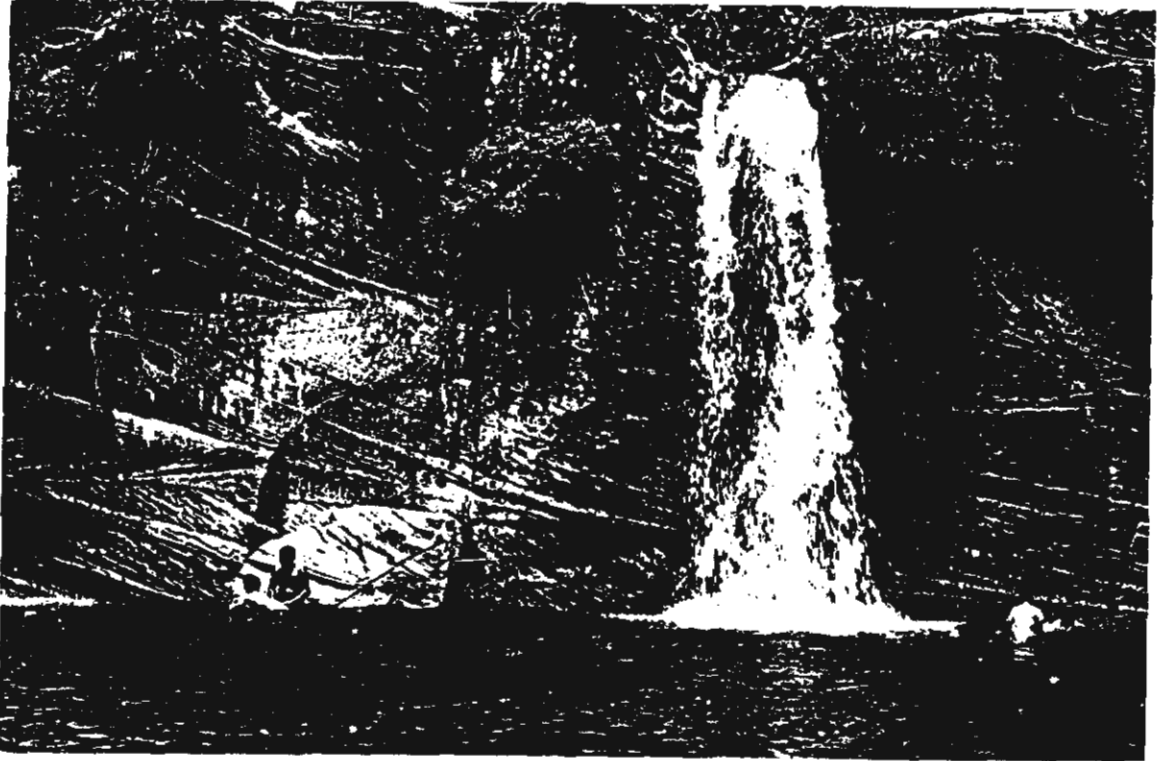
เข้าร่วมด้วยความเกรงใจ ขณะทำงานต้องเป็นคนที่ตั้งใจ มีแนวคิด มีเป้าหมายเหมือนกัน ทำงานภายใต้อุดมการณ์เดียวกัน เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

2. ผู้นำมีความกระตือรือร้น เห็นความสำคัญของปัญหาร่วมกัน กิจกรรมในโครงการจะประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่งและไม่ก่อให้เกิดความล่าช้า เพราะคนอื่นๆ ในหมู่บ้านจะมีความเชื่อมั่นและค่อนข้างเกรงใจผู้นำแบบเป็นทางการ

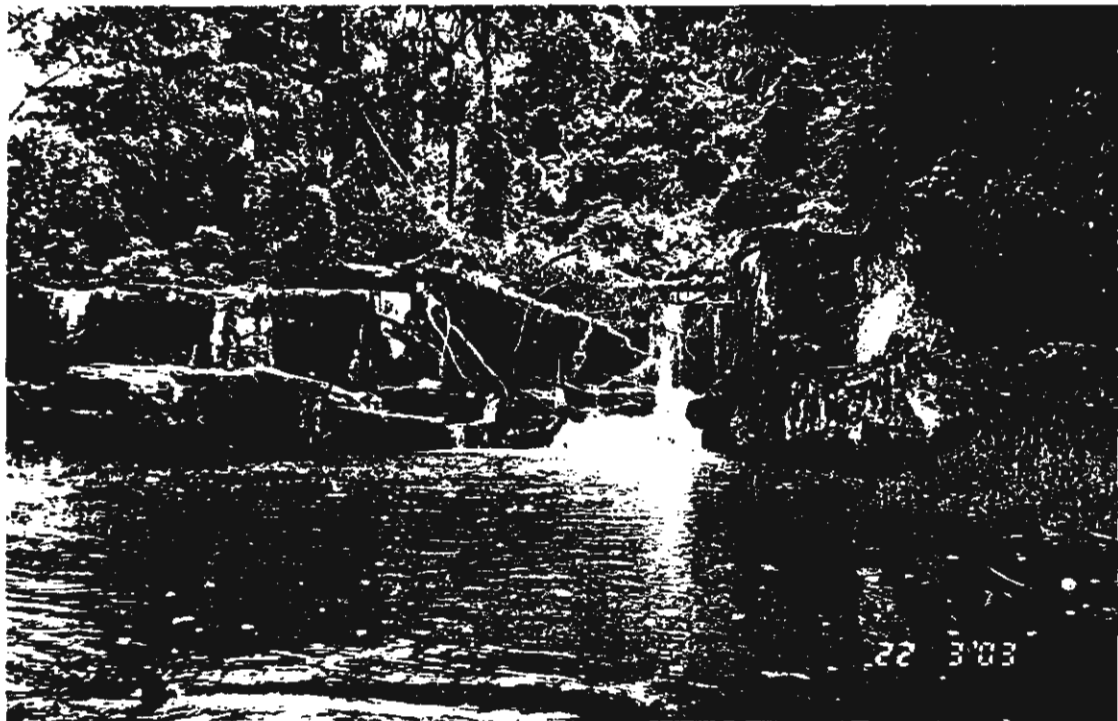
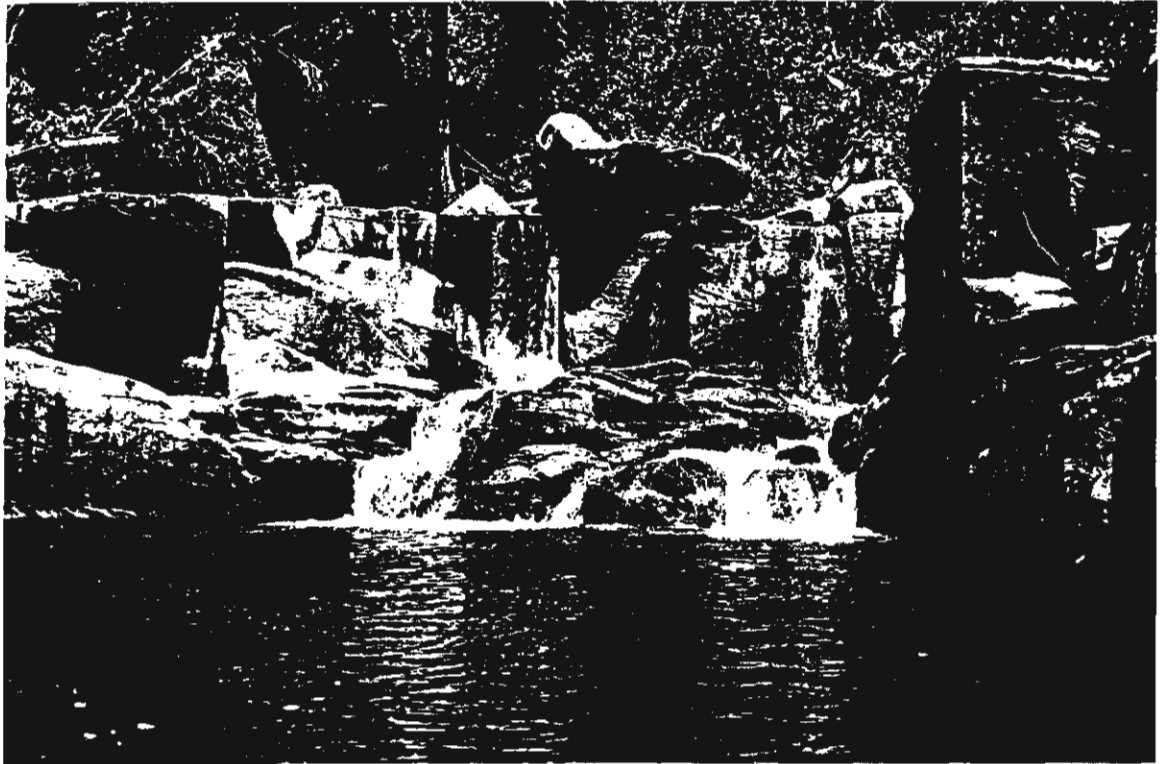
ภาคผนวก

- ภาพทรัพยากรที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวในป่าต้นน้ำลำน้ำตอน

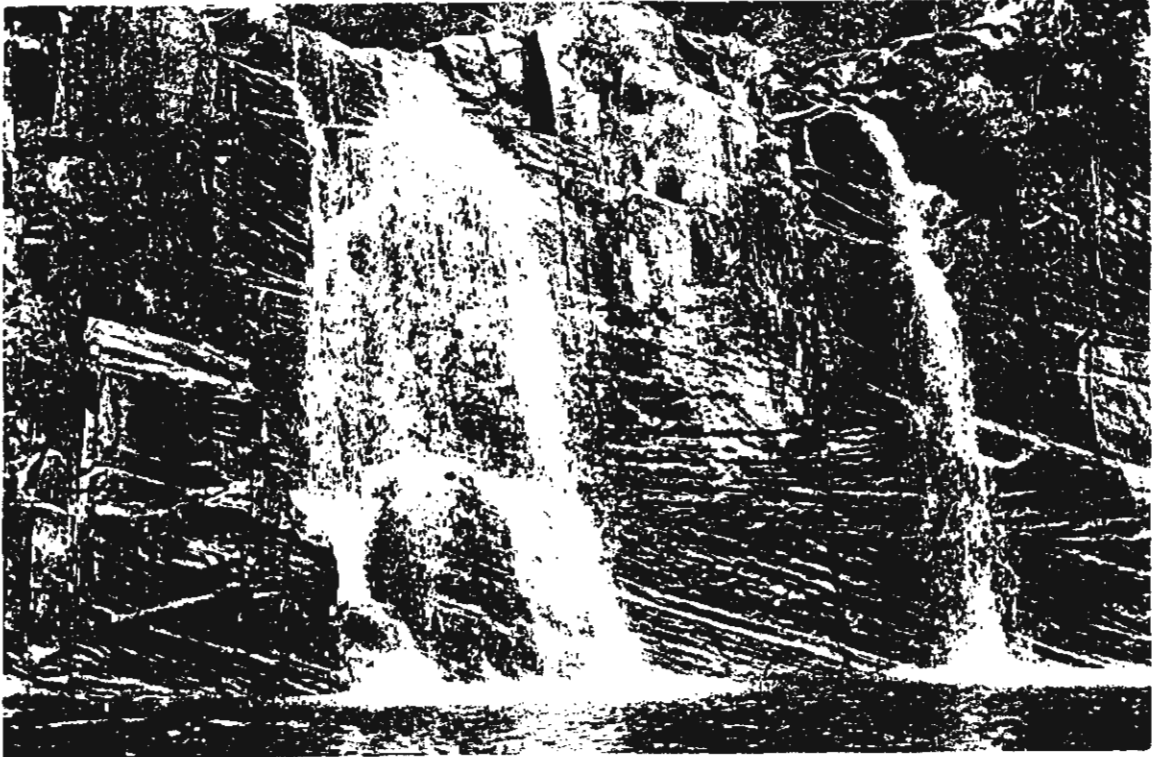
ตาดีใหญ่ เป็นหน้าผาที่มีขนาดสูงใหญ่มาก และมีน้ำตกไหลลงสู่สระน้ำขนาดใหญ่ ด้านล่าง มีความกว้างประมาณ 50 เมตร ยาว 10 เมตร ลึก 4 เมตร มีต้นไม้ล้อมรอบ ด้านบนหน้าผา เป็นลานหินบริเวณกว้างมาก

ตาดตำ เป็นหน้าผาขนาดเล็กไม่สูงมากนัก สามารถเล่นน้ำตกได้ น้ำจะไหลจากตาดลงสู่
สระน้ำด้านล่าง มีความกว้างประมาณ 8 เมตร ยาว 100 เมตร ลึก 1-2 เมตร ฝั่งหนึ่งจะมีลักษณะเป็น
หินที่มีต้นไม้ขึ้นแซมและอีกฝั่งหนึ่งเป็นหาดหินทราย

น้ำตกวังหลุม เป็นแหล่งท่องเที่ยวแหล่งสุดท้ายของลำน้ำตอน มีหน้าผาสูงประมาณ 200 เมตรและน้ำจะไหลลงมาที่เดียวจนทำให้สระน้ำเป็นหลุมลึก 10 เมตร ทั้งสองฝั่งข้างจะมีหินงอกหินย้อยตลอดทางจากตาดท้ายเรือ

● ภาพกิจกรรมในการสำรวจป่าลำน้ำตอน

โฉมหน้าผู้ร่วมเดินทางสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในป่าต้นน้ำลำน้ำตอน

เตรียมพร้อมในการเดินทาง ช่วยกันสังเกตและบันทึกทุกกระแจะการเดินทาง

● ภาพกิจกรรมในการสำรวจป่าลำน้ำตอน (ต่อ)

พักรับประทานอาหารกลางวัน เต็มแรงเพื่อเดินทางต่อไป

● ภาพกิจกรรมในการสรุปผลการสำรวจป่า

ร่วมคุยและแลกเปลี่ยนเรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งเที่ยวได้

ร่วมกันจัดทำแผนที่การท่องเที่ยว

- ภาพกิจกรรมในการสรุปผลจากการศึกษาจากบ้านแม่คำปองและ
ค่ายปางแฟน

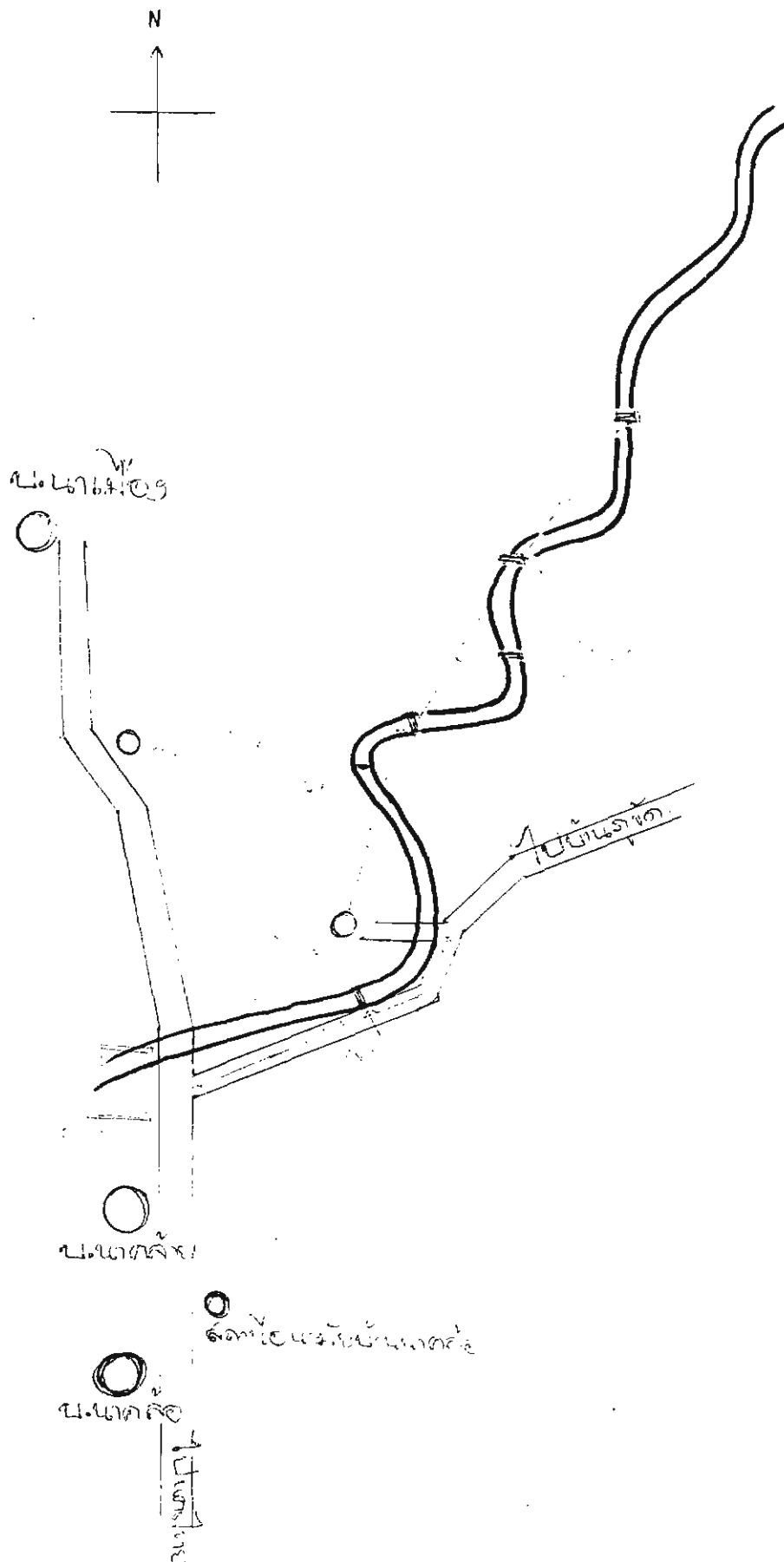

ร่วมคุยและแลกเปลี่ยนเรื่องปัจจัยและเงื่อนไขในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

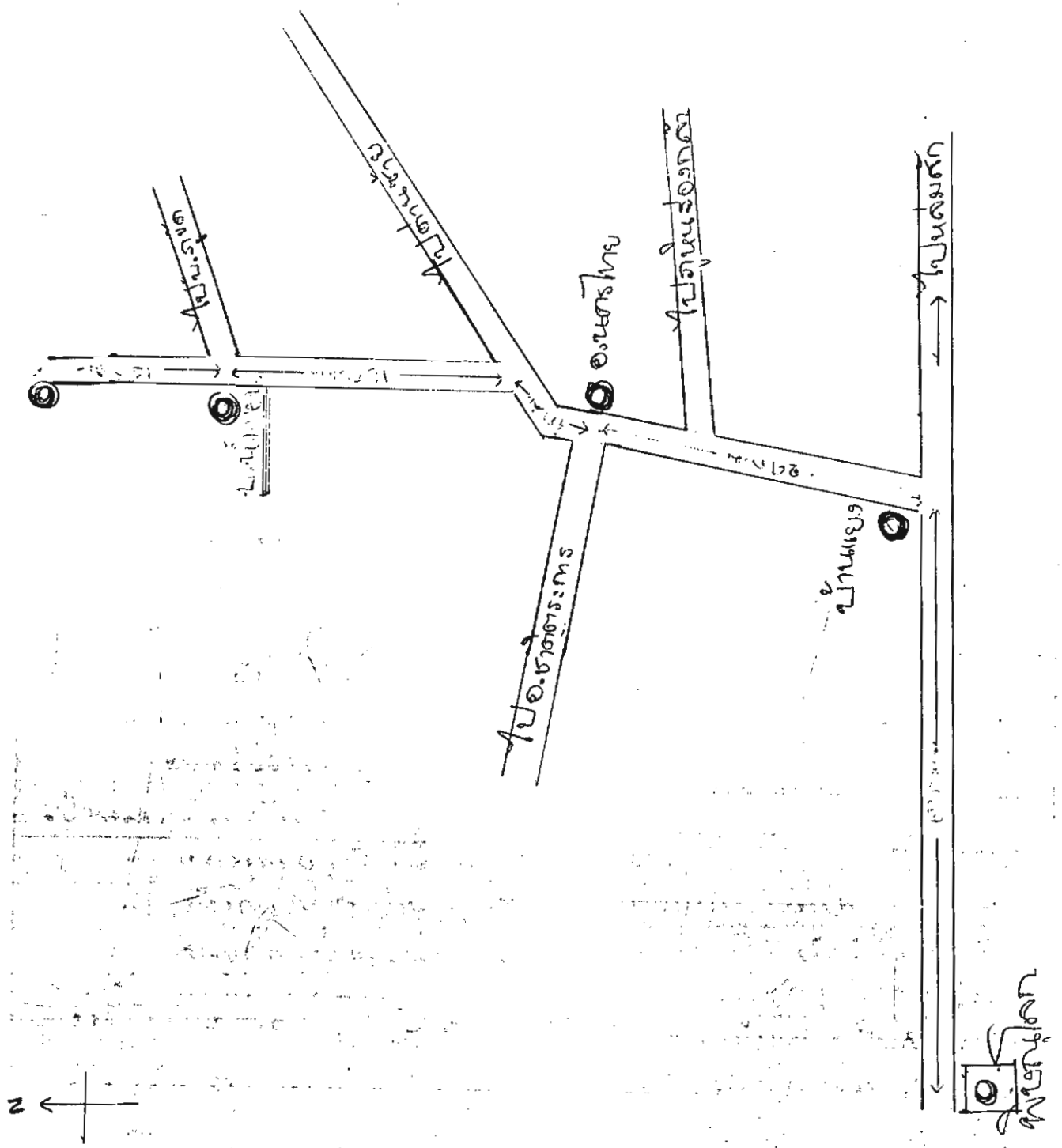

ร่วมกันจัดทำแผนการดำเนินงานในการจัดการการท่องเที่ยวป่าต้นน้ำลำน้ำตอง

แผนที่สถานที่ท่องเที่ยวบริเวณป่าต้นน้ำลำน้ำตอน

แผนที่สถานที่ในการเดินทางไปหมู่บ้านน้ำตอน

บ้านพักประชุม
พระวิชัยแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกตาดหิน

วันที่ 21 มีนาคม 2546

เวลา 09.30 น. - 13.30 น.

ณ. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านบ้านไร่สวน ต.นาบัว อ.เขวาสินรินทร์

ผู้มาทราบ

1. ผู้ใหญ่ประจักษ์
2. นายอเนก
3. ฯลฯ

09.30 น. ผู้ใหญ่ประจักษ์ยกกล่าวเปิดการประชุม - แนะนำตัวเองแก่ผู้
สมาชิกแนะนำตัวเองทีละคน รวมทั้ง เจ้าหน้าที่จาก สภ. 4 ต. แนะนำตัว
ทำความรู้จักกัน.

นายอเนก ท่านใหญ่

กับตัวผมที่ว่า ทำไมอยากทำแหล่งท่องเที่ยว.

สมาชิกในชุมชน ตอบคำถาม

- อยากพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และน้ำตกที่มีอยู่แล้ว.
- อยากใช้วิธีดี ๆ
- อยากมีรายได้เพิ่ม
- อยากอนุรักษ์ธรรมชาติ
- อยากบริหารจัดการ

เป้าหมายที่สำคัญคือ

- ต้องการอนุรักษ์ป่า และต้นน้ำลำธาร
- ต้องการให้ชาวบ้านรู้จักป่า และช่วยกันรักษาป่า.

สมัยก่อนป่าแถบนี้อุดมสมบูรณ์มาก มีน้ำใช้ สัตว์ป่าเยอะ
ปัจจุบันป่าถูกทำลายลงไปมากมาย สัตว์ป่าที่เคยมีอยู่หายไปหมด
ไปมากมายอย่างน่าใจหาย. ดังนั้นชาวบ้านต้องเข้ามาจับหนานในห้วยอนุรักษ์
ป่า. จะรอให้รัฐเข้ามาดูแล ดอยยาก เพราะรัฐไม่ได้เข้าไปในพื้นที่ของชาวบ้าน
กับทำผมที่ว่า อยากทำแหล่งท่องเที่ยว จะทำอย่างไร

1. ต้องมีเอกลักษณ์

นอกจากน้ำตกที่สวยงามแล้ว ป่าต้นน้ำลำธารแล้ว เอกลักษณ์เฉพาะที่
มีอยู่คือ ภูเขาพุดของต้นทองถิ่น. และ ต้นไม้ในทุ่ง และ แปลง ที่มีอยู่มากมาย
เช่น มะเดื่อว่าว ต้นกระบก ต้นขนุน พืชผักต่าง ๆ เช่น พริกสด-พริกนวม
และเนื้อส้ม ที่มีขึ้นตามฤดูกาล.

2. วัตถุประสงค์

นักทฤษฎีหรือสังคมนิยมในสถาบันของชุมชนที่มุ่งส่งเสริมให้คนได้เรียนรู้ถึง วัฒนธรรม วิถีชีวิต และประเพณี

3. ความจำเป็น

สถาบันที่เอื้ออำนวยจะช่วยให้ ชาวบ้านจะตั้งรกรากกัน อยู่กันอย่างมีความสุข สอดคล้องกับระบบนิเวศน์ในสังคม ป่าต้นน้ำ และน้ำตกจะอยู่กับเราตลอดไป

4. วัตถุประสงค์ในการจัดการ

นักทฤษฎีหรือสังคมนิยมในสถาบันที่มุ่งส่งเสริมกัน สอดคล้องกับสังคมนิยม ป่าต้นน้ำและสถาบันที่เอื้ออำนวย และช่วยกัน บริหารจัดการ

5. ขอบที่ระกัก

วัตถุประสงค์ในการประชุม

ถ้าจะกำหนดห้องเรียน เพื่ออนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธาร ชาวบ้านจะตั้งรกรากกัน ดูนกดูปลา สานที่ และป่า ร่วมมือกัน บริหารจัดการ แนวความคิดต่าง ๆ นักทฤษฎีหรือสังคมนิยม เพื่อให้นักทฤษฎีหรือสังคมนิยม ประทับใจ และป่าต้นน้ำลำธารจะอยู่กับเราตลอดไป

แผนงานของโครงการ

1. อบรม เยาวชนที่มีวิสัย
2. จัดหาอุปกรณ์
3. ดำเนินขบวนห้องเรียน
4. วัสดุอุปกรณ์เรียน จัดทำแผน
5. จัดทำรายงาน

ครูเสด็จ คณะกรรมการบริหารงาน

ประธาน	-	นาง ประจักษ์	นางท้าว
รอง	-	นาง ประไพ	ดง ๓๐๑
	-	นาง นีโรม	จันท
3	-	นาง อมพล	จันทนาทรกุล
	-	นาง สมจิณ	พิมพ์แดง

๕. คณะกรรมการ

นาย	วิโรจน์	หมวกดำ
นาย	ปรีชา	นางท้าว

๔๓๒	ระวี	แม่ไม้ทอง
๔๓๓	วิญเฑียร	วงศ์ก่อน
๔๓๔	ประจวบ	สีสุก
๔๓๕	แดง	แดงท้าว
๔๓๖	เนื้อมฤต	แดงท้าว
๔๓๗	จำเริญ	สีสุก
๔๓๘	อเมธา	ประสมทรัพย์
๔๓๙	สมบัติ	กลิ้งทอง
๔๔๐	อรทัย	สีบัว
๔๔๑	อารี	แก้วทองทรัพย์

บันทึกประชุม

การประชุมแบบคณะกรรมการเพื่อพิจารณาเรื่องอนุรักษ์พื้นที่น้ำล้นธาร

วันที่ 21 ธันวาคม 2546

เวลา 20.00 น. - 22.00 น.

ณ. ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านน้ำตาอน หมู่ 14 ต.บ่อแก้ว อ.นครไทย

วิทยากร

อ.จ๋ม จาก ม.นครสวรรค์

เริ่มประชุม เวลา 20.00 น. อ.จ๋ม แนะนำตัวและทำหน้าที่วิทยากร โดยมีชาวบ้านเข้าร่วมประชุมราว 30 กว่าคน. พร้อมด้วย เจ้าหน้าที่ติดตามโครงการ จาก ส.ก.ว. อีก 4 คน เข้าร่วมฟังการบรรยายด้วย

การประชุมเพื่อสรุปได้พอสรุปประเด็น
การท่องเที่ยว คือ การเดินทางโดยไปตั้งต้นที่อื่น

- มาแบบชั่วคราว
- มาด้วยความเต็มใจ
- ไม่มาเพื่อประกอบอาชีพ หรือหาเงิน

องค์ประกอบของนักท่องเที่ยว

1. นักท่องเที่ยว

- นักท่องเที่ยวในประเทศ และนักท่องเที่ยวต่างประเทศ

2. มรดกสิ่ง

3. การพยากรณ์การท่องเที่ยว

- แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ น้ำตก และป่าเขา
- แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้แก่ วิถีชีวิตชาวบ้าน โบราณวัตถุ

จัด

4. สิ่งอำนวยความสะดวก

- ที่พักนักท่องเที่ยว
- มือน้ำดื่ม
- มินิบูท
- มีป้ายบอกทาง
- มีพนักงาน

5. มรดก

- ต้องทำในบุคคล หน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ องค์กร

ปัญหาต่อเนื่องที่ขอ

- การนำคำขวัญไปรณรงค์
- สถานที่ตั้ง
- เกิดปัญหาอย่างไรบ้าง

การแก้ไข

นายแบบโครงการต่อเนื่อง

- ทรัพยากรไม่เพียงพอ
- อนุรักษ์ทรัพยากร และวัฒนธรรม
- เข้มงวดไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ

โครงการต่อเนื่องเชิงนิเวศน์ เป็นโครงการที่ขอแบบยั่งยืน

- มีคนสนใจแต่ไม่จริงจัง
- ยอมรับในรูปแบบที่จำกัด
- เรียนรู้วิถีชีวิตแบบชาวบ้าน
- ทรัพยากรพร้อมทั้งร่างกาย

องค์ประกอบของโครงการต่อเนื่องเชิงนิเวศน์

- มีเจ้าหน้าที่ที่จัดได้ในม
- เพื่อศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตชาวชุมชน
- อดทน
- การเกิดของแม่น้ำ
- ก้อนหินแปลกๆ
- เปิดอกกันใหม่
- สิ่งแปลกๆ

- ๕๓.

- งานที่จัดทำของท้องถิ่น
- เตรียมตัวรับการปลดปล่อย
- คนในท้องถิ่นนำทวนักท่องเที่ยวไป

รูปแบบโครงการต่อเนื่อง

- แสงสว่างจากโคมไฟ ประวัตินักศึกษา
- อาหารกลางวัน อาหารพื้นบ้าน
- การแสดงวัฒนธรรม ประเพณี
- การแสดงของหมู่บ้าน
- ความเข้มแข็งในชุมชน การจัดทำรูปแบบชุมชน
- วิถีชีวิตชาวบ้านแบบเดิมๆ

กระบวนการทางสังคม

- เข้าบ้านชาวบ้าน
- ทำหน้าที่ช่วยงาน
- ศึกษาค้นคว้าข้อมูล
- ศึกษารูปแบบ
- อยู่ด้วยกับชุมชนในทางตรง
- ความร่วมมือกัน
- กระบวนการได้เป็นอย่างดี

จากนั้น อ.อัม ใต้เจ้าถึงประศพกเทศอหอยทำไปเที่ยวชมสถานที่
 ที่อหอยอหอยในอหอย มีข้อดีและข้อที่ควรปรับปรุง. จน ถึงเวลา 22.00น.
 จึงได้ปิดประชุม

ลงชื่อ & น. สืบหนัก.
 (นาย ประปักษ์ ต.สังขาม)

[Faint handwritten notes and bleed-through from the reverse side of the page, mostly illegible.]

บันทึก

การสำรวจแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกตาดใหญ่

วันที่ 22 มีนาคม 2546

ตั้งแต่เวลา 08.30น. - 16.00น.

คณะที่เข้าสำรวจ

- ชาวบ้านบ้านแก่งตาด ประมาณ 30 คน
- ฝ่ายอุตสาหกรรมโครงการ 4 คน นำทีมโดย อ.เกตุ
- คณะนักศึกษาม.เกษตร 5 คน นำทีมโดย อ.จิม
- ประธานสงฆ์ อบต. แก่ง

08.30 น. คณะสำรวจ ออกเดินทางจากบ้านแก่งตาดใหญ่ ประจักษ์
จอตลอดทางเข้าที่ปฏิบัติธรรมน้ำตกตาดใหญ่ ทากันเดินเท้าเข้าไป

- ชมบ่อแก่งตาดใหญ่
- ต้นกระบกใหญ่ สำหรับกระบกในคณะสำรวจตลอดชมดู
- ไข้ป่ากระทัด
- วัชกรเข้
- ชาติตาด
- ชาติตาดใหม่
- ตูตาดมะเดื่อขาว
- ดอกกัทย์ไม้ (ดอกน้ำผึ้ง) พบอยู่บนต้นไม้ใหญ่
- ตูตาดกุดหลังชาติตาดใหม่
- น้ำตกตาดใหญ่

10.30 น. ถึงน้ำตกตาดใหญ่ ชาวบ้านที่ไปด้วย ช่วยกันเก็บผัก
หน่อก และปลั๊กกล้วย นำมาต้มในน้ำคณะสำรวจกินกัน

12.00 น. คณะสำรวจรับประทานอาหารกลางวันด้วยกัน

13.00 น. คณะสำรวจและชาวบ้าน นั่งคุยกันที่น้ำตกตาดใหญ่
สรุปปัญหาต่างๆ ที่พบมากในตาดใหญ่ อ.จิม บอกว่าที่นี่ธรรมชาติ
สวยงามมาก น้ำตกก็สวยดี แม่น้ำก็สวยงามเหมาะสำหรับ
ทำแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ จุดที่จะต้องแก้ไขมีดังนี้

- เก็บขยะในที่ต่างๆ
- ตัดต้นไม้บดทอน ในพื้นที่ท่องเที่ยว
- ต้องสร้างจุดพักผ่อนนักท่องเที่ยว โดยทำเป็นเถียงนา

กลับมาคุยกับธรรมชาติ

- ต้องมีสิ่งของ แปะติดอยู่ที่หน้าผากกับธรรมชาต
- ระยะเวลาที่ติดแปะบนหน้าผากจะติดอยู่หนึ่งเดือน
- ทำการทอเที่ยว ๒๐ นิ้ว เส้นผ่าศูนย์กลาง ๒ นิ้ว
- พันธ์ไม้มีความหนาประมาณ ๒ นิ้ว
- มีกระดุมขี้เฒ่าติดอยู่ ๑๐-๒๐ ลูก
- ถ้าขอมอดธรรมชาต ในหน้าผากเที่ยว ในใต้ประสาทรูปกลับไป
- ทำการทอเที่ยวร่วมกัน ในหน้าผากเที่ยว มีส่วนร่วม
- ขีดความสามารถในการมองเห็นหน้าผากเที่ยว
- ๑ นิ้ว ความปลอดภัย หน้าผากเที่ยว
- ๑๐ นิ้ว ในหน้าผากเที่ยว เน้นย้ำว่าพันธ์ไม้ที่ใช้ขอมอดธรรมชาต
- ๑ นิ้ว ขีดความสามารถในการมองเห็นหน้าผากเที่ยว
- ความรักในหน้าผากธรรมชาต ของคนในหน้าผาก
- อารมณ์ ความรักธรรมชาต ของคนในหน้าผาก
- ทำเส้นทอไม้ในหน้าผาก ทำเส้นเรียบ สะอาดกว่านี้
- ทำหน้าผากเที่ยวประเทปี่อง ถ้ามีหน้าผากเที่ยวชุดเดิมกลับมา

แสดงว่า หน้าผากเที่ยวประเทปี่อง

- ไม่ควรให้หน้าผากเที่ยว มาเที่ยวเอง โดยไม่มีคนนำเที่ยว

หน้าผากเที่ยวจะไม่ได้รับความรั

- มีชื่อในหน้าผากเที่ยวรู้ว่าตนไม่พ้นอะไรบ้าง
- มีแผนที่จะจุดธูปบูชา จุดเกิดต้นน้ำลำธาร
- ไม่ต้องระมัดระวัง
- อาจจะมีการขานในหน้าผากเที่ยว ชมศักดิ์สิทธิ์ทางทอง กลอง

จุดธูปเข้ามามหาธรรมชาต - หน้าผาก

- อธิษฐานใจให้ไม่พินาศบอคนำ แล้วเอา เทววัตถุทำสังฆะบท
- ทิศนี้ขอมพลังธรรมชาต เป็นเป็นธรรมชาตที่แท้จริง
- วิถีกรรมนำทอง วิถีกรรมนำขอมอดธรรมชาตในหน้าผากเที่ยว
- วิถีกรรมนำสัมพันธ์กับหน้าผากเที่ยวในประเทปี่อง
- อกหน้าผาก เป็นจุดนี้หน้าผากเที่ยวแล้ว
- ขยะ เหวอใต้ ไม่ทำสังฆะสังเวทล้อม
- รูปแบบที่แนะนำสัมพันธ์กับวิถีธรรมชาตเที่ยวซึ่งมีเวทมนตร์ (ตนกับหน้าผาก)

กับธรรมชาต)

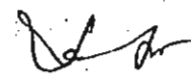
- ๑ นิ้ว หน้าผากเที่ยวหรือระบบประเทปี่องในหน้าผากของทางทอง
- วิถีชีวิตของชาวบ้าน จะทำหน้าผากเที่ยวประเทปี่องมาก

- สรรพคุณประโยชน์ของชุมชนในแง่ที่เอื้ออำนวยแก่การพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยว.

สิ่งที่น่าจะเป็นเสน่ห์ให้นักท่องเที่ยวและผู้เข้าชม.

1. ป่าเกลือโบราณ
2. ต้นไม้ใหญ่ๆ เช่น ต้นกะบก ต้นนน ต้นโพธิ์ กัลปพฤกษ์
3. ป่ากระท้อน
4. อังคารเข้มน
5. ชาติคำ
6. ต้นมะเดื่อฝรั่ง
7. ชาติคำ
8. ทรบอชป่า
9. ชาติคำ
10. ชาติคำ
11. อังคารเข้มน
12. น้มนอก น้มน้อย

๑. ชุมบอกล่าวถึงธรรมชาติที่สวยงาม. น้ำตกที่สวยงามและประเพณี 1430น. ทั่วตระพอกกันเดินท่องเที่ยวชม ๑. ชุมบอและเล่นน้ำกัน อังคารเข้มน ๑. เกล็ดเดินท่องเที่ยวชมก่อน

ลงชื่อ ผู้บันทึก
(ชม. ประเพณี ค.ค.๓๐๖)

บันทึก

การไปดูงาน คณะศึกษาดูงานของมหาวิทยาลัย

๗ เม.ย. 2546

๐๙.๐๐ น. ออกเดินทางจากบ้านไผ่โดยรถตู้ เต็ม
เพื่อนร่วมทาง.

1.	นาย	ประจักษ์	ช่างทำ
2.	นาย	ประปักษ์	คลังทอง
3.	นาย	วิโรจน์	หมวกดำ
4.	นาย	รักเกียรติ	วงศ์อ่อน
5.	นาย	นิยมฤทธิ์	แก้วทองทรัพย์
6.	นาย	อมิตา	ประสมทรัพย์
7.	นาย	ธานี	แก้วทองทรัพย์
8.	นส.	ดาวดี	คำโตน
9.	นาย	พิพัฒน์พงษ์	อ่อนแก้ว
10.	นาย	กัญทิพย์	จันทร์ดี (ผู้ประสานงาน)

8 เม.ย. 2546

๐๙.๐๐ น. ถึงบ้านแม่คำปอง หมู่ 3 ต.ห้วยแก้ว กิ่งอ.แม่ฮ่อง
จ.เชียงใหม่ พ่อนสง พรมมีนาร์ พวงมาลา ผู้นำบ้านไปประชุม
ได้จัดโต๊ะไว้อ้อนรับแล้ว คือ คุณสุรพล พาเข้าบ้านพัก ชายแยกออก
1 นั่ง 1 นั่ง 1 นั่ง รับประทานอาหารเช้ากลางวัน

10.30 น. ไปด้วยเที่ยวชมวัดแก้วของชาวบ้าน. อ้ายพี่ของชาวบ้าน
คือ ออกรักษาแม่โขง ทำสวนกาแฟ ไม่มีนา. เข้าชมวัดรักษาแม่โขง
ฝั่งแม่โขงของชาวบ้าน.

- การเยี่ยมชมของหมู่บ้าน
- ศึกษาดูงานต้นน้ำ ต้นไม้ในออกนอกพื้นที่
  - ศึกษาดูมัสตรา
  - ศึกษาดูสิ่งปลูกสร้าง
  - ศึกษาดูสภาพสภาพแวดล้อม
  - ศึกษาดูต้นไม้ออกไป ต้องโดยปรับต้นละ 5,000 บาท

สภาพของหมู่บ้านอยู่ในหมู่บ้าน มีทางทำทางเดิน ลานทำนา
กลางหมู่บ้าน บริเวณหมู่บ้านถูกตัดไว้ของละ ๑๐๐๐๐ และเป็นที่รับน้ำ

12.00น. รับประทานอาหารกลางวัน.

13.30น. ออกเดินทางเข้าชม น้ำตกแม่กำปอง.

สภาพของน้ำตก เป็นน้ำตกอยู่ในหุบเขา มีจุดขึ้น มีบันไดเดินขึ้นจากชั้นที่ 1 ขึ้นไปเป็นชั้นๆ ไกด์บอกว่าเป็นบ่อสร้างของอบต. เป็นหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เดินขึ้นไปจนถึงชั้นที่ 7 ถ้ารูปกันตามอัธยาศัย สภาพป่าที่นี้อุดมสมบูรณ์ดี น้ำตกที่นี้เข้าไม่มาก เข้าได้เช่นนี้

16.30น. ไกด์พาไปชม การผลิตไฟฟ้าในหมู่บ้านโฮมโฮมพลังน้ำ

18.00น. รับประทานอาหารเย็น.

19.00น. มานั่งคุยกับ พี่อนุสรณ์ พรหมจันทร์

พี่อนุสรณ์เล่าว่า เริ่มแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. เมื่อปี 2533 โดยเริ่มจากชมความงามก่อน ปี 2542 เริ่มรับนักท่องเที่ยวชุดแรก.

โดยมีจุดขาย คือ - น้ำตก.

- วิถีชีวิตของชาวบ้าน ได้แก่ การทำเหมือง.

- ต่อมารอบรู้กับป่า แล่น้ำหนักผลิตกระแสไฟฟ้า.

สิ่งทำชาวบ้านจะได้ คือ ต่อมารอบรู้กับป่า แล่น้ำหนักผลิตกระแสไฟฟ้า.

ตน สมศักดิ์ ปรีชิตพัทธ์ เฮอร์กัน เป็นผู้มากำหนดร่วมกับชาวบ้าน ในการจัดทำท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ คือ ทรทัศน์นักท่องเที่ยวมาพักอยู่กับชาวบ้าน อยู่ในอ่างชาวบ้าน ทำงานร่วมกับชาวบ้าน ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็เน้นตัวเอง.

การทำวิจัย ช่วยสร้างความรู้ให้แก่ชาวบ้าน.

รูปแบบการท่องเที่ยว.

1. แบบไปกลับ.

- มาตองาน.

- มาดูน้ำตก.

2. แบบมาพักค้างคืน.

- ต้องมีไกด์นำเที่ยวและคอยดูแลความเรียบร้อย.

3. แบบมาพัก.

การเริ่มต้น.

1. เริ่มต้นที่ชุมชน โดยแบ่งกลุ่มย่อย แล้วมารวมกันเป็นกลุ่มใหญ่

มีปศุนาทীরวมกันแล้ว มาที่ชาวบ้าน

- ตัดต้น ไม้มี

- พังไว้ว่าจะเป็นไปได้อีก มีอยู่

- 2. ถ้าไม่ชอบทำก็ไม่ว่า มีสักขยาลงทำได้นะหรือไม่
- 3. ผู้นำชุมชน ต้องสร้างจิตสำนึก ให้สมาชิก: พยายามประสานงานกับผู้ที่มิใช่ประจักษ์พยาน ขอความเห็นชอบจากหน่วยงานอื่น ๆ ต้องสร้างชุมชนให้เข้มแข็งก่อน แล้วหน่วยงานอื่น ๆ จะยื่นมือเข้ามาเอง.
- 4. ต้องอยู่ที่ชุมชนร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์ และดูแลรักษา.

กรณีศึกษา

- 1. สื่อต่างๆช่วย เช่นวิทยุ โทรทัศน์ นสพ. ช่วยประชาสัมพันธ์และได้จัดนิทรรศการที่อาคารหอระฆังโรงเรียนเสนา
- 2. โครงการตำบล 1 เลิศวิทย์ เป็นโครงการนำร่อง.
- 3. บริษัทห้าง ร่วมประสานงาน.

- พ.อ.ศ. ลงเอาเด็กตัวนี้ไปมาลงก่อน จำนวนเกือบ 20 คน แล้วโดยส่งข้อมูลบ้านนี้หนักไปหนักก่อน-ว่ามีอะไรบ้าง บ้านมีอยู่กี่หลัง มีสัตว์เลี้ยงอะไรบ้าง

- ปัญหาที่ตามมาคือ งบประมาณ

ความต้องการของแพกที่มากที่สุดคือ ต้องการให้จัดการที่อยู่ชุมชนบ้านมากกว่าจะไปจัดรวมกันที่วัด. วันแต่แยกแยกก็ไปจัดที่วัด. ถ้ามากกว่านั้นก็ไปจัดที่โรงเรียน.

ผลที่ได้

- 1. ชาวบ้านพัฒนาขึ้น
- 2. ถนนหนทางดีขึ้น
- 3. ได้งบประมาณเข้ามา
- 4. มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยว
- 5. จัดเป็นศูนย์รวมและจับพวกในหมู่บ้านทุกคนที่มัน

บทสรุปการจัดการ

- เรื่องที่ยากที่สุดคือ การสร้างจิตสำนึก ความเข้าใจในชุมชนที่ต้องใช้เวลา ขอความร่วมมืออันดี ความรู้ สร้างความเข้าใจในชุมชน.

- * - ทราบุมร
- ทำที่รอที่อยู่ ที่กิน
- ทราบมาหนักในใจที่ตามปกติ ไม่จำกัดในเขตท่องเที่ยว
- พบว่า สร้างความเข้าใจ ขอความร่วมมือชาวบ้านให้ทำดี

วิธีการจัดการและดำเนินการ

1. ทำความเข้าใจกับชาวบ้านในเวที จัดตั้งคณะกรรมการทำแผนลุ่มน้ำ
2. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน เคารพสิทธิสมาชิกที่ร่วมงาน
3. จัดอบรมชาวบ้านในเวทีจัดการต้อนรับนักท่องเที่ยว และใช้วิถีชีวิตของชาวบ้านแบบปกติ อนุรักษ์ทรัพยากรแบบชาวบ้าน
4. อบรมนักท่องเที่ยว ในตัวชุมชนนักท่องเที่ยว

การดำเนินการ

1. จัดทำแผนที่แหล่งท่องเที่ยว
2. ทำเส้นทางเดินชมป่าและน้ำตก
3. จัดทำป้ายบอกทาง บอกลักษณะ บอกระยะทาง
4. จัดทำที่พักนักท่องเที่ยว โดยในลักษณะคล้ายกับธรรมชาติ
5. ทำสื่อประชาสัมพันธ์ แจกจ่าย
6. สร้างกฎระเบียบแหล่งท่องเที่ยว

ประวัติหมู่บ้านแม่กำปอง

เป็นหมู่บ้าน อารยธรรมร้อยกว่าปี ชาวบ้านเข้ามาตั้งรกราก
 เติบโตมาจาก อ.ตองสะแกต. โดยครอบครัวเมือง. ยึดอาชีพทำสวนผลไม้
 เป็นหลัก ภายหลังหมู่บ้านมีศาลาในชุมชน และมีต้นไม้มงคล-แดง
 ขึ้นในชุมชน ชาวบ้านเรียกไม้นี้ว่า ต้นดอกกำปอง จึงนำมา
 เรียกชื่อหมู่บ้านว่า บ้านแม่กำปอง.

ที่ตั้งหมู่บ้าน

อยู่ที่ตำบลวังตองเขื่อนแควน้อยลุ่มน้ำ ๑-แม่ฮ่อง ระยะเวลาจาก
 หมู่บ้านถึงกิ่งอำเภอ 18 กม. ถึงเชียงใหม่ 50 กม. เป็นหมู่ 3 ตำบลแก้ง
 9 ตำบล 8 หมู่บ้าน.

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ บ้านแม่ต๋าย ต. น้อยแก้ว.

ทิศใต้ ติดต่อกับ บ้านแม่รวม ต. น้อยแก้ว

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ เขตอ. แม่ฮ่องสอน จ. ลำปาง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านฮารทอง ต. น้อยแก้ว

ข้อมูลประชากร

มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 416 คน ชาย 217 คน หญิง 199 คน

จำนวนครัวเรือน 128 ครัวเรือน

กฎระเบียบบทท่องเที่ยวเชิงเชอร์นอร์ก

1. นักท่องเที่ยวจะต้องแจ้งล่วงหน้าในลักษณะกรรมาการรับทราบ และขอ
ก่อนเดินทางเข้ามาในหมู่บ้าน
2. ต้องกรอกใบสมัครตามแบบที่คณะกรรมการกำหนดไว้และต้องชำระ
ค่าเข้าชมก่อนเข้าที่พัก.

อัตราค่าบริการท่องเที่ยว

- ค่าที่พัก คำนวณ 100บาท /คน
- ค่าอาหารมอด 50บาท /คน
- ค่าบริการเจ้าของบ้าน วันละ 100บาท /คน
- ค่าบำรุงกิจกรรมในหมู่บ้าน ที่นำไปชม 100บาท /คน (เก็บครั้งเดียว)
- ค่าบำรุงสถานที่ท่องเที่ยวของหมู่บ้าน 100บาท /คน (เก็บครั้งเดียว)
- ค่าเช่าเต็นท์ของหมู่บ้าน เช่า 100บาท /คน 150บาท /วัน
- ค่าบำรุงสภาพที่ บ้านเต็นท์มาเอง 50/วัน
- ค่าชมการแสดงและร่วมพิธีบวงสรวงวัน ชุธก 1,500บาท /ครั้ง
- ค่าชมการแสดงที่พิพิธภัณฑ์ 10,000 บาท /ครั้ง
- ค่าชมการแสดงศิลปพื้นบ้าน (ฟ้อนเล็บ ฟ้อนหิ้ว) 1,000บาท /ครั้ง
- ค่าจ้างพนักงาน 200 บาท /วัน

กรณีพักในป่าหรือ พายักยวการตั้งเพิ่มอีก 100บาท /คน

- ค่าเช่าพาหนะ (ตามประเภทที่นักท่องเที่ยวใช้บริการ) 100-1,000บาท /ครั้ง

หมายเหตุ หากท่องเที่ยวระยะ 4 ชม ที่ใช้บริการจริง เพราะกิจกรรมท่องเที่ยวนี้
เป็นของชุมชน ต้องกรอกใบสมัครกรารายรายตัวในชุมชน อย่างทั่วถึง และปี 455
แก้ทุกฝ่าย

3. กรณีเดินทางเที่ยวในพื้นที่ป่า ต้องใช้มาตรการต้น เพื่อเดินทางตาม
เส้นทางที่กำหนด เพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดถึง ธรรมชาติและ
สภาพแวดล้อม และกรณีการเดินทาง ซึ่งอาจจะเกิดอันตรายแก่ นักท่องเที่ยว

4. ตลอดเส้นทางท่องเที่ยว จะต้องไปห้องขะโตงเตงหาตา กรุณา
ไปหัวตามจุดที่กำหนดนี้

5. ไม่ส่งเสียงดัง ยิงปืน หรือล่าสัตว์ ซึ่งเป็นผลกระทบต่อสัตว์ป่าและ
นักท่องเที่ยวนอื่น

6. ไม่ก่อไฟก่อนได้รับอนุญาต และต้องดับสนิทเมื่อเสร็จธุระทุกครั้ง

7. ต้องดับเบรในสถานที่ท่องเที่ยว และเพื่อตามจุดที่กำหนดไว้

8. ไม่อนุญาตให้ขุดดิน ทำสิ่งกีดขวางอื่นใดที่เป็นการทำลายธรรมชาติ
และสภาพแวดล้อม

- 9. ไม่นอนหลับที่เตียงของปู่จากนั้นก็
- 10. พี่คนที่แม่ค้าที่นำของมาเล่นบ้าง ต้องเลี้ยงที่ข้างรถสถานี วันละ 20-100 บาท. และต้องจำหน้าบ้านในหน้าที่ที่ทำงานตอนนี้ และเรื่องดูแล พี่คนที่จำหน้าบ้านในระแวก ๓๐๐๐ เวลา
- 11. ไม่กระทำการหรือเปิดที่ผิดจากที่ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น
- 12. เมื่อจะเดินทะเลกลับ ต้องแจ้งให้เจ้าของพื้นที่ทราบ พร้อมรับการ ตรวจสอบ เพื่อมิให้น้ำหรือพายุกระแสน้ำพัดออกจากพื้นที่ก่อนไว้รับของ

๑ เมษายน 25๕๖.

08.00น. ออกเดินทางจากบ้านแม่กำปอง. ก่อนเดินทางก็ต้องชำระค่ารถ นมู ซึ่งของฝาก ก็มีใบชา และกาแฟ และขดนมตุ๋น เยอะแยะไปด้วยครับ.

11.10น. เข้าพบมาดิ่ง ต่าย ปางแฟง บ้านแม่เตา ๓. ปีนี้ปี อ.แม่เตา อ.ชัยภูมิ อ.สงวน จันทะเค ออกมาต้อนรับ และนำเข้าสู่ที่ท่าปางแฟง อ.สงวน และ อ.สงวน ก้าวต้อนรับและนำตัวและลูกๆ ของ อ.สงวน มาต้อนรับด้วย เต้าบ๊วย พร้อมแนะนำตัวเองในฐานะเป็นหัวหน้ากรของ ปางแฟง ก็มี เต้าบ๊วย - ปู - ต่อม - ต่อม

พูดคุยกันพอสมควรปากหอมคอ แล้ว ก็พากันเข้าบ้านพักที่ อ.สงวน

12.00น. ลงมารับประทานอาหารร่วมกัน. การรับประทานอาหารเป็นแบบบริบทตัวเอง ลูกๆ ของ อ.สงวน ทำอาหารไว้ 2-3 อย่าง ใจตรงใจ อ.ไรก็ตักเอาเองตามใจชอบ.

13.00น. ทำกิจกรรมแรก เดินสำรวจป่าของปางแฟง. ไปด้วย อ.สงวน อ.สงวน และลูกๆ ของ อ.สงวน. ป่าที่ต่งปางแฟงเป็นป่าที่ใกล้เชิงดอยป่าของบ้านรามมาก. อ.สงวน ชวนคุย และถ่ายทอดความรู้ในป่าเป็นระยะ ปางแฟงอุดมไปด้วย ต้นมะพร้าว และ บ๊วย ที่ อ.สงวน แปลกไว้ กำลังออกดอก ผลพอตัด ขาวครึ่ง อ.สงวน ก็ แก้วงาม ต้นไม้ชนิดอื่นก็มี ประโยชน์อะไรบางอย่าง ซึ่งผมวิจัย ได้ความรู้จาก อ.สงวน และอย่าง อย่างแรกก็คือ แบบอย่างของ อ.สงวน นำมาปรับปรุ เอาแบบอย่างมาเป็นใจดี ของเรา โดยที่เรานำห้องที่ขอมุดคุยไปเรื่อง เป็นที่ร่ำรวยของ ความรู้ 9 นี้แก่นักท่องเที่ยว เป็นที่ร่ำรวยความปรารถนาให้นักท่องเที่ยวอย่างนี้

พวกเราก็ได้ C. หนึ่ง คู่ถูกของ อ. ส่วน ก็ดีด. ปลอกกรรม
ต่าง ๆ มาในพวกเราแล้ว เช่น ลูก ของ อ. ส่วน คู่ของ ก็ ดีด. ปลอก
เราสอง. การ ใด ๆ หนึ่ง. ของ ออกไป โดย มี ของ ๑๐ อย่าง บางตัวได้ 2-3๐๐
ก็มี ส่วนผมมาได้แค่ 6๐๐ กว่า เท่านั้นเอง.

16.๐๐น. ทำกิจกรรมที่ 2 แบ่งกลุ่มสำรวจหน้า
โต๊ะแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม โดย มี เครื่องมือ และ ของ ของ และ ลูก ของ
อ. ส่วน เป็น ที่ เก็บ ของ กลุ่ม ละ เด่น. แล้ว มี การ ดัด สัก น้ํา เด็ด. กลุ่ม ละ
1 เด่ม. ทำ ใน พวก เรา พบ ด. เปลี่ยน และ ใจ ตระ มารู้ ก็ ใจ กับ สัก น้ํา เด็ด.
มาก.

19.๐๐น. เขาก็มานั่งคุยกัน
มีการคุยกันถึงวัตถุประสงค์ที่พามาทำงาน และ ปลอก
ความดีตอนนี้ และ พูดคุยถึง ปัญหา อุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น ก็ ด้ ก
พอสมควร

1๐ เมษายน 254๖.

ตอนเช้าวันนี้ทำอย่างปวงแฟนแตกคือในพวกเราคนละ อัน
เพื่อออกมา และมีคู่มือที่รตนกซักๆ เล่ม นันนกอ:ไรต์ไปดูในคู่มือ
ว่าเป็นนกอ:ไรต์ไหน นันนจันนพดตพดตกับนกรตนกมาก.
จนเวลา กวเลข มาถึง 12.๐๐น. ก็รับประทานอาหารกลางวัน และ ก็
เตรียมตัว เดินหนอกกลับ ก่อนกลับ ที่มาจากปวงแฟนก็จัดละครไว้
9นี้พวกเราดู 1๓๐น เป็นนกรตนกเตรียมตัว ลูก ของ อ. ส่วน และ ด. ก
ละครไว้ ได้อะหลกมาก พวกเรานั่งดูละครนี้เอง.

13.๐๐น. พวกเราเตรียมตัวเพื่อ อ. ส่วน และ ลูก ของ พวก
เราพร้อม.

หระชมทรรจัดการแหล่งท่องเที่ยว สำหรับคนไปเรือต. ของ ป่าไม้
เราเสียค่าเข้าชมหัว นม๓. 23๐ บาท. (คนละ 20 ร๓ 3๐) เราอะ ต. ส่วน
ปรีทรรหนักท่องเที่ยว ทางในศูนย์ จัดตาแผนนี้ ทำไว้ให้นันนกอ:ไรต์
๓๐๓๗เป็นระเบียบ มีบอร์ดรูปถ่าย พร้อมคำบรรยาย สดหน้า ถูก
จัดให้อ่านได้ ทำให้นันนกอ:ไรต์เข้าชมได้ถูกค่า ไปพวงในไปชมอ:ไรต์
จบจบในเวลา พอสมควรแล้ว เขาก็ออกมาเดินหนอกกลับ.

23.๐๐น. เขาก็เดินทางกลับบ้านโดยสวัสดิภาพและปลอดภัย.

ลงชื่อ N๖ D. ฝ่ายหน้า

บันทึกประชุม

กรณีสรุปผลจากที่ประชุม

วันที่ 2000... - 2200...

23 เมษายน 2546

ณ. บ้านเลขที่... ประจักษ์ ทอง...

ผู้เข้าร่วมประชุม

1	ผู้ใหญ่ ประจักษ์	เจ้าอาวาส
2	เจ้า (นาง กัญญา)	จันทร์ตา
3	นาง อรุณี	สงฆ์
4	นาง อารี	แก้วทองทรัพย์
5	นาง อมร	ประสมทรัพย์
6	นาง อาริ	ดาโพน
7	นาง วิโรจน์	นวมกตา
8	นาง รัชนี	วอดส่อง
9	นาง ระวี	แจ่มใจ
10	นาง นิรมล	จินดา
11	นาง ไสว	อาชิต
12	นาง จักรกฤษ	อัญญา (น.ม.๑๑๑)
13	นาง สมนิ	นิมิต
14	นาง สตรี	ศิริ
15	นาง จำเนียร	ศิริ
16	นาง นภาพร	นิมิต
17	นาง อธิ	ศิริ
18	นาง เข้มมณี	นางแก้ว
19	นาง ประไพ	คลังทอง
20	นาง สมบัติ	คลังทอง

เราทั้งหลายเห็นว่าเราต้อง... จากที่ประชุม...
ช่วยกัน

1. เราได้สรุปผลจากที่ประชุม... แยกเป็น... แยกเป็น...
2. วัตถุประสงค์... ปรับปรุง... โดย... ที่...
3. ได้รับความ... ความ... ความ... มา...
4. วัตถุประสงค์... เพื่อ...

๖. ได้รับรู้การแก้ปัญหา ของแหล่งท่องเที่ยวที่ทำสำเร็จแล้ว
และเราก็มาคุยกันถ้าเราจะจัดการกับแหล่งท่องเที่ยวของเราอย่างไรดี

- เราต้องทำตาม เข้าใจในชาวบ้านได้รับความรู้ และเข้ามามีส่วนร่วม
กันมากที่สุด

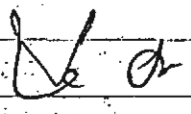
- จัดตั้งเป็นคณะกรรมการท่องเที่ยว โดยให้ชาวบ้านทุกคนสมัครเข้ามา
ก่อนและร่วมเป็นกรรมการ ดำเนินการด้วย

- จัดตั้งคณะทำงาน โดยให้ชาวบ้านเป็นสมาชิกเลือกตั้งคณะกรรมการ
เข้ามาเป็นกรรมการ

- ร่วมกันแก้ปัญหา โดยชาวบ้านช่วยกันเสนอตามจุดนั้นและหา
แนวทางแก้ปัญหาด้วยกัน

เรามาดูกันว่าตอนนั้นเรายังไม่ทำงานนั้น เราเพิ่งเริ่มต้น
แผนการดำเนินการของเราอาจล้มเหลวก็ได้ ถ้าเราไม่ได้รับความ
ร่วมมือจากชาวบ้าน เราต้องช่วยกันหาแนวร่วมเข้ามาช่วยกัน
และช่วยกันประชาสัมพันธ์ ทำความเข้าใจกับชาวบ้านให้ชาวบ้าน
เข้าใจว่าพวกเขาทำอะไรอะไร และทำไปแล้วได้อะไร เราควรยก
ตัวอย่าง จากแหล่งที่ทำงานสำเร็จมาแล้ว จากที่เราได้ไปดูงานมา

เราด้วยกันมาพอสมควรแล้ว เราเป็นผู้ประจักษ์จึงต้อง
ในปีที่ครบประชุม

ลงชื่อ ผู้บันทึก

บันทึก

การทำแผนที่และสำรวจแหล่งท่องเที่ยว

1 พค. 2546

08.30 น. เริ่มออกเดินทางจากบ้านแม่สุพรรณ เพื่อร่วมเดินทางเข้าสำรวจ

① ทีม คทว. 2 คน คือ อ. เกตุ และ จอย

② ทีมงานที่มาจากปางแฟน จ. เชียงใหม่ 7 คน

คือ อ. สรณ, อ. สุภา, ขอนทะเล, นิสิต พงษ์ศิริ, อน วิทย์สุนทร, เฉิมชัย ศรีอรณ, จารุ บุติมา, ภูริฎ - นนท - สักดิ์

③ ทีมวิจัยบ้านน้ำตอง จำนวน 4 คน คือ

ผู้ใหญ่ ประจักษ์	ดวงท้าว	นาง สมจัน	พิมพ์แดง
นาง นารีม	จันทา	นาง รัญเทิง	วงศ์ตอง
นาง วิโรจน์	นวมกตา	นาง ประปักษ์	คณิชาอง
นาง ลือน	ต๋ายชัย	นาง อรทัย	สุขบัว
นาง จำเนียร	สีสุ	นาง อารี	แก้วกอนทรัพย์
นาง อมิตา	ประสมทรัพย์	นาง ดาวใจ	คำโพย

หมอ ออย (สอ. นาคคือ)   หมอ. แหวอ (สอ. นาคบัว)

ซา (กัฒปวีร์)

ออกเดินทางด้วยรถยนต์ 2 คัน ไปสิ่งที่ สำนักปฏิบัติธรรม น้ำตอง เริ่มเดินทางจากสำนักปฏิบัติธรรม ทีมวิจัยส่วนนี้ไปเดินทางล่วงหน้าไปก่อน ทีมงานจากปางแฟนร่วมอัตราระยะ วัดระดับ ทำแผนที่ โดย มีทีมวิจัย ส่วนนี้รับผิดชอบ ช่วงนี้คือ และ ด้านวงศาวม สะดวกนี้ทีมปางแฟน ทีมงานปางแฟนวัดและทำแผนที่ละเอียดมาก ทรงเห็นหนังสือไปได้ช้ามาก. ผมและทีมงานวิจัยส่วนนี้ 100 สิ่งเกิดและคอยดูวัดทรงทำงานของทีมปางแฟน เพื่อวันหน้า พวกเราอาจจะนำไปทำแผนที่. (แต่ก็ยากมาก เพราะเตี้ยมือ และ ความรู้ พวกเราไม่มีพอ)

11.30 น. ทีมงานก็ถึงวัดเริ่ม. ทำกันเรื่อยๆกันครึ่ง. ก็ทำงานกันต่อ และรีบประพจน์อาหารกลางวันให้ตักทำ นั้คือรีบประพจน์อาหารแล้ว ก็ทำงนกันต่อไป. หลังจากพักเหนื่อยน้อยแล้ว ก็ทำงนกันต่อไป

1345 น. ทีมของ อ.สรวน ก็เตรียมทำแผนผัง ทำตากตาใหญ่
 อ.สวาท อ.สรวน ก็ขยับแล้วก็พากันไปพักที่บนลิ้นน้ำตากตาใหญ่
 เดินพากันต่อสักร์ก็ถึงที่เราระพิกต่างด้วยกัน แต่ทีมวิจัยที่เดิน
 ทางลัดวนเข้ามาก่อน กลับเดินทวนไปพักที่ข้างวัดท้ายเรือ ทีมงานของ
 อ.สรวน ก็ต้องเดินทวนไปสมทบ. แต่เดินไปก็ดูตรงทางที่ทีมวิจัยที่
 ลัดวนเข้ามาก่อน ลัดกันทวนกลับมากัน สาเหตุคือ ไม่มีน้ำประกอบอาหาร
 เนื่องจาก ที่เวลานั้นเดินทวนเข้ามาที่นั่น 2 วัน ได้เกิดฝนตกหนักทำให้น้ำ
 ในลำน้ำตายนั่น ซึ่งเวลานั้นน้ำก็ยังไม่ไหล ซึ่งเป็นปัญหากับทีมงานเรามาก
 พอสมควร

เราจึงมานั่งคุยกันทั้งสองทีม. และได้ข้อสรุป

- เราจะต้องเดินทวนไปในที่ถ่วงนลุม. วัตถุประสงค์ที่เดินตามมา
 วัตถุประสงค์ที่เดินทวนไปพักที่ถ่วงนลุม. อยู่ที่นี่ ตากลวกกันแล้ว ทีมงานที่จะเดินทวน
 ลัดลวกกันต่อไปในถ่วงนลุม ก็มี สม. เต๋อ. พู. ร่วมทวนทีม พู. นพ. จอก
 ลว. แมว. ซา. อ.เกล้า. อ.จอย. อ.สรวน และลูกอีก 4 คน. เดินพากัน
 ต่อ. ลว. อ.สวาท และทีมวิจัยที่แล้. ก็จะเตรียมที่พักและอาหารไว้รอ.

เราเดินทวนกันต่อไปประมาณ 15 นาทีก็มาถึงเขาท้ายเรือ ทีมงานก็
 พากันทำขบเก็บไว้ดู ลักษณะของเขาท้ายเรือคือ เป็นเขาสูงมาก. แต่ที่
 ตั้งหน้าริมแม่น้ำขึ้นไปจนถึงยอดเขา และท้ายยอดเขา มีน้ำไหลอยู่ชั้นหนึ่ง
 มีก้อนหินในลุ่มน้ำที่อยู่ข้างบน ก้อนนั้นก้อนนั้นมีลักษณะแปลกๆ ตล้าย
 กับท้ายเรือ ชาวบ้านจึงเรียกว่าเขาท้ายเรือ

ทีมงานเราเดินทวนกันต่อไปจดหมายของที่ถ่วงนลุม. เดินทวน
 ที่เดินไปเราต้องไปบน โอดนั้น ลัดเกาะไปตามลำน้ำตายน ลว. ซ่าง.
 พู. ของลำน้ำเป็นเขาสูงหัวสองด้าน ทวนเดินทวน จึงเป็นไปด้วยความ
 ยากลำบากพอๆ ลว. รับปู. นลุม. 2 คน ที่ร่วมทวนมา.

มาถึงตอนนั้นแล้. เพื่อนร่วมทวนมา 8 คน คือ สม. พู. นพ. จอก
 ลว. แมว. ซา. อ.เกล้า. อ.จอย. และทีมงานปวงแผน 2 คน. ลว. อ.สร
 พ. ข. ข. ม. จะขึ้นมาด้วย แต่ก็ไปไม่ไหว เราเดินทวนมาเกือบชั่วโมง
 ก็ถึงจุดหมายปลายทาง. แต่ก็ต้องพักนอ. เพราะจวนค่ำ ปอดตัวเอง
 ไม่มีพอรัง. ละไปตามลำน้ำที่ไปพักพอน้ำลว. ลว. ซ่าง. เป็นในน้ำเขา
 ทำให้น้ำมีกลิ่นต้องลัดน้ำหรือลัดไป เพราะฟ้าไม่ถ้ว. เราจึง พากัน
 เดินทวนกลับ. พอกลับมาถึงที่ลว. ลว. ซ่าง. ก็ไม่มีใครเลย

ช่างพากันเดินแถวกลับ มาถึงศาลทำสำนัก เขาใช้เวลามาชั่วโมงกว่า

หลังรับพระแบบคนเขาเรียน เขาก็มาหนึ่งตัวกัน
เขาก็ได้บทสรุปในวันนี้

1. สำรองแผนนี้
2. ศึกษาแผนผังห้องเทียบ
3. แผนทวงเงินอนาคต คำนวณ
4. สภาพปัญหา

- งานรัดตัวเกินไป มาเวลาเข้าร่วมกิจกรรมได้น้อย
- งานสร้างตามเข้าใจในชุมชน
  - ตัวเองทำอะไร
  - ชุมชนทำอะไร
  - ทำไปแล้วทำอะไร
- ชุมชนขาดความรู้ด้านบัญชี เรื่องโครงการบัญชี
- ถ้าเราเสนอต่อ ส่งแบบไปน

5. ถ้าเราได้แผน ได้แผนผังห้องเทียบ เราสร้างแนวร่วม
ประชาคมพันธ์ แผนผังห้องเทียบ และระยะเวลาห้องเทียบจัดไว้ในช่วง
เดือน พฤศจิกายน - เมษายน

๑. ส่วน และที่มาจากผังแผน มีบทสรุปที่เราต้อง
บทสรุปแบ่งออกเป็น 3 ข้อใหญ่คือ

1. สภาพปัญหา
2. ข้อดี
3. ข้อเสนอแนะ

1. สภาพปัญหา

- เส้นทวงนลายช่วงตอนข้างรถ นลายช่วงแคบมาก. นลา
ช่วงอื่น นลายช่วงชันมาก ทางข้ามหน้าอุ้งธาราย
- เส้นทางเดินแคบ
- ซากไม้ค้ำจากถ้ำธรรมชาต อด ไม่เจริญเจริญตา
- เส้นทางผ่านที่เอกชนเป็นปัญหา
- ภูเขาห้องเทียบทำให้ได้เป็นทางช่วง
- เส้นทวงอุ้งธารายมาก

2. ข้อ ๑๐๑

- ถ้าเป็นเจ้าพนักงาน เริ่มทางแบบ O.K.
- ถ้าทำผิดจะตีค่ามาก.
- ตามเส้นทาง มีจุดขายตามเส้นทางเดินเขา ๒๐ = ๒๕๐
- มีพื้นที่ไม่อนุรักษ์มากมาย และไม่มีต้นไม้ตั้งอยู่
- ทำน้ำ ทอด นนทราย เอมมาเป็นสิ่งไว้
- วัฒนธรรม นำมาเข้ากับวิถีชีวิตไว้ และถ่ายทอดในเด็ก, ขึ้นยอด

ต่อไปไว้ และแสดงความคิดเห็น

- ปล่อยทิ้ง ปล่อยให้กรมทรัพยากรธรณีสำรวจไว้
- ปรองดอง (ส.บ. พ.ก.ค.)
- ชาวบ้านมีวิถีชีวิตกับป่าชัดเจนมาก.

เราต้องนำข้อมูลจากคนเหล่านี้มาแก้ไขและต้องสืบหาวิถีชีวิตนี้ต่อไป

3. ข้อเสนอแนะ

- 3.1. การใช้สำนักสงฆ์ ต้องดูกลุ่มบ้านมาก่อน ถ้าคนไม่สนใจก็ตัดออกไป ปล่อยทิ้งไว้
- 3.2. ทวงถามค่าธรรม ธรรมมีพวกเดินที่ปลอดภัย และกลมกลืนกับธรรมชาติ
- 3.3. หากเอกชนที่เป็นปึกแผ่นพร้อมมือ อาจทำเป็นเกษตรนำวิถีชีวิต ถ้าทำสวนเกษตรธรรมชาติจะดีมาก.

อ.ส่วน บอกว่า ชาวบ้านเฝ้าระวังมาก (ก.บ.๑๕) สามารถนำไปขายเป็นข้าวญี่ปุ่นได้ ควรปลูกเพื่อกินมากกว่าปลูกเพื่อขาย เราไม่มีวิถีชีวิตแล้ว ทรัพยากรพร่องเหลืออยู่แล้ว ควรนำมาเป็นจุดขายไว้ ชาวบ้านควรร่วมมือกัน

3.4. ควรผลักดันให้ท่องเที่ยว 1 กม. น่าจะเป็นจุดพักไว้ แต่ต้องให้กลมกลืนกับธรรมชาติ ต้องมีคนคอยบริการนักท่องเที่ยว และต้องจัดระเบียบในเรื่องระเบียบ และต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ

3.5. กลุ่มบ้าน

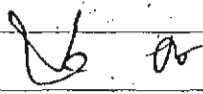
- ธรรมนุกนิยมธรรมชาติ
- ทำห้องรับบริการธรรมชาติได้กับเรา เราต้องเตรียมคนไว้ หรือทำชายก็ได้ แต่ในขั้นต้นตามปลอดภัย

3.6. ความพึงพอใจต่องาน ความจำเป็น และต้องเป็นรูปแบบ
เดียวกันหมด.

3.7. ความขงน้ามนหรือกฎ เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น และ
ทุกคนในหมู่บ้าน ต้องรู้และปฏิบัติตามด้วย.

ทุกคนที่ทำงาน จะต้องช่วยกันตั้ง คนอื่น ในหมู่บ้านซึ่งมาร่วมงาน
ในความร่วมมือกันทำบ้าน ในชาวบ้านเขาดี และพร้อมที่จะเข้ามา
ด้วย ถ้าร่วมมือร่วมใจกันทำแล้ว อ.สงวนบอกว่า ทำได้แน่นอน. ชุมชน
สร้างกฎระเบียบขึ้นมา. ต้องมีรูปแบบ หรือจัดหน้าดี และควรดำเนินการ
ชาวบ้านทุกคนจะต้องร่วมมือกันทำ. แล้ว มีความเป็นไปได้แน่นอน.

ตอนนี้คงยากที่จะหาข้อสมมติแล้วที่มาร่วมตัวกันแยกย้ายกันไปนอน.
ส่วนที่มอง ของ อ.สงวน ย่อมช่วยกันทำแผนที่อยู่. กว่าจะทำใน
เครื่องปั้นดินเผาแต่ละม้วน

ลงชื่อ ผู้บันทึก

ฉันนึกประชุม
แผนการท่องเที่ยว ป่าต้นน้ำลำน้ำตอน.

10 ตุลาคม 2546 เวลา 13.00น. - 15.00น.

ณ. ที่ทำการอยู่ในหมู่บ้านแม่ 11 ต.นาบัว อ.นครไทย จ.พิษณุโลก.

วิทยากร

- อ. เก๋
- อ. กล้า
- อ. จอช.

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. นาย ประจักษ์	แสงท้าว	2. นาย ประจักษ์	ดลิ่งตอง.
3. นาย รัชเท่ง	วงศ์ต่อน	4. นาย วิโรจน์	นมอกดำ.
5. นาย เนียมฤทธิ์	แสงท้าว	6. นาย จำเนียร	สีส
7. นาย อรทัย	สงบัว	8. นาย อมิตา	ประสมทรัพย์
9. นาย ตวงทิ	คำโพน.	10. นาย อารี	แก้วทองทรัพย์

1300น. เริ่มประชุม อ. เก๋ สอบถามผู้ร่วมประชุมและถามว่า
โครงการตอนนี้อยู่ที่ขั้นไหนแล้ว. ซึ่งผู้ร่วมประชุมได้ตอบ อ. เก๋ ว่า
ตอนนี้อยู่ที่ขั้นไหนแล้ว. อ. เก๋ สอบถามเกี่ยวกับโครงการไปตงานว่า
ได้อะไรมาบ้าง. ผู้ร่วมประชุมตอบว่าได้หลายอย่าง ทั้งประสมทรัพย์และ
วิชัยตอบรับ แยกผู้มาเยือน และ การจัดแผนการท่องเที่ยวของแต่ละ
สถานที่ที่ได้ไปนั้นมา.

สำหรับเราก็มีสรุปแผนการท่องเที่ยวของเรา. ว่าเรา
จะดำเนินโครงการต่อไปอย่างไรดี. การจัดเตรียมพอสรูป/ตัวนี้

- เสร็จหมดคน
- เสร็จหมดแผนด้านประชาสัมพันธ์
- เสร็จหมดสถานที่
- แผนปรับปรุงสถานที่

1. การเตรียมคน

แบ่งออกเป็น 2 ทีม คือ

- คนของเรา
- นักท่องเที่ยว

1.1. คนของเรา ^{สิ่งที่ต้องเตรียมตัว}

- ทรพด
- ทรรีบแบก
- 9 ขั้นตอน (เรื่องการจัดทรงตามปกติด้วย)
- เตรียมชุมชน ต่อรับโอมสวasty
- จัดเตรียมคณะกรรมกรทรรของเทียว
- เตรียมปกติ
- เตรียมข้อมลในตำมรชวบ้าน เกี่ยวกับประวัติชุมชน

9 ข้อเหล่านี้เป็นสัญลักษณ์ ประจำหมู่บ้าน

1.2. นักท่องเที่ยว

- นักท่องเที่ยว จะมี 2 แบบคือ เข้าไปเป็นกับ แลมาพักชั่วคราว
- ตักขานักท่องเที่ยว
- สถานที่ที่จะเที่ยว คือ ช่วงเดือน พฤศจิกายน - เมษายน
- เก็บข้อมลนักเที่ยว

2. เตรียมแผนด้านประชาสัมพันธ์

- งานประชาสัมพันธ์
- ทำแผ่นพับ
- อนุสาวรีย์
- ปากต่อปาก

3. เตรียมสถานที่

- สถานที่เก็บรถ
- เตรียมเส้นทางเดิน
- เตรียมป้ายบอกลักษณะของสถานที่
- เตรียมศาลาพักนักท่องเที่ยว

4. แผนปรับปรุงสถานที่

- จุดอันตราย ต่อศาลาพักผ่อน

บทสรุปแผนปฏิบัติการโครงการ ส่งเสริม ส่งเสริม

คือ การดำเนินงานที่มีขึ้นเป็นขั้นตอนนำเสนอสู่สังคม
สู่ครอบครัวและเพื่อนบ้านในชุมชน ซึ่งมีวิธีปฏิบัติที่สอดคล้องกับ
จิตวิญญาณของวิถีชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อเป็นทางออกให้กับพี่น้อง
กันที่ยังคงต่อไป โดยมีแผนปฏิบัติการโครงการต่อไปนี้

1. เส้นทางการท่องเที่ยว

โดยทำเป็นทางเดินเท้าไปท่อน้ำร้อนน้ำตาก หรือตาม
เส้นทางแล้วมาบรรจบกันเป็นรูปวงกลม จะไปท่อน้ำร้อนน้ำตาก
ก็ได้

2. รูปแบบหรือโปรแกรมการท่องเที่ยว

- เข้าไปชมใกล้

- ไร่ผสมผสาน ปลูกผักในหมู่บ้าน หรือจะเป็น

ก็ได้ เช่น ไร่ผสมผสานหรือปลูกผักท่องเที่ยว เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว
โดยดูแลตามปกติของนักท่องเที่ยว

3. ศึกษาวิถีชีวิต

- นันทนาการ

- อนุรักษ์

- มาแบบครอบครัว

- ลักษณะการท่องเที่ยว ใกล้เคียง หรือโฮมสเตย์

- เก็บข้อมูลนักท่องเที่ยว

4. แวะดูบ้านนักท่องเที่ยว

- ทำแผนผัง

- ทางเดินเท้า

- บ้านช่วยงานช่วยเหลือประสาสมัคร

- ปากต่อปาก

5. เตรียมดินในชุมชนบ้านน้ำตอก

- ฝึกใจ

- 9 นิ้วความรุ่งเรืองความปลอตภัย

- 9 นิ้วความรุ่งเรืองพรประมพชาบาลเบ็ดเตล็ด

- 9 นิ้วความรุ่งเรืองประจักษ์หมู่บ้าน

- 9 นิ้วความรุ่งเรืองต้อนรับโฮมสเตย์

จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน และผู้รับผิดชอบ

- 6. แผนปรับปรุงสถานที่
  - จัดทำอินตาราย ตัดป้ายบอก
- 7. แผนบริหารจัดการต่อรวมนี้ชม
  - จัดทำโครงการหรือดำเนินงานเพื่อรับชม

เราคุยกันมาก และพอหมดแล้ว อ.ก็ ก็บอกปิดประชุม
 และขอขอบคุณนี้ด้วยทุกคนที่ได้มาเข้าร่วมประชุมครั้งนี้

นงอ & ฝึบัก

บันทึก

การเดินทางเข้าไปทำแผนการที่อ่าวที่ ม. แร่ดอร์

11 มีนาคม 2547

เพื่อนร่วมเดินทาง

1.	ประจักษ์	ช่างทำว
2.	ประปักษ์	คลังทอง
3.	ศพล	ประสมทรัพย์
4.	เนียมฤทธิ์	ช่างทำว
5.	เบญจมาศ	ช่างทำว
6.	จำเนียร	กีตาร์
7.	อมิตา	ประสมทรัพย์
8.	ดาวใจ	คำโหน

08.00 น. เดินทางออกจากบ้านน้ำตม โดยเนมารถยนต์
คัน และได้แวะรับ นักศึกษา 2 คนที่บ้าน เก่งแปง ต. ย่างโกลน
ก็เลยเวลาเดินทางไปมากพอตาเหม็นงอจนถึง ม. แร่ดอร์
อ. เก้า อ. จอย รออยู่แล้ว อ. เก้า ไปอัตรายทรงยังไม่กลับ พักผ่อน
กันพอหายเหนื่อยแล้ว เขาก็มาคุยงานกัน อ. จอย เติลขเรอบด
ก่อน แล้วเขาก็มาถว้แผนงานของเขาโดย อ. เก้า และ อ. จอย เป็นนัก

I- แผนการเตรียมตนในหมู่บ้าน

กิจกรรมที่ 1 ทำความเข้าใจชุมชน

วัตถุประสงค์

- เพื่อนี่ชุมชนมีส่วนร่วม

- เพื่อนี่ชุมชนเข้าใจ

- เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาตามมา

วิธีการ

- จัดประชุมหมู่บ้าน

- นำเสนอข้อจำกัดหรือทรัพยากรของหมู่บ้าน

ผู้ร่วม

- ชาวบ้านในหมู่บ้าน

ระยะเวลา

- หากเดือนละ 1 วัน กิจกรรมประชุมอยู่ในหมู่บ้าน
- ผลที่คาดว่าจะได้รับ
- ชุมชนได้ความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์
- ช่วยกันรักษาแบบพึ่งพาตัวเอง

กิจกรรมที่ 2. จัดประชุมหมู่บ้านเลือกคณะกรรมการหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์

- เพื่อคัดเลือกกรรมการหมู่บ้าน

วิธีการ

- จัดประชุมหมู่บ้าน
- ผู้นำหมู่บ้านคัดเลือกโดยทราบดี

ผู้เข้าร่วม

- ชาวบ้านทุกคน

ระยะเวลา

- 1 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ได้คณะกรรมการหมู่บ้าน 10-15 คน

กิจกรรมที่ 3. อบรมคนของหมู่บ้าน

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักเรียนมีความรู้และเป็นคนดี
- เพื่อให้นักเรียนช่วยเหลือได้ความรู้ในหมู่บ้าน
- เพื่อที่จะมีต้นแบบของหมู่บ้านให้รู้จากบ้านเรา

เป็นของหมู่บ้าน

วิธีการ

- เตาเรียนสดที่อบรม
- จัดคนในหมู่บ้านมาอบรม
- สอนที่อบรม

ผู้เข้าร่วม

- ผู้นำการเรื่องตามปกติ
- ผู้นำการสอนคนหมู่บ้าน

ระยะเวลา 3 วัน.

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ใต้โครงสร้างหมู่บ้าน 10-15 ต.น.

2. แผนสหกรณ์

กิจกรรมที่ 1. เตรียมเส้นทางเดิน

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางเส้นทางที่กำหนด.
- เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยว.
- เพื่อความปลอดภัย.

วิธีการ

- สร้างเส้นทางท่องเที่ยว คือ - สะพาน, ถนนที่ใหม่

สร้างขึ้นมาใหม่

ผู้เข้าร่วม

- ชาวบ้าน
- คณะกรรมการท่องเที่ยว.

ระยะเวลา 7 วัน.

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ใต้เส้นทางท่องเที่ยว สะดวกแก่ปลอดภัย.

กิจกรรมที่ 2. เตรียมป้ายบอกลักษณะของพื้นที่

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักท่องเที่ยวทราบลักษณะพื้นที่ท่องเที่ยว.
- ป้องกันนักท่องเที่ยวหลงทาง
- แจ้งเตือนนักท่องเที่ยวถึงจุดอันตราย.

วิธีการ

- ทำป้ายบอกเส้นทาง
- ทำป้ายบอกลักษณะพื้นที่ท่องเที่ยว
- ทำป้ายบอกจุดอันตราย.

ผู้เข้าร่วม

- ชาวบ้าน
- คณะกรรมการท่องเที่ยว.

ระยะเวลา 9 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ได้ป้ายบอกสถานที่ท่องเที่ยว
- ได้ป้ายบอกเส้นทางเดินท่องเที่ยว
- ได้ป้ายบอกสิ่งอันตราย

กิจกรรมที่ 3: สถานที่เก็บรถ

วัตถุประสงค์

- เพื่อเก็บรถให้เป็นระเบียบ
- เพื่อความปลอดภัย

วิธีการ

- สร้างลานจอดรถไว้ที่บริเวณข้างสถานีปฏิบัติธรรม
- จัดผู้ดูแลรักษาความปลอดภัย
- เก็บค่าจอดรถ

ผู้เข้าร่วม

- ชาวบ้าน
- คณะกรรมการท่องเที่ยว

ระยะเวลา 3 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ได้ลานจอดรถ
- ได้รายได้จากจอดรถ

กิจกรรมที่ 4: เสาเข็มศาลาพักผ่อนนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์

- เสาเข็มไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว
- เสาเข็มไว้ให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อน

วิธีการ

- สร้างศาลาพักผ่อนนักท่องเที่ยวไว้ที่ศาลาและศาลาอื่น

ผู้ร่วม

- ชาวบ้าน
- คณะกรรมการท่องเที่ยว

ระยะเวลา 4 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ:

- ได้ดำเนินการพัฒนา

กิจกรรมที่ 5 ปรับปรุงสถานที่

วัตถุประสงค์

- เพื่อซ่อมแซมปรับปรุงสถานที่ที่ชำรุด ในดินสอพอเดิมไว้

วิธีการ

- ตรวจสอบสถานที่ที่พบว่าชำรุดก็ดำเนินการซ่อมแซม

ผู้ร่วม

- ชาวบ้าน

- คณะกรรมการหมู่บ้าน

ระยะเวลา 2 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- สถานที่ที่ชำรุดจะคงสภาพที่ดีขึ้น พร้อมรับรอนักท่องเที่ยว

3. แผนประชาสัมพันธ์

กิจกรรมที่ 1 ทำแผ่นพับ

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ทราบถึงรายละเอียดของสถานที่ท่องเที่ยว

วิธีการ

- วาดลงในกระดาษ

- นำไปแจก ณ สถานที่ท่องเที่ยว

ผู้ร่วม

- ชาวบ้าน

- คณะกรรมการหมู่บ้าน

ระยะเวลา 3 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- นักท่องเที่ยวได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวโดยละเอียด

กิจกรรมที่ 2. จัดทำป้ายประกาศแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวตาม
พื้นที่ชุมชนที่สำคัญ เช่น ตลาด.

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้ผู้เฒ่าเฒ่าได้รู้ว่ามีสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่

วิธีการ

- จัดทำขึ้นเองโดยคณะกรรมการ

ผู้เข้าร่วม

- ชุมชน
- คณะกรรมการท่องเที่ยว

ระยะเวลา 1 วัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ทำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่

กิจกรรมที่ 3 สอนวันหยุดราชการเสียง

วัตถุประสงค์

- เพื่อให้เป็นมรดกเฉพาะแห่งราชการเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว

ผู้รับผิดชอบ

วิธีการ

- เป็นมรดกประจำตัวโดยกรมศิลปากรราชการเสียง

ผู้ร่วม

- คณะกรรมการมรดกท่องเที่ยว
- ใกล้เคียง

ระยะเวลา

- ไม่มีกำหนด

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- เพื่อให้ประชาชนได้รู้จักแหล่งท่องเที่ยวในวงกว้างขึ้น

ข้อควรระวัง: ตรวจสอบให้ถี่ถ้วน

4. แผนเตรียมนักท่องเที่ยว.

กิจกรรมที่ 1 ต้อนรับนักท่องเที่ยวและทำความรู้จักกับนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์

- เพื่อสร้างความประทับใจ
- เพื่อทำความรู้จักกับนักท่องเที่ยวในด้านความปลอดภัย

กฎระเบียบของสถานที่ที่ต้อนรับผู้มา

วิธีทำ

- พอต้อนรับและทำความรู้จัก

ผู้ร่วม

- นักท่องเที่ยว
- ไกด์

- คณะกรรมการท่องเที่ยว

ระยะเวลา ไม่มีกำหนด

กิจกรรมที่ 2 ทำนักท่องเที่ยวชมหมู่บ้านตามรูปแบบ

- เข้าไปเดินกลับ
- ใจมส์ไทย

วัตถุประสงค์

- เพื่อพานักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมวัดเก่าประจำหมู่บ้าน

จุดสนใจนักท่องเที่ยว สัมผัสบรรยากาศภายในหมู่บ้าน

วิธีทำ

- ไกด์นำเที่ยวพาชมหมู่บ้าน

ผู้ร่วม

- ชาวบ้าน

- ไกด์

ระยะเวลา

- ไม่มีกำหนด

สิ่งที่ควรระวังไว้รับ

- สวัสดิการให้กับชุมชน
- อธิบายให้แก่นักท่องเที่ยวของหมู่บ้าน

กิจกรรมที่ 3. เก็บข้อมูลจากนักเรียนห้องเรียน

วัตถุประสงค์

- เพื่อเก็บข้อมูลของนักเรียนห้องเรียนมาใช้ในการปรับปรุง และ
- แก้ไขโปรแกรมห้องเรียน

วิธีการ

- ตามนักเรียนห้องเรียน

ผู้ร่วม

- 1 คน

ระยะเวลา

- 1 ชั่วโมง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ได้ข้อมูลที่จะนำไปแก้ไขปรับปรุง

5. แผนการประเมินการวัดผล

กิจกรรมที่ 1. ดำเนินการ

วัตถุประสงค์

- เพื่อประเมินผลไปบำรุงรักษาและห้องเรียน
- เป็นรางวัลให้กับชุมชน

วิธีการ

- 10% ทำนุบำรุงบ้าน
- 30% ในคณะกรรมการ
- 60% ทั่วประเทศรักษาและห้องเรียน
- ระยะเวลา 5 ปี/คน

ผู้ร่วม

- คณะกรรมการห้องเรียน

ระยะเวลา

- 1 ชั่วโมง

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ดำเนินการประเมินผลทั่วประเทศ 5 ปี

กิจกรรมที่ 2. ดำรงชีวิต

วัตถุประสงค์

- ตระหนักถึงความสำคัญ
- เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง
- คัดเอาข้อดี

วิธี

- จัดกิจกรรมการเรียนรู้

สื่อ

- ทัศนกรรมการทบทวนเนื้อหา

ระยะเวลา

- ไม่มีกำหนด

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ดำรงชีวิตด้วย 10 ประการ
- ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข 5 ประการ

รูปแบบหรือโปรแกรมทบทวนเนื้อหา

1. แบบเข้าไปเรียนรู้

08.00 น. ถึงหมู่บ้านน้ำจืด

08.00 น. - 08.30 น. ต้อนรับพร้อมชมแปลงการเกษตรของหมู่บ้าน

08.30 น. - 08.45 น. จุดเริ่มต้นเส้นทางเดินป่า

08.45 น. - 12.00 น. ถึงสถานีปลายทาง

- ไปกราบไหว้

- จัดประชุม

- ศึกษาดูงาน

- ศึกษาดูงาน

12.00 น. - 13.00 น. รับประทานอาหารที่สถานีปลายทาง

13.00 น. - 14.30 น. พักผ่อนเล่นน้ำตามอัธยาศัย

14.30 น. - 15.30 น. เดินทางกลับหมู่บ้าน

2. แบบโปรแกรม (ฝึกงานหมู่บ้าน)

1. ต้อนรับ
2. แยกหน้าที่ฝึก
3. ฝึกข้อเท็จจริง
4. ศึกษาร่วมหมู่บ้าน ตัวอย่างของชาวบ้าน ตามอัตราด้วย
5. กลับเข้าที่พัก เพื่อปรับปรุงรายงานการเรียน
  - บทสรุปสัปดาห์
  - พักข้อต่อแผน
  - ตบแต่งพิมพ์มือ
  - เก็บประวัติหมู่บ้าน
6. กลับที่พัก
7. โปรแกรมวันต่อมา

0800-08.30 น. ต้อนรับพร้อมชี้แจงกฎระเบียบข้อควรปฏิบัติ

08.30-08.45 น. จัดเริ่มต้นเส้นทางเดินป่า

08.45-12.00 น. ศึกษาดูงานในหมู่บ้าน

- ไปกระเทียม
- กล้วย
- ชาติชาติ
- ชาติต้น

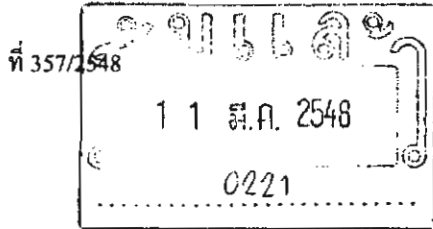
12.00 - 13.00 น. รับประทานอาหารที่ชาติต้น

13.00 - 14.30 น. ฝึกฝนเล่นน้ำตามอัตราด้วย

14.30 - 15.30 น. เดินทางกลับหมู่บ้าน

เราคุยกันจนถึงเวลา 15.30 น. ที่หมู่บ้านเราจึงเดินทางกลับ และมาหมู่บ้านน้ำตอนโดยสวัสดิภาพทุกคน

๑๖๕๐ ๐๕ ๕/๖๖๖๖

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.พิษณุโลก
ห้อง 317 ศูนย์บริการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
ม.นเรศวร ต.ท่าโพธิ์ อ.เมือง จ.พิษณุโลก

3 มีนาคม 2548

เรื่อง ขอส่งรายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษารูปแบบและกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์
ป่าต้นน้ำลำน้ำตอน ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

เรียนผู้ประสานงานสำนักงานสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1) รายงานฉบับสมบูรณ์

หลังจากที่โครงการศึกษารูปแบบและกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำน้ำ
ตอน ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก บัดนี้ศูนย์ประสานงานเพื่อท้องถิ่นจังหวัดพิษณุโลก
ได้ส่งรายงานฉบับสมบูรณ์

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์จัตริยา เนตรชัย)

ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดพิษณุโลก

ข้อคิดเห็นของผู้ประสานงาน ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นพิษณุโลก
ต่อรายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบและกระบวนการ
ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำน้ำตอน
บ้านน้ำตอน ตำบลนาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

คำนำ

ก่อนจะให้ความเห็นต่อโครงการนี้ (ซึ่งเป็นโครงการชุดแรกของ node พิษณุโลก) เราในฐานะผู้ประสานงานขอกล่าวขอภัย สกว.ภาค ใต้ ณ ที่นี้ก่อน ว่าเราไม่ค่อยได้ลงติดตามโครงการนี้ ตั้งแต่เซ็นต์สัญญา เท่าที่บันทึกไว้ เราไปในหมู่บ้านด้วยตัวเอง แค่ 4 ครั้งเท่านั้น และก็ “วัด” ไปสองครั้ง คือนัดแล้วชาวบ้านลืมนัด จึงให้ JSN เป็นคนติดตาม เรานั่งอ่านรายงานและประชุมในห้องแอร์(เหมือนพวกชอบทำด้วยบนหอคอยงาช้าง) การติดตามโดย JSN มีข้อจำกัดอย่างน้อย 2 อย่าง คือ (1) บันทึกไม่ค่อยละเอียด (2) อ่านปรากฏการณ์ในพื้นที่ไม่ออก บางครั้งอ่านผิดพลาด ทำให้ส่งสัญญาณให้เราผิดพลาด ซึ่งเรื่องนี้เราได้บริหารจัดการในทีม node ของเราแล้ว และนำมาสู่บทเรียนครั้งสำคัญในการปรับบทบาทของเรา ให้ต้อง “เน้น” กับพื้นที่และกับการทำงานของ JSN ให้มากขึ้น

ดังนั้น เราจึงมีข้อจำกัดด้านความเห็น ไม่สามารถลงลึกในรายละเอียดได้

1. การบรรลุวัตถุประสงค์

- (1) วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 3 บรรลุวัตถุประสงค์
- (2) ส่วนวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ไม่บรรลุผล เพราะเมื่อทำวิจัยเสร็จแล้วชาวบ้านไม่ได้รู้สึกอยากจะทำจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แต่เขาได้เรียนรู้ว่าเขายังไม่พร้อม และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นเพียงแค่ “กระแส” ภายนอกเท่านั้น

2. การมีส่วนร่วมของทีมวิจัย

ทีมวิจัยมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในการทำแผนท่องเที่ยว แต่สุดท้ายทีมขาก็รู้ว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามรูปแบบและแผนดังกล่าวนี้ไม่เหมาะกับตัวเอง จึงไม่สนุกที่จะทำแผนฯอีกต่อไป

3. พัฒนาการเรียนรู้ของชาวบ้านและทีมวิจัย

ครั้งแรกก็มีความ "อยากรู้ อยากรู้ และอยากรู้" การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะทางหนึ่งคือต้องการการสื่อสารกับทางราชการว่าป่าเป็นของชาวบ้าน ชาวบ้านอยากจะจัดการ อีกทางหนึ่งคือต้องการสร้างรายได้ แต่ชาวบ้านก็เรียนรู้ว่ามันไม่ใช่สิ่งที่ตัวเองต้องการ ทั้งในแง่ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการอย่างมีส่วนร่วม สังเกตจากกิจกรรมสุดท้ายคือการจัดทำแผนการท่องเที่ยวลำน้ำตอน ก็มีเฉพาะทีมวิจัยหลักเท่านั้นมาทำ เมื่อต้องนำแผนดังกล่าวไปให้ชาวบ้านดูเพื่อแสดงความคิดเห็น ทีมวิจัยก็ไม่อยากทำ node แกล้งทดสอบโดยกระตุ้นให้ทีมฯ(ซึ่งมีเงินเหลือ) ทดลองทำการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจริงๆ และเก็บเงิน ทีมฯก็ไม่ทำ เพราะไม่มีชาวบ้านที่อยากจะทำด้วย

ดังนั้นงานนี้จึงได้ "แพลนนิ่ง" (ภาษาไทย) คือได้แผนแต่หนึ่ง เป็นแผนในกระดาษ

4. ความรู้และคุณค่าของงานวิจัยชิ้นนี้

เนื่องจากโครงการวิจัยชิ้นนี้ทำแค่ศึกษา "รูปแบบและแผน" ไม่มีกิจกรรมการปฏิบัติจริง จึงยากที่จะระบุออกมาได้

5. การเรียนรู้ของ node พิษณุโลกที่ได้จากโครงการนี้

- (1) ต้องพัฒนาเครื่องมือการศึกษาประเมินชุมชนอย่างรอบด้านขึ้นมา(ตอนนี้พวกเราต่างคนต่างไปอ่านหนังสือ สรุปเป็นเอกสาร แล้วมาบรรยายให้กันฟัง) เพราะโครงการนี้เป็นโครงการที่ชุมชนถูก "เปิดบริสุทธ์" ในการทำงานสาธารณะที่ไม่ใช่แบบราชการกับ node พิษณุโลก เขาจึงขาดกลไกในการจัดการร่วมกันมาก่อน เมื่อต้องทำอะไรที่ใหญ่ เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงเหลือปากว่าแรงที่จะทำได้ จึงได้เห็นเป็น "แพลนนิ่ง" อย่างนี้
- (2) node ต้อง "นิ้วเนีย" กับทีมวิจัยโดยเฉพาะการช่วงสั้นใจทวิวิจัย ให้จงหนัก! หรืออาจจะอาศัยเครื่องมืออื่นๆในการขึ้นใจทวิโครงการอื่นๆให้เร็วขึ้น แต่สร้างจินตนาการและเป้าหมายร่วมได้ชัดเจน พร้อมทั้งสื่อสารเพื่อขยายผลได้ดี ตอนนี้สิ่งๆ เครื่องมือ "การจัดการความรู้" อยู่

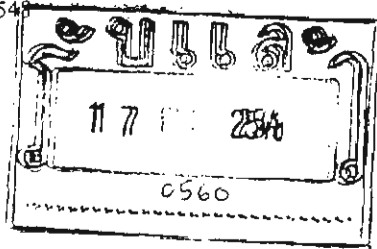
ข้อเสนอแนะต่อรายงานของ สกว.สำนักงานภาค

อ้างอิงหนังสือของ สกว.สำนักงานภาค ที่ นร.6810/0417/2548 ลงวันที่ 8 เมษายน 2548

1. ขอชื่นชมว่ารายงานดังกล่าวสามารถนำเสนอกระบวนการทำงานได้ค่อนข้างละเอียดในระดับหนึ่ง
2. โครงการวิจัยยังมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในด้านวัตถุ เช่น การทำป้ายเส้นทางเดินป่าที่จอดรถ แต่ยังให้ความสำคัญในเรื่องการสร้างควมเข้าใจร่วมกับคนในชุมชนค่อนข้างน้อย เช่น การสร้างความเข้าใจเรื่องแนวคิดในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น ซึ่งเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้งานวิจัยดังกล่าวยังไม่ถึงเป้าหมายในเรื่องการท่องเที่ยว
3. รายงานมีข้อมูลการศึกษาภายในชุมชนค่อนข้างน้อย ดังนั้น จึงขอเสนอให้เพิ่มเติมข้อมูลด้านบริบทชุมชน และวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ในด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ องค์ประกอบในด้านพื้นที่ ด้านกิจกรรม ด้านการจัดการ และด้านการมีส่วนร่วม
4. เพิ่มประวัติที่มิวิจัยไว้ในภาคผนวกท้ายเล่ม

ที่ 385/2548

ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จ.พิษณุโลก
ห้อง 317 ศูนย์บริการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ ต.ท่าโพธิ์ อ.เมือง จ.พิษณุโลก

14 มิถุนายน 2548

เรื่อง ขอส่งรายงานฉบับสมบูรณ์

เรียน ผู้ประสานงานสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานภาค

สิ่งที่ส่งมาด้วย รายงานฉบับสมบูรณ์ จำนวน 5 เล่ม

ด้วย โครงการศึกษารูปแบบและกระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำน้ำตอน
คำบลานาบัว อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก สัญญาที่ PDG46N0002 โดยมีดิฉัน นายประจักษ์ แดงท้าว
เป็นหัวหน้าโครงการ ได้รับการสนับสนุนจาก สกว.สำนักงานภาค ให้ดำเนินงานวิจัย

ดังนี้ ทางโครงการได้รับข้อเสนอแนะต่อรายงานการวิจัย ที่ สกว. สำนักงานภาค เสนอแนะมา โครงการ
ได้ทำการปรับแก้ในบางส่วนที่ทำได้ และบางข้อเสนอแนะที่มีสามารถทำได้ เช่น ข้อมูลการศึกษาบริบทชุมชน
และการวิเคราะห์องค์ประกอบในด้านการท่องเที่ยวของชุมชน ทางโครงการได้เขียนคำอธิบายและชี้แจงไว้ในจุด
แข็งของข้อมูลและปัญหาการดำเนินงานในการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บัดนี้โครงการได้
จัดส่งรายงานฉบับสมบูรณ์มายัง สกว.สำนักงานภาคแล้ว

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบและพิจารณาต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(นางอัจฉริยา เนตรเชย)

ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น
จังหวัดพิษณุโลก